

การศึกษาเปรียบเทียบการให้ทานสมัยพุทธกาลกับการให้ทาน

ของชาวตำบลนาเลิง อำเภอเสลภูมิ จังหวัดร้อยเอ็ด

A COMPARATIVE STUDY OF THE GIVING DURING THE TIME OF
THE BUDDHA AND THE GIVING BY THE PEOPLE IN NALUENG
SUB-DISTRICT VILLAGERS, SELAPHUM DISTRICT, ROI-ET PROVINCE

พระครูโพธิชัยธรรม (บุปผาสังข์)

วิทยานิพนธ์นี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษา
ตามหลักสูตรปริญญาพุทธศาสตรมหาบัณฑิต
สาขาวิชาพระพุทธศาสนา
บัณฑิตวิทยาลัย
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
พุทธศักราช ๒๕๕๕

การศึกษาเปรียบเทียบการให้ทานสมัยพุทธกาลกับการให้ทาน
ของชาวตำบลนาเลิง อำเภอเสลภูมิ จังหวัดร้อยเอ็ด

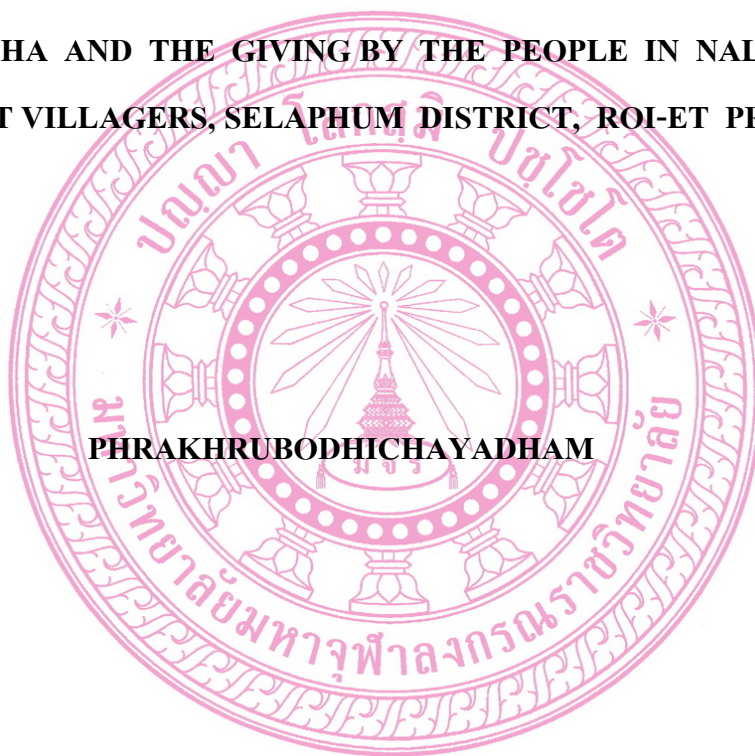
วิทยานิพนธ์นี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษา
ตามหลักสูตรปริญญาพุทธศาสตรมหาบัณฑิต
สาขาวิชาพระพุทธศาสนา
บัณฑิตวิทยาลัย
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
พุทธศักราช ๒๕๕๕

(ลิขสิทธิ์เป็นของมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย)

**A COMPARATIVE STUDY OF THE GIVING DURING THE TIME OF
THE BUDDHA AND THE GIVING BY THE PEOPLE IN NALUENG
SUB-DISTRICT VILLAGERS, SELAPHUM DISTRICT, ROI-ET PROVINCE**

PHRAKHRUBODHICHAYADHAM

A Thesis Submitted in Partial Fulfillment of

The Requirement for The Degree of

Master of Arts

(Buddhist Studies)

Graduate School

Mahachulalongkornrajavidyalaya University

Bangkok, Thailand

C.E . 2012

(Copyright by Mahachulalongkornrajavidyalaya University)

บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย อนุมัติให้นับ
วิทยานิพนธ์เรื่อง “ศึกษาเปรียบเทียบการให้ทานสมัยพุทธกาลกับการให้ทานของชาวดาบนา
เลิง อำเภอเสลภูมิ จังหวัดร้อยเอ็ด” เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรปริญญาพุทธ
ศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาพระพุทธศาสนา

(พระสุธีธรรมานุวัตร, ผศ.ดร.)

คณบดีบัณฑิตวิทยาลัย

คณะกรรมการตรวจสอบวิทยานิพนธ์.....ประธานกรรมการ

(พระมหาสุรศักดิ์ ปัจจนุตตโน, ดร.)

.....กรรมการ

(พระมหาประมวล ฐานตฺโต, ดร.)

.....กรรมการ

(รศ.ดร. ประจิตร มหาหิง)

.....กรรมการ

(ผศ.ดร. โสวิทย์ บำรุงภักดิ์)

.....กรรมการ

(ดร. ประยูร แสงไธ)

คณะกรรมการควบคุมวิทยานิพนธ์.....พระมหาประมวล ฐานตฺโต, ดร. ประธานกรรมการ

.....ผศ.ดร. โสวิทย์ บำรุงภักดิ์ กรรมการ

.....ดร.ประยูร แสงไธ กรรมการ

ชื่อผู้วิจัย

(พระครูโพธิชยธรรม)

ชื่อวิทยานิพนธ์ : การศึกษาเปรียบเทียบการให้ทานสมัยพุทธกาลกับการให้ทานของ
ชาวตำบลนาเลิง อำเภอเสลภูมิ จังหวัดร้อยเอ็ด

ผู้วิจัย : พระครูโพธิชยธรรม (บุปผาสังข์)

ปริญญา : พุทธศาสตรมหาบัณฑิต (พระพุทธศาสนา)

คณะกรรมการควบคุมวิทยานิพนธ์

: พระมหาประมวล ฐานตฺโต, ดร. ป.ธ. ๖, พธ.บ.(ภาษาไทย),

M.A. (Ling), M.A., Ph.D.(Pali & Bud).

: ผศ.ดร.โสวิทย์ บำรุงศักดิ์ ป.ธ.๘, พธ.บ. (ปรัชญา), M.A. (Bud.),

พธ.ด. (พระพุทธศาสนา)

: ดร.ประยูร แสงใส, ดร. ป.ธ. ๔, พ.ม., พธ.บ., P.G. Dip. In

Journalism., M.A. (Ed), Ph.D. (Ed).

วันที่สำเร็จการศึกษา : ๘ / กุมภาพันธ์ / ๒๕๕๖

บทคัดย่อ

วิทยานิพนธ์เรื่อง “การศึกษาเปรียบเทียบการให้ทานสมัยพุทธกาลกับการให้ทานของ
ชาวตำบลนาเลิง อำเภอเสลภูมิ จังหวัดร้อยเอ็ด” มีวัตถุประสงค์ เพื่อศึกษาการให้ทานในสมัย
พุทธกาล เพื่อศึกษาการให้ทานของชาวตำบลนาเลิง อำเภอเสลภูมิ จังหวัดร้อยเอ็ด และเพื่อศึกษา
เปรียบเทียบการให้ทานในสมัยพุทธกาลกับการให้ทานของชาวตำบลนาเลิง อำเภอเสลภูมิ
จังหวัดร้อยเอ็ด

ผลการศึกษาพบว่า ทาน หมายถึง การให้ การบริจาคสิ่งของภายนอกคือปัจจัย ๔ ตลอด
ถึงการให้ชีวิตเป็นทาน โดยสรุปมี ๒ ประเภทคือ อามิสทาน และธรรมทาน วัตถุประสงค์
จัดเป็นอามิสทาน ส่วนธรรมทานคือการสั่งสอนธรรมตลอดจนแนะนำในสิ่งที่เป็นประโยชน์ วัตถุประสงค์
สิ่งของที่ชาวพุทธตำบลนาเลิงได้ถวายทานที่เป็นอาหารบิณฑบาต เช่น ข้าว ผลไม้ ผัก ปลา เนื้อ เป็นต้น
เครื่องนุ่งห่ม ได้แก่ ไตรจีวร ที่อยู่อาศัย เช่น กุฏิ ที่นอน เตียง เป็นต้น ยารักษาโรค ได้แก่ ฝา
แผนปัจจุบัน รวมทั้งน้ำผึ้ง น้ำอ้อย เป็นต้น

วัตถุประสงค์ของการให้ทานที่ปรากฏในคัมภีร์พระพุทธศาสนา เช่น ให้เพราะประสบ
ผู้รับ หากไม่ให้ก็จะก่อเงิน, ให้เพราะกลัวถูกคิดเตียนว่าเป็นคนตระหนี่ ไม่รู้จักให้ทาน จึงต้องผินใจ
ให้, ให้เพราะคิดว่าเป็นการตอบแทนที่เขาเคยได้ให้แก่ตน, ให้เพราะหวังผลตอบแทนจากเขา คือเมื่อ
ตนให้เขา เขาก็ต้องให้คืน, ให้เพราะคิดว่าการให้ทานเป็นการดี, ให้เพราะเห็นว่าพระสงฆ์หุงข้าวฉัน
เองไม่ได้ หากจะไม่ให้ก็เป็นการไม่ควร, ให้เพราะหวังชื่อเสียง, ให้เพื่อพัฒนาจิต นอกจากนี้ยังให้

เพื่อปรารถนาสมบัติในชาตินี้คือความเป็นอยู่สุขสบาย และปรารถนาการได้เกิดเป็นเทวดา ส่วนชาว
 ตำบลนาเลิงให้เพื่อต้องการเกิดในสวรรค์ กำจัดความเหินแกล้ว ช่วยเหลือสังคม ต้องการบำรุงพระ
 ศาสนา ต้องการความสุข อนุเคราะห์และตอบแทนบุญคุณ ต้องการร่ำรวย สงเคราะห์เพื่อนมนุษย์
 ช่วยเหลือคนพิการ และผู้ประสบภัยต่าง ๆ เมื่อเปรียบเทียบแล้วจะเห็นว่า การให้ของชาวตำบลนา
 เลิงนอกจากจะให้ทานเพื่อประโยชน์ตนแล้วยังให้ทานเพื่อประโยชน์คนส่วนมากด้วย

แรงจูงใจในการให้ทานในคัมภีร์พระพุทธศาสนา เช่น เห็นคนอื่นลำบาก จึงให้เพื่อ
 อนุเคราะห์เขา ให้เขามีความเป็นอยู่ที่ดีสบาย, ให้เพื่อบูชาคุณ เป็นการได้ตอบแทนคุณงามความดีของ
 บุพพการีชน, ให้เพราะเชื่อว่าานิสงส์ของการให้ทำให้ได้ทิพยสมบัติ ที่เป็นด้านลบ เช่น ให้เพราะ
 หวังความมีชื่อเสียง ส่วนแรงจูงใจในการให้ทานของชาวตำบลนาเลิงคือ ปรารถนาได้ไปเกิดใน
 สวรรค์ หวังตอบแทนคุณพระศาสนา เชื่อว่าการให้ทานทำให้มีโชคลาภ ร่ำรวย และต้องการ
 ช่วยเหลือเพื่อนมนุษย์ผู้เดือดร้อน โดยสรุปคือให้เพราะแรงจูงใจด้านลบและด้านบวก และให้เพราะ
 ถูกความปรารถนาสมบัติในชาติปัจจุบันกระตุ้นและความปรารถนาสมบัติในชาติหน้ากระตุ้น

านิสงส์ของการให้ทานตามหลักพระพุทธศาสนาในคัมภีร์อังคุตตรนิกายคือ ผู้ให้ทาน
 ย่อมเป็นที่รักที่พอใจของคนทั้งหลาย สัตบุรุษหรือคนดีก็คบหาผู้ให้ทานนั้น ทำให้มีชื่อเสียงดีงาม
 ไม่เหินห่างจากธรรมของคฤหัสถ์ และหลังจากตายแล้วย่อมเกิดในสุคติโลกสวรรค์ ส่วนชาวตำบล
 เลิงเห็นว่า เป็นการได้กำจัดความตระหนี่ให้หมดสิ้นไป เป็นเหตุให้ได้บรรลุนิพพาน ทำให้ใจสบาย
 ได้รับการยกย่องจากสังคม เป็นที่นับถือของชุมชน เป็นบุญกุศลแก่ตนเอง และทำให้ประสบโชคใน
 บางโอกาส ซึ่งความเข้าใจประการสุดท้ายของชาวบ้านนี้อาจทำให้ถวายทานเพราะความเห็นผิด
 หรือตกเป็นเหยื่อของผู้แสวงหาประโยชน์จากคนทำบุญได้ ดังนั้น จึงควรได้ยึดตามหลัก
 พระพุทธศาสนา

Thesis Title : A Comparative Study of the Giving During the time of the Buddha and the Giving by the People in Nalueng Sub-District Villagers, Selaphum District, Roi-Et Province

Researcher : Phrakru Bodhichaiyadhamma (Bupphasang)

Degree : Master of Arts (Buddhist Studies)

Thesis Supervisory Committee

: Phramaha Pramuan Thanadatto, Pali VI, B.A.(Thai),P.G.Dip.in I.P.R.(Phi.&Religion), M.A. (Ling.),M.A.(Pali&Bud.), Ph.D. (Pali& Bud.)

: Assist.Prof. Dr.Sowit Bamrungphak, Pali VII,B.A.(Phi.),M.A.(Bud.),Ph.D.(Buddhist Studies)

: Prayoon Saengsai Pali.IV, B.A., M.A.(Ed),P.G.DIP.in Journalism Ph.D.(Ed)

Data of Graduation : 8 / February / 2013

ABSTRACT

The main objectives of this thesis are: to study the practice of giving during the time of the Buddha, to ascertain the practice of giving cultivated by the people in Na-lueng Sub-district, Selaphum district, Roi-et Province, and to do a comparative study of these two.

The result of study found that ‘Dana’ means giving, gift, charity, liberality. Generally, there were two types of giving: Amisadana (material gift) and Dhammadana (gift of truth or spiritual gift). Mostly, the people in Na-lueng Sub-district likely to offer food to the monks in the time of arm-gathering in the morning. They also offered all required facilities to the monks such as robe, housing, medicine, and so on.

According to the discourses, there were several objectives of giving: giving for earning more, giving because of fear, giving for better fame, giving for spiritual cultivation, giving for being born in better life, and so on. However, the people in Na-lueng Sub-district practiced giving with the hope of being born in the heaven, to help other fellow, to support Buddhism, to earn merit and richness.

The determinative factors that led one to practice giving, according to the Buddhist literature, were: seeing suffer being in difficulty, help him or her to live in comfort, giving for being in gratitude toward ones parents, and giving for earning fame and good luck. Collectively, giving was rooted by either positive or negative intention. The first was recommended by the Buddha, because it led one to further spiritual cultivation- liberation. While, the last one brought the beings to the cycle of Samsaric process.

Last but not least, the advantage of giving was reported in the Angutara nikaya thus those who often practice giving will be love by the public and he or she will be reborn in the heaven after death. But the people in Na-lueng Sub-district pointed out the giving for removing the greediness in the mind of a man was the right way of giving, and this could eventually lead one to realize liberation or nibbana. However, some people believed that giving could bring good luck also. This second opinion toward giving of the people in Na-lueng Sub-district might be at risk to those groups of people who seek some benefit coming with giving. Therefore, before cultivating giving the Buddhist should know the right way of giving.

กิตติกรรมประกาศ

งานวิจัยฉบับนี้สำเร็จลงไม่ได้ หากไม่ได้รับความช่วยเหลือเกื้อกูลจากบุคคลหลายท่านทั้งในส่วนที่เป็นอาจารย์ควบคุมวิทยานิพนธ์ อาจารย์ดำเนินการสอบวิทยานิพนธ์และโยมผู้อุปถัมภ์ปัจจัย ๔

ขอกราบขอบพระคุณพระมหาประมวล ฐานตฺโต,ดร. ประธานควบคุมวิทยานิพนธ์ ดร.ประยูร แสงใส และ ผศ.ดร.โสวิทย์ บำรุงศักดิ์ ซึ่งคอยให้คำแนะนำและให้กำลังใจเป็นอย่างดี ยิ่งแก่ผู้วิจัยและมีส่วนสำคัญในการทำวิทยานิพนธ์นี้มีเนื้อหาสมบูรณ์มากยิ่งขึ้น

ขอขอบคุณอาจารย์ สนั่น ประเสริฐ ที่กรุณาให้ความอนุเคราะห์วิเคราะห์วิจารณ์เกี่ยวกับหัวข้อวิทยานิพนธ์จึงได้หัวข้อที่ต้องการและอาจารย์ทุกท่านที่มีส่วนเกี่ยวข้องในหัวข้อวิทยานิพนธ์เล่มนี้ด้วย

ขอขอบคุณเจ้าหน้าที่ห้องสมุดมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตขอนแก่น และห้องเรียนจังหวัดร้อยเอ็ด ที่อำนวยความสะดวกในการยืมหนังสือ

คุณงามความดีอันเกิดจากการศึกษาวิจัยในครั้งนี้ ด้วยความทุ่มเททั้งแรงกายและแรงใจอย่างเต็มสติปัญญา กำลังความสามารถ ขอมอบให้แก่โยมพอบิดามารดา ตลอดถึงครูอุปัชฌาจารย์ ท่านผู้มีพระคุณ ผู้อุปการคุณทุกท่าน ผู้วิจัยเชื่อมั่นอย่างยิ่งว่าผลการวิจัยในครั้งนี้จะเป็นประโยชน์แก่สาธารณชน และเหล่าพุทธศาสนิกชนตามสมควรแก่สติปัญญาของผู้ที่ใคร่ในการศึกษาค้นคว้า

พระครูโพธิชยธรรม (บุปผาสังข์)

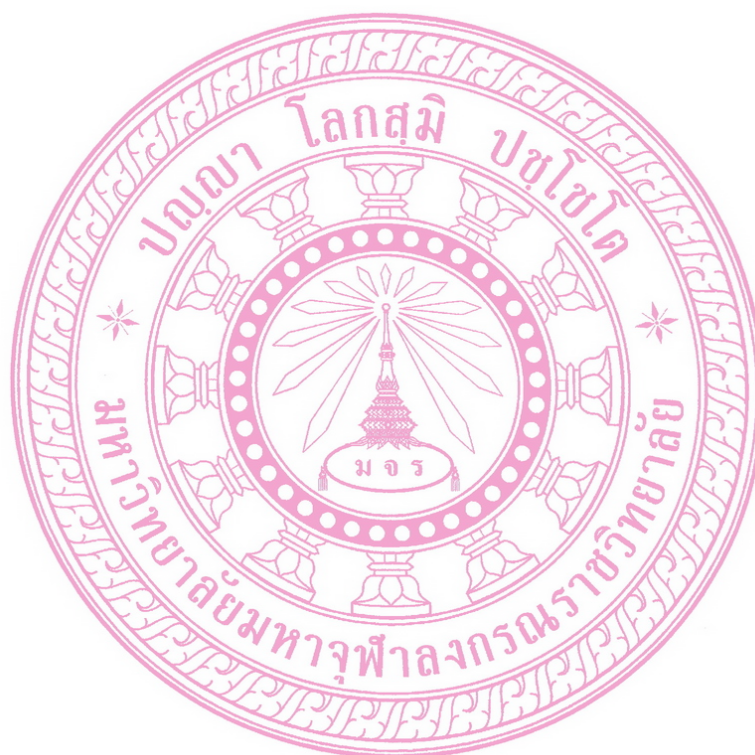
๒๔ มิถุนายน ๒๕๕๕

สารบัญ

เรื่อง	หน้า
บทคัดย่อภาษาไทย	ก
บทคัดย่อภาษาอังกฤษ	ค
กิตติกรรมประกาศ	จ
สารบัญ	ฉ
คำอธิบายสัญลักษณ์และคำย่อ	ณ
บทที่ ๑ บทนำ	๑
๑.๑ ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา	๑
๑.๒ วัตถุประสงค์ของการวิจัย	๕
๑.๓ ขอบเขตของการวิจัย	๕
๑.๔ นิยามศัพท์เฉพาะที่ใช้ในการวิจัย	๖
๑.๕ ทบทวนเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง	๖
๑.๖ วิธีการดำเนินการวิจัย	๑๑
๑.๗ ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ	๑๑
๑.๘ กรอบแนวคิดในการวิจัย	๑๒
บทที่ ๒ การให้ทานในสมัยพุทธกาล	๑๓
๒.๑ ความหมายและความสำคัญของทาน	๑๓
๒.๑.๑ ความหมายของทาน	๑๓
๒.๑.๒ ความสำคัญของทาน	๑๔
๒.๒ จุดประสงค์ของการให้ทาน	๑๖
๒.๓ ลักษณะของการให้ทาน	๑๗
๒.๔ ชนิดของทาน	๑๙
๒.๔.๑ ชนิดของทานแบ่งตามสิ่งที่ให้	๑๙
๒.๔.๒ ชนิดของทานแบ่งตามพฤติกรรม	๒๑
๒.๔.๓ ชนิดของทานแบ่งตามเจตนา	๒๒
๒.๔.๔ ชนิดของทานแบ่งตามองค์ประกอบ	๒๓
๒.๔.๕ ชนิดของทานแบ่งตามคุณภาพของทาน	๒๔

๒.๕ ผู้ให้ทานและผู้รับทาน	๒๖
๒.๖ แรงจูงใจในการให้ทาน	๒๗
๒.๗ อานิสงส์ของการให้ทาน	๒๘
บทที่ ๓ การให้ทานของชาวดำบลนาเลิง อำเภอเสถภูมิ จังหวัดร้อยเอ็ด	๓๒
๓.๑ สภาพทั่วไปของชาวดำบลนาเลิง	๓๒
๓.๒ สภาพทางเศรษฐกิจ	๓๓
๓.๓ สภาพทางสังคม	๓๔
๓.๔ ความหมายและความสำคัญของทาน	๓๕
๓.๕ จุดมุ่งหมายของการให้ทาน	๓๘
๓.๖ ประเภทของวัตถุสิ่งของที่ให้ทาน	๓๙
๓.๗ วิธีการให้ทาน	๔๐
๓.๘ ผู้ให้ทานและผู้รับทาน	๔๑
๓.๙ อานิสงส์ของการให้ทาน	๔๒
๓.๑๐ ประเพณีการให้ทาน	๔๒
บทที่ ๔ เปรียบเทียบการให้ทานในสมัยพุทธกาลกับการให้ทานของชาวดำบลนาเลิง อำเภอเสถภูมิ จังหวัดร้อยเอ็ด	๔๕
๔.๑ วัตถุทาน	๔๕
๔.๒ ผู้ให้ทาน	๕๑
๔.๓ ผู้รับทาน	๕๒
๔.๔ วิธีการให้ทาน	๕๕
๔.๕ ความมุ่งหวังในการให้ทาน	๕๖
๔.๖ ความเหมือนของการให้ทาน	๕๙
๔.๗ ความแตกต่างของการให้ทาน	๕๙
๔.๘ ตารางเปรียบเทียบการให้ทาน	๖๐
บทที่ ๕ สรุปผลการวิจัยและข้อเสนอแนะ	๖๓
๕.๑ สรุปผลการวิจัย	๖๓
๕.๒ ข้อเสนอแนะ	๖๕

บรรณานุกรม	๖๖
ภาคผนวก ก แบบสัมภาษณ์	๖๕
ภาคผนวก ข รายชื่อผู้ให้สัมภาษณ์	๗๔
ภาคผนวก ค รูปถ่ายกลุ่มผู้ให้สัมภาษณ์	๗๘
ประวัติผู้วิจัย	๘๘

คำอธิบายสัญลักษณ์และคำย่อ

อักษรย่อในวิทยานิพนธ์นี้ อ้างอิงจากพระไตรปิฎก ฉบับภาษาไทย ของมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย พ.ศ. ๒๕๓๕ โดยได้กล่าวแหล่งที่มา/เล่ม/ข้อ และหน้า ตามลำดับ เช่น ที.ปา. (ไทย) ๑๑/๓๐๕/๒๖๕. หมายถึง ทีฆนิกาย ปาฎิกวรรค พระไตรปิฎกฉบับภาษาไทย เล่มที่ ๑๑ ข้อที่ ๓๐๕ หน้าที ๒๖๕

พระวินัยปิฎก

วิ. ม. (ไทย) = วินัยปิฎก มหาวรรค (ภาษาไทย)

พระสุตตันตปิฎก

ที.ปา.	(ไทย) =	สุตตันตปิฎก	ทีฆนิกาย	ปาฎิกวรรค	(ภาษาไทย)
ม. อุ.	(ไทย) =	สุตตันตปิฎก	มัชฌิมนิกาย	อุปริปัณณาสก์	(ภาษาไทย)
อง. ทุก.	(ไทย) =	สุตตันตปิฎก	อังคุตตรนิกาย	ทุกนิบาต	(ภาษาไทย)
อง. ปญจก.	(ไทย) =	สุตตันตปิฎก	อังคุตตรนิกาย	ปัญจกนิบาต	(ภาษาไทย)
อง. จก.	(ไทย) =	สุตตันตปิฎก	อังคุตตรนิกาย	จกนิบาต	(ภาษาไทย)
อง. สตุตก.	(ไทย) =	สุตตันตปิฎก	อังคุตตรนิกาย	สตุตกนิบาต	(ภาษาไทย)
อง. อฎฐก.	(ไทย) =	สุตตันตปิฎก	อังคุตตรนิกาย	อฎฐกนิบาต	(ภาษาไทย)
อง. ทสก.	(ไทย) =	สุตตันตปิฎก	อังคุตตรนิกาย	ทสกนิบาต	(ภาษาไทย)
ขุ. ธ.	(ไทย) =	สุตตันตปิฎก	ขุททกนิกาย	ธรรมบท	(ภาษาไทย)
ขุ. วิ.	(ไทย) =	สุตตันตปิฎก	ขุททกนิกาย	วิมานวัตถุ	(ภาษาไทย)
ขุ. ชา.	(ไทย) =	สุตตันตปิฎก	ขุททกนิกาย	ชาดก	(ภาษาไทย)

บทที่ ๑

บทนำ

๑.๑ ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

พระพุทธศาสนามีมาคู่กับชนชาติไทยอย่างยาวนานนับตั้งแต่พระพุทธศาสนาได้แผ่เข้าสู่บริเวณที่เป็นประเทศไทย ปัจจุบันนี้นักปราชญ์ ทางประวัติศาสตร์ และโบราณคดีเชื่อกันว่า พระพุทธศาสนาน่าจะมาตั้งและเผยแผ่ครั้งแรกในสุวรรณภูมิ คือ จังหวัดนครปฐมในปัจจุบันนี้^๑

สิ่งเหล่านี้เป็นหลักฐาน ให้เห็นได้ว่า พระพุทธศาสนากับคนไทย มีประวัติศาสตร์คู่กันมายาวนานนับตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบันอย่างแนบแน่น วัดจึงถือว่าเป็นสถานบันทางสังคมที่ให้ความรู้ ให้คุณธรรมแก่คนไทยมาตลอด เมื่อสร้างบ้านเมืองในที่ใดคนไทยในที่นั้นก็สร้างวัดคู่กับชุมชนให้เป็นสถานที่ยึดเหนี่ยวจิตใจ และให้เป็นสถานที่บำเพ็ญบุญกุศลประกอบพิธีกรรมทางศาสนา

การให้ทานในสังคมไทยมีมาเป็นของคู่กันทุกยุคทุกสมัย เพราะคนไทยได้รับอิทธิพลจากคำสอนของพระพุทธศาสนาที่ว่า การให้ทานจะทำให้เป็นเกิดความร่ำรวยในชาติหน้า การให้ทานจะได้ไปเกิดในสวรรค์ การให้ทานจะทำให้เป็นคนมีความสุข การให้ทานจะทำให้ได้มนุษยสมบัติ สวรรค์สมบัติ และนิพพานสมบัติ ความเชื่อเหล่านี้ ล้วนเกิดจาก หลักคำสอนทางพระพุทธศาสนาทั้งสิ้น^๒ ยิ่งไปกว่านั้นการให้ทานเป็นการกำจัดโลภะจะเห็นได้จากอุปนิสัชของคนไทยพอดีนเข้ามาถึงดักบาตรนำสำหรับอาหารส่งถวายพระเณร เข้า เพล ซึ่งเป็นภาพที่เห็นกันได้อยู่ทั่วไป การให้ทานนั้นถือว่าเป็นการทำความดีเบื้องต้นของชาวพุทธก็ว่าได้ การให้ทานย่อมได้ อานิสงส์ ส่งผลดีงามให้แก่ผู้ให้ทานทั้งหลาย^๒

แม้พระพุทธเจ้าทุก ๆ พระองค์ที่มาตรัสรู้ก็ล้วนแต่บำเพ็ญทานบารมีมาทั้งนั้น ทานจึงเป็นเบื้องต้นของการบำเพ็ญบารมีของพระโพธิสัตว์ที่จะเป็นพระพุทธเจ้าในอนาคตเบื้องหน้า เป็น

^๑บุญมี แท่นแก้ว, ประวัติศาสตร์ต่างๆ และปรัชญาธรรม, (กรุงเทพมหานคร : โอเดียนสโตร์, ๒๕๔๖), หน้า ๒๒.

^๒พระครูไพศาลธรรมานุสิฐ, (ถนอม ภิัญโญจิตร), “การศึกษาเปรียบเทียบตัวอย่างการให้ทานในพระสูตรต้นตอปลูกกับการปฏิบัติจริงในลำพูน”, วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต, (บัณฑิตวิทยาลัย:มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๔๖).

การปลูกฝังอหิษาศรัการให้ท่านทุกภพทุกชาติท่านที่ท่านเหล่านั้นทำแล้ว สังคมแล้วเกิดบุญ และบุญที่สั่งสมมากขึ้นๆ ย่อมนำไปสู่วิถีทางที่เข้าถึงความเป็นเลิศ พระโพธิสัตว์ได้สั่งสมบารมีของตนจนเต็มเปี่ยม

เมื่อได้รับพุทธพยากรณ์ว่า จะต้องตรัสรู้เป็นพระพุทธเจ้าในอนาคตอย่างแน่นอน (เป็นนิยตโพธิสัตว์) แม้ผู้มีบุญมากขนาดนี้ เมื่อปรารถนาถึงธรรมที่จะทำให้เป็นพระพุทธเจ้า ก็ยังเรียกเอาทานบารมีเป็นจุดเริ่มต้นของการดำเนินชีวิตไปสู่การเป็นพระพุทธเจ้า ด้วยเหตุว่า ทานบารมีเป็นบารมีที่เกื้อกูลต่อการสร้างความดีอื่น ๆ ต่อไป เพราะการบริจาคทานหรือการให้ทานนั้น ผู้ให้และผู้รับ ย่อมมีความสุข เป็นสุขที่มั่นคง และถาวรยั่งยืน เพื่อแผ่ได้อย่างกว้างขวาง ยิ่งให้ยิ่งเกื้อกูล เป็นประโยชน์สุขแก่ชนทั้งหลายอย่างยิ่ง การยอมสละความสุขของตนซึ่งถือว่าเป็นความสุขส่วนน้อย เพื่อมุ่งประโยชน์สุขที่ยิ่งใหญ่ อันจะช่วยให้สรรพสัตว์พื้นทุกซ์ได้นั้นนับเป็นการเสียสละที่มีคุณค่า ที่ใสสะอาดบริสุทธิ์ ดังพุทธภาษิตที่กล่าวไว้ว่า ถ้าบุคคลพึงเห็นความสุขอันยิ่งใหญ่ เพราะเสียสละสุขเล็กน้อย ผู้มีปัญญาพึงสละสุขเล็กน้อย เพื่อให้เกิดสุขยิ่งใหญ่^๑

การให้ทานโดยทั่วไป คือการให้เพื่ออนุเคราะห์ผู้ขาดแคลนควรที่จะอนุเคราะห์ เพื่อสงเคราะห์ผู้ที่ควรสงเคราะห์ เป็นการผูกมิตรภาพไมตรี หรือเพื่อบูชาผู้ที่ควรบูชา เป็นการบูชาครูหรือตอบแทนคุณ หรือเป็นการบำเพ็ญในบุญเขต พระพุทธองค์ตรัสสอนให้ทำทานอย่างมีขอบเขตและมีเหตุผล พระพุทธองค์ทรงสรรเสริญการเลือกให้ และทรงแสดงสมบัติของทานไว้ ๓ ประการ ได้แก่ (๑) เจตนาสมบัติ ถึงพร้อมด้วยเจตนา คือ มีเจตนาดีแต่ก่อนจะให้ มีเจตนาดีขณะให้ และมีเจตนาดีภายหลังให้ (๒) วัตถุสมบัติ ถึงพร้อมด้วยวัตถุ ได้แก่ วัตถุที่ควรให้เป็นประโยชน์แก่ผู้รับ (๓) ปฏิภาณสมบัติ ถึงพร้อมด้วยปฏิภาณคือผู้รับซึ่งเป็นผู้ควรให้ และตรัสสอนให้ทำทานเป็นบุญคือให้เป็นความดีเป็นเครื่องชำระล้างความชั่ว เช่น โลภะ มัจฉะริยะ ให้ทำทานเป็นกุศลคือให้เป็นกิจของคนฉลาดตรัสสอนให้ทำทานเป็นสัปปริสทาน ได้แก่ ทานเป็นของคนดีคนฉลาดเช่น ให้ถูกกาลสมัยเหมาะแก่ความต้องการของผู้รับ ไม่ทำให้ตนเองและผู้อื่นเดือดร้อน เพื่อเป็นการแก้ปัญหาต่าง ๆ

พระพุทธองค์จึงประทานถึงวิธีแก้ไข ๒ ประการด้วยกันคือ

๑) อามิสทาน การแก้ปัญหาทางกายด้วยการให้วัตถุ สิ่งของ เครื่องกิน ของใช้ อาหาร เครื่องนุ่งห่ม เครื่องมือประกอบอาชีพ ทุนในการดำเนินการ เพื่อเติมเต็มในส่วนที่เป็นทุกข์หรือสิ่ง

^๑พระมหาสุวิทย์ วิบุลย์โส, “ทานก้าวแรกแห่งการพัฒนาชีวิต”, พิมพ์ครั้งที่ ๔, (ปทุมธานี : บริษัท ฟองทองเอ็นเตอร์ไพรซ์ จำกัด, ๒๕๔๑), หน้า ๒๓ – ๒๔.

^๒พระมหาสง่า ไชยวงศ์, “การศึกษาวิเคราะห์เรื่องทานในพระพุทธศาสนา”, วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยเชียงใหม่, ๒๕๔๑).

ที่ขาดแคลนทางกายภาพความยากจนขึ้นเห็นการประสบภัยพิบัติต่างๆ ความขาดแคลนเครื่องกินของใช้ ความป่วยไข้ที่ไม่ได้รับการรักษาพยาบาลที่ถูกวิธี นับได้ว่าเป็นความทุกข์ทางกายที่ควรได้รับการช่วยเหลือเกื้อกูล หรือฟื้นฟูให้อยู่ในสภาพที่เหมาะสม

๒) ธรรมทานการแก้ปัญหาคือ ความขัดข้อง ทางใจด้วยการให้ธรรมคือการให้คำแนะนำ สั่งสอน ให้ข้อคิด ให้กำลังใจ อันเป็นการชี้แนะในหนทางที่ถูกต้อง ความคิดหรือกระบวนการตรรกะ ให้เป็นไปในทางที่ขอบประกอบด้วยธรรม ซึ่งในบาง บุคคลย่อมไม่อาจที่จะกำหนดได้ว่า ความเหมาะสม ความถูกต้องอยู่ ณ จุดใด ด้วยเหตุที่ขาดปัญญาไตร่ตรอง ขาดประสบการณ์ในการทำงาน หรือมีตัวเลือกหลากหลายจนยากที่จะกำหนดได้ ในสถานการณ์เช่นนี้ จำต้องอาศัยกัลยาณมิตรเป็นตัวช่วยในการให้ข้อมูล ให้ความคิดเห็นอันเป็นข้อบรรทัดธรรมเพื่อประกอบในการตัดสินใจหรือในขณะที่ยึดมั่นอยู่ด้วยใจเดียว เกิดทุกข์ทางใจ ธรรมทานนี้จะช่วยคลายทุกข์ได้ ดับทุกข์ได้ ทำให้จิตใจได้รับความปลอดโปร่ง เป็นสุข นอกจากนี้ ธรรมทานยังเป็นเครื่องแก้กิเลสทางใจ แก่ความประพฤติดุชร้ายเลวร้าย ทำจิตใจที่หิวกระหายด้วยความโลภ ตัณหา อุปาทานให้รู้จักเต็ม ให้รู้จักพอ ธรรมอย่างเดียวกันเท่านั้น เป็นเครื่องแก้กิเลสและทุจริตได้^๕

หลักการทำบุญให้ทานในปัจจุบันยึดหลักของเรื่องกรรมเก่าและกรรมใหม่ โดยมีศรัทธาเป็นตัวนำคือ เรื่องกรรมดีและกรรมชั่วถ้าทำดีจะได้ไปเกิดในที่ดี ถ้าทำไม่ดีก็จะทำให้ชีวิตตกต่ำ การให้ทานถือเป็นผลแห่งความดี ชาวพุทธจึงได้ยึดเอาไว้เป็นหลักในการดำเนินชีวิตประจำวันถือว่าได้ หลักการทำทานมีอยู่ ๒ ประเด็นใหญ่ที่ชาวพุทธนิยมทำกัน ได้แก่ (๑) ปาฏิปุคคลิกทาน คือให้ทานเฉพาะบุคคลไม่ได้ถวายแก่สงฆ์ (๒) สังฆทาน คือ การถวายทานแก่สงฆ์

การทำทานแบบถวายแก่พระสงฆ์หมู่ใหญ่ เป็นบำรุงพระศาสนาอย่างแท้จริง ดังนั้น การทำบุญทำทานในศาสนาที่ชาวบ้านนิยมทำกันในปัจจุบัน จึงต่างกันโดยสิ้นเชิงแบ่งได้เป็น ๒ ลักษณะ คือ กลุ่มแรกทำทานเพื่อต้องการให้ผลบุญส่งผลให้ตัวเองมีความสุขในขณะที่มีชีวิตอยู่ คือต้องการผลทางจิตใจ มีความสุขมีความร่ำรวย มีกินมีใช้ในชีวิตนี้เท่านั้น กลุ่มที่สองมุ่งถึงชาติหน้าว่าเมื่อบริจาคทานแล้ว ตายไปแล้วจะได้เกิดบนสวรรค์

เรื่องการทำทานในพระพุทธศาสนานั้น เน้นที่เจตนาอันบริสุทธิ์ คือความช่วยเหลือเกื้อกูลผู้อื่นให้ด้วยจิตเมตตา เพื่อขจัดความตระหนี่ ความเห็นแก่ตัว ละความโลภ ความโกรธ ความหลง ประสงค์มีชีวิตในปัจจุบันเป็นสุข อนาคตไปสู่สุคติ เพราะมีศรัทธาคือความเชื่อเรื่องกรรม และผลของกรรม ประกอบด้วยปัญญาเป็นเครื่องพิจารณาด้วยดีแล้วจึงให้ทานดังเจตนาใน

^๕ พระมหาเปรม โอภาโส, “การศึกษาวิเคราะห์ศรัทธาของชาวพุทธไทยในปัจจุบัน”, วิทยานิพนธ์ปริญญาพุทธศาสตรมหาบัณฑิต, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๔๑).

การให้ทานของทายกผู้ให้จึงนับว่าเป็นส่วนสำคัญที่สุดและเป็นเบื้องต้นของการสร้างสามัคคี การให้ทานจะมีผลมากน้อยนั้นขึ้นอยู่กับเจตนาและวัตถุทานที่ตนทำไปแล้ว

ส่วนการทำบุญให้ทานของชาวดำบลนาเลิง อำเภอเสลภูมิ จังหวัดร้อยเอ็ดซึ่งเป็นชุมชนอยู่นอกเขตเมืองห่างไกลเขตความเจริญ ชาวบ้านยังทำบุญให้ทานตามจารีตประเพณี คือตื่นเช้าทำบุญตักบาตร มีความสนใจทำบุญตามหลักพระพุทธศาสนาคือ ทำบุญมหาชาติ บุญกฐิน และบุญทอดผ้าป่า เป็นต้น ตามหลักพระพุทธศาสนาสอนให้เสียสละให้แก่ผู้อื่น แต่ปวงชนทั่วไปยังมีความโลภ ความโกรธ ความหลงเป็นพื้นฐานภายในจิตใจอยู่ ดังนั้นการให้ย่อมเป็นการขจัดกิเลส ตัดโลภะและเป็นแรงจูงใจต่างกันอย่างแน่นอน ส่วนบัณฑิตทั้งหลายในอดีตหรือปัจจุบันย่อมให้ทานโดยไม่เห็นแก่สุขเจือด้วยกิเลส แต่ยอมให้ทานเพื่อกำจัดกิเลส กล่าวคือ บัณฑิตให้ทานช่วยเหลือผู้อื่น เพราะกำจัดความตระหนี่ภายในและชักฟอกจิตใจตนเองให้บริสุทธิ์ แต่อย่างไรก็ตาม เนื่องจากการให้ทานที่ดีย่อมจะเอื้อประโยชน์ตนเองและผู้อื่นในทางกลับกันถ้าให้ทานโดยผิดการที่ดี ย่อมมีผลน้อยและอาจไม่เกิดประโยชน์อันใดต่อผู้ทำทาน^๖ แต่การให้ทาน ในปัจจุบันมีประเด็น ที่ก่อให้เกิดปัญหา ในการโต้แย้งทางความคิดเกี่ยวกับคำสอนและวิธีปฏิบัติ ในการทำบุญให้ทาน เพราะมีแนวคิดจารีตประเพณีของหมู่บ้านนั้น ๆ เข้ามาเกี่ยวข้องกับหลักศาสนาสาเหตุนี้ จึงเป็นประเด็นเชิงจริยธรรม^๗ ที่เกี่ยวกับคุณค่าทางจริยธรรม ในการให้ทานเสมือนดังนั้นการศึกษาเปรียบเทียบการให้ทาน ในสมัยพุทธกาลกับปัจจุบันของชาวดำบลนาเลิง อำเภอเสลภูมิ จังหวัดร้อยเอ็ด เพื่อต้องการทราบประเด็นปัญหา ที่มีอิทธิพลต่อสังคมชุมชนมานานจึงเป็นสิ่งสำคัญอย่างยิ่งที่จะนำมาศึกษาเพื่อเป็นแนวทางทำความเข้าใจให้ถูกต้องทั้งแก่ปัจเจกชนและส่วนรวม

ดังนั้น สภาพและปัญหาดังกล่าวจึงเป็นเหตุให้ผู้วิจัยต้องการศึกษาเปรียบเทียบการให้ทานในสมัยพุทธกาลกับการให้ทานของชาวดำบลนาเลิง ว่ามีความเหมือนกันหรือแตกต่างกันอย่างไร รวมถึงลักษณะ รูปแบบ วิธีการ วัตถุสิ่งของที่นิยมนำมาให้ทานว่ามีการเปลี่ยนแปลงไปมากน้อยแค่ไหนอย่างไร ทั้งนี้เพื่อนำผลการศึกษาไปเป็นข้อมูลสารสนเทศทางการศึกษาทำความเข้าใจเรื่องทานและเผยแผ่หลักพุทธธรรมสืบไป

^๖ ญาณ โทจันทร์, *พุทธศาสนากับชีวิตประจำวัน*, (กรุงเทพมหานคร: โอเดียนสโตร์, ๒๕๓๗), หน้า ๑๗.

^๗ พระครูภาวนาวิริยคุณ (หลวงพ่อดัดดชิโว), *ทุกนาที่มีไว้เพื่อสร้างบุญ*, (ปทุมธานี : มูลนิธิธรรมพิมพ์, ๒๕๕๑), หน้า ๔ .

๑.๒ วัตถุประสงค์ของการวิจัย

๑.๒.๑ เพื่อศึกษาการให้ทานทางตามนัยแห่งพุทธธรรมในพระพุทธานุภาพ
พุทธกาล

๑.๒.๒ เพื่อศึกษาการให้ทานดังกล่าวของชาวดำบลนาเลิง อำเภอเสลภูมิ จังหวัด
ร้อยเอ็ด

๑.๒.๓ เพื่อศึกษาเปรียบเทียบการให้ทานในสมัยพุทธกาลกับการให้ทานของชาวดำบล
นาเลิง อำเภอเสลภูมิ จังหวัดร้อยเอ็ด

๑.๓ ขอบเขตของการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ เป็นการวิจัยการให้ทานในสมัยพุทธกาลกับการให้ทานของชาวดำบล
นาเลิง โดยมีการศึกษาตามขอบเขตขั้นตอนดังนี้

๑.๓.๑ ด้านเอกสาร ในภาคเอกสารได้มุ่งศึกษาข้อมูลจากพระไตรปิฎกทั้งฉบับภาษาไทย
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ปี พ.ศ.๒๕๓๕ และภาษาบาลี พร้อมด้วยบรรณคดีที่
เกี่ยวข้อง รวมทั้งข้อมูลจากตำราวิชาการ งานวิจัยที่เกี่ยวกับการให้ทาน

๑.๓.๒ ด้านเนื้อหา การวิจัยครั้งนี้ จะศึกษาสาระสำคัญของการให้ทานตามนัยแห่งพุทธ
ธรรมในพระพุทธานุภาพสมัยพุทธกาลและการให้ทานของชาวดำบลนาเลิง โดยศึกษาข้อมูล
เอกสาร การสัมภาษณ์กลุ่มเป้าหมาย ได้รวบรวมข้อมูล แล้วจึงนำมาสรุปและวิเคราะห์

๓.๒ ด้านพื้นที่ / กลุ่มเป้าหมาย

ส่วนภาคสนามผู้วิจัยจะได้เก็บข้อมูลจากกลุ่มเป้าหมายและพื้นที่ในการวิจัย ๕ หมู่บ้าน
ในเขตตำบลนาเลิง อำเภอเสลภูมิ จังหวัดร้อยเอ็ด ในการศึกษาครั้งนี้ผู้วิจัยกำหนดกลุ่มเป้าหมาย
โดยการแบ่งออกเป็น ๘ กลุ่ม ทั้งบรรพชิตและคฤหัสถ์แต่ละกลุ่มได้มาโดยวิธีเจาะจง (Purposive
Sampling)

๑. กลุ่มบรรพชิต ได้แก่ เจ้าอาวาสในเขตตำบลนาเลิง ๕ รูป

๒. กลุ่มผู้รู้ท้องถิ่น ได้แก่ บุคคลที่เคยบวชเรียน สอบได้นักธรรมหรือเปรียญธรรม
๕ คน

๓. กลุ่มผู้นำท้องถิ่น ได้แก่ ผู้ใหญ่บ้าน ๕ คน

๔. กลุ่มมัคคทายก ๕ คน

๕. กลุ่มครู ๕ คน

๖. กลุ่มอาสาสมัครสาธารณสุขหมู่บ้าน ๕ คน

๗. กลุ่มสมาชิกองค์การบริหารส่วนตำบล ๕ คน

๘. กลุ่มผู้สูงอายุ ๕ คน

รวมกลุ่มเป้าหมายทั้งสิ้น จำนวน ๑๕ รูป/คน

๑.๔ นิยามศัพท์เฉพาะที่ใช้ในการวิจัย

การให้ทาน หมายถึง การนำวัตถุสิ่งของเงินทองที่มีด้วยการให้แก่คนอื่นการให้ด้วยความบริสุทธิ์ใจ รวมถึงการเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่น้ำใจต่อเพื่อนมนุษย์ด้วยกัน

อามิสทาน หมายถึง คือสิ่งของทุกอย่างที่นำมาถวายแก่พระสงฆ์ไม่จำกัดว่าเป็นสิ่งใด

ธรรมทาน หมายถึง การให้ธรรมะเป็นทานหรือการชี้หรือการแนะนำทางที่พระพุทธเจ้าทรงชี้เอาไว้ให้แล้ว

อภัยทาน หมายถึง การยกโทษให้ คือการไม่ถือความผิดหรือการล่วงเกิน กระทบกระท้วงว่าเป็นโทษ

การเปรียบเทียบ หมายถึง การนำการให้ทานในสมัยพุทธกาลมาเทียบเคียงกับการให้ทานของชาวดาบแลจนถึง เพื่อหาความเหมือนและความแตกต่างเพื่อนำองค์ความรู้ที่ได้ ไปเป็นแนวทางการศึกษาปฏิบัติและเผยแพร่

๑.๕ ทบทวนเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

ในการศึกษาครั้งนี้ผู้วิจัยได้ศึกษางานวิจัยและเอกสารที่เกี่ยวข้องเกี่ยวกับการให้ทานและได้นำมาประมวลเป็นแนวทางในการศึกษาดังต่อไปนี้

พระธรรมโกศาจารย์ (พุทธทาส ภิกขุ) ได้กล่าวไว้ในหนังสือ การให้ทานที่ไม่ต้องเสียเงินแล้วยังได้นิพพาน ว่าทานนั้นไม่เฉพาะที่กล่าวถึง วัตถุทานอภัยทาน และธรรมทานเท่านั้น ท่านยังเน้นเรื่องให้นิพพานเป็นทานหรือสุญญตาทานหมายถึงเรื่องบริจาดตัวของกู หรือความเห็นแก่ตัวออกไปเสียให้ออก จิตที่ไม่เห็นแก่ตัว อันไม่ใช่ตัวกู ไม่ใช่ของกู เป็นจิตที่บริสุทธิ์ไม่ได้ถูกยึดถือไว้ที่ด้วยอุปาทาน ซึ่งพระพุทธเจ้าถือว่าจะไม่เกิดทุกข์นั้นก็คือนิพพาน^๑

พระศิริปัญญาภุมนี (อ่อน) ได้ให้คำอธิบายเรื่องทานไว้ว่า ทาน คือ การให้ ให้สิ่งที่ให้ให้ของที่ควรให้แก่คนที่ควรให้เพื่อประโยชน์แก่เขา สละให้ปันสิ่งของของตนเพื่อประโยชน์แก่ผู้อื่น ทาน ๒ คือ ๑. อามิสทาน ให้สิ่งของ ๒. ธรรมทาน ให้ธรรมเป็นทาน ๒ อีกหมวดหนึ่ง

^๑พระธรรมโกศาจารย์ (พุทธทาส ภิกขุ), การให้ทานที่ไม่ต้องเสียเงินแล้วยังได้นิพพาน, (กรุงเทพมหานคร : เลียงเชียง, ๒๕๕๑), หน้า ๑.

คือ ๑. สังฆทาน ให้ทานแก่สงฆ์ หรือให้เพื่อส่วนรวม ๒. ปาฏิบุคลิกทาน ให้เจาะจงแก่บุคคล ผู้ใดผู้หนึ่งโดยเฉพาะ ทานมัย บุญสำเร็จด้วยการบริจาคทาน^๙

พระมหาสุวิทย์ วิษุเขตโก ได้สรุปไว้ว่า อามิสทาน ว่า คือการให้สิ่งของเป็นทาน เช่น สิ่งของที่เป็นปัจจัยสี่ หรือการให้ทานวัตถุ มีข้าว น้ำ ผ้า ยานพาหนะ ดอกไม้ ของหอม เครื่องอุปโภค ที่นอน ที่พักอาศัย ประทีปโคมไฟ เป็นต้น อามิสทาน แบ่งตามทายก คือ ผู้ให้มี ๓ ประเภท ดังนี้

๑. ทานทาสะ หมายถึง การที่ทายกให้ของที่น้อยกว่าของที่ตนบริโภคใช้สอยเอง เช่น เมื่อได้มะม่วง ๓ ผล ก็เลือกผลที่เล็กที่สุดให้ไป หรือได้ ๓ ผลที่มีขนาดเท่าๆ กันก็เลือกผลที่ไม่ชอบใจให้ไป การให้อย่างนี้เรียก ทาสทาน เพราะหัวใจของทายกตกเป็นทาสของความตระหนี่แล้วจึงให้ การให้สิ่งของแก่ข้าทาสบริวาร

๒. ทานสหาย หรือสหายทาน หมายถึง ทายกให้ของที่เสมอกันกับตนบริโภคใช้สอย ตนบริโภคใช้สอยของอย่างไรถึงคราวจะให้ผู้อื่นก็ให้ของอย่างนั้น เช่น ได้มะม่วงมา ๓ ผล ก็ให้ผลที่ดี เช่นเดียวกับที่ตนบริโภค การให้สิ่งของแก่คนที่เป็นมิตรสหาย

๓. ทานบารมี หรือสามิทาน หมายถึง ทายกให้ของที่ดีประณีตกว่าของที่ตนบริโภคใช้สอย โดยเลือกเอาสิ่งที่ดีที่สุดให้ไป ซึ่งชาวพุทธทั้งหลายเวลาจะให้ ก็ให้สามิทานเป็นส่วนมาก เช่น เวลาจะตักบาตรพระ จะกดข้าวปากหม้อ ซึ่งถือเป็นส่วนที่ดีที่สุด เอาไว้ถวายพระก่อน หรือเวลาเลี้ยงพระภิกษุสามเณรจะตกแต่งข้าวปลาอาหารอย่างประณีต บรรจงกว่าที่ตนบริโภคถวายทาน หรือเวลาจะให้ของแก่ผู้ใดผู้หนึ่ง แม้ว่าจะมีฐานะเสมอกันหรือต่ำกว่าเราก็ตักของที่ดีที่ชอบใจให้ไป อย่างนี้เรียกสามิทานเพราะใจของผู้ให้อาชนะความตระหนี่ เป็นนาย เป็นเจ้าของ เป็นอิสระ แล้วจึงให้ทาน การให้สิ่งของแก่คนที่ดีคนเคารพ หรือมีบุญคุณแก่ตน เช่น บิดา มารดา ครูบาอาจารย์ พระภิกษุสงฆ์^{๑๐}

พระสมชาย ฐานวุฑโฒ ได้กล่าวไว้ในมงคลชีวิตฉบับทางก้าวหน้า ในมงคลที่ ๑๕ บำเพ็ญทานว่า ทานแปลว่าการให้หมายถึงการสละสิ่งของของตน เพื่อประโยชน์แก่ผู้อื่นด้วยความเต็มใจ ทำให้ทราบในเรื่องของทานที่ให้แล้วไม่ได้บุญ เช่น ให้สุรายาเสพติด ให้อาวุธ ให้มหรสพ ให้สัตว์เพศตรงข้าม ให้ภพลามก รวมทั้งวิธีทำทานให้ได้บุญมาก ซึ่งมีองค์ ๓ คือ วัตถุบริสุทธิ์ เป็นของที่ตนได้มาโดยสุจริต ชอบธรรม และเจตนาบริสุทธิ์คือการไม่มีความตระหนี่ ให้เสียสละ

^๙ พระศิริปัญญามุนี (อ่อน), คัมภีร์มงคลที่ปิ่นแปล, (กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์เลียงเชียงจงเจริญ, ๒๕๐๖), หน้า ๑๗.

^{๑๐} พระมหาสุวิทย์ วิษุเขตโก, ทานก้าวแรกแห่งการพัฒนาคุณภาพชีวิต, ฉบับประมวลศัพท์, พิมพ์ครั้งที่ ๔, (ปทุมธานี : บริษัท ฟองทองเอ็นเตอร์ไพรซ์ จำกัด, ๒๕๔๑), หน้า ๒๓-๒๔.

รวมทั้งเลือกคนบริสุทธืคือเลือกผู้มีศีลบริสุทธื และยังกล่าวถึงผลของการให้ทาน ผลบุญจากการให้ทานจะสะสมอยู่ในใจของเราแลอานิสงส์การบำเพ็ญทาน^{๑๑}

ชัยวัฒน์ อัดพัฒน์ และคณะ ศึกษาเรื่อง หลักการดำรงชีวิตในสังคม ได้กล่าวว่าลักษณะการให้ทานของสัตว์บุรุษ พระพุทธเจ้าทรงแสดงไว้ ๕ ประการ คือ (๑) การให้ทานด้วยศรัทธา คือ การให้ด้วยศรัทธาความเชื่อผลของการให้ทานนั้นมีประโยชน์เกื้อกูลแก่คนอื่นผู้มีจิตใจดีเบิกบานและอิ่มใจ (๒) ให้ทานโดยเคารพ คือ ให้ด้วยกายนอบน้อมอ่อนละมุนละม่อม ให้ด้วยวาจาไพเราะอ่อนหวาน (๓) ให้ทานตามกาล คือ ให้ทานอันควร เช่น ให้ในวันสำคัญทางพระพุทธศาสนาในวันเทศกาล (๔) ให้ด้วยจิตอนุเคราะห์ คือ ให้เกื้อหนุนโอบอ้อมอารีมีเมตตาและให้อุดหนุนเอื้อเฟื้อช่วยเหลือด้วยกรุณา ท่านแสดงการให้ผลตามกาลและการให้ด้วยจิตอนุเคราะห์ว่า จะเป็นคนมั่งมีทรัพย์สินสมบัติมากมีเครื่องใช้ไม่สอยเหลือเฟือและมีความประสงค์เต็มเปี่ยม (๕) ให้ทานไม่กระทบตนและคนอื่น คือ การให้ทานตามกำลังของตนที่มีอยู่และต้องไม่รบกวนของคนอื่นมาให้ทาน ท่านแสดงผลผลของทานข้อนี้ว่า จะเป็นคนมั่งมีทรัพย์สินมาก และมีโภคทรัพย์ปราศจากภัย^{๑๒}

วสิน อินทสระ ได้กล่าวไว้ในหนังสือเรื่องสวรรค์ นรก บุญ บาป เป็นการแสดงทัศนะเกี่ยวกับเรื่องดังกล่าวว่า ทุกเรื่องมีความสัมพันธ์กันอย่างแยกไม่ออกรวมไปถึงหลักกรรมและการเวียนว่ายตายเกิดที่จะตามให้ผลทั้งโลกนี้ โลกหน้า และเราทุกคนควรสะสมกรรมดีไว้เป็นทุนต่อไปในกาลข้างหน้าด้วย นั่นหมายถึงการทำความดี เช่นการให้ทานที่ถูกต้องช่วยลดความเห็นตระหนี่เห็นแก่ตัว และได้รับความสุขทั้งผู้ให้และผู้รับเหล่านี้เป็นต้น^{๑๓}

พระมหาไพฑูรย์ สุทธิวิโร (น้อยวัน) ศึกษาเรื่อง การวิเคราะห์เชิงปรัชญาเรื่องบาปในพระพุทธศาสนาเถรวาท ผลการศึกษาสรุปได้ว่า ๑. บาป คือ อุกุศลกรรม บาปทำได้สามทางคือ กาย วาจา ใจ และบาปเป็นสิ่งที่ให้โทษแก่มนุษย์ ๒. บาปส่งผลต่อชีวิตผู้ของกระทำสองลักษณะ คือ ประการแรก ส่งผลขณะที่ผู้ทำยังมีชีวิตอยู่ ผลในที่นี้มุ่งหมายเอาผลทางจิตเป็นสำคัญ บางครั้ง ผู้ทำบาปแม้จะยังไม่ได้รับผลทางกายอันเนื่องจากบาป แต่ใจของเราก็เดือดร้อนวุ่นวาย ประการต่อมา

^{๑๑} พระสมชาย ฐานวุฑโฒ, มงคลชีวิต : ฉบับทางก้าวหน้า, (กรุงเทพมหานคร : ชมรมพุทธศาสตร์สากล, ๒๕๔๕), หน้า ๑๒๗.

^{๑๒} ชัยวัฒน์ อัดพัฒน์ และคณะ, หลักการดำรงชีวิตในสังคม, พิมพ์ครั้งที่ ๒, (กรุงเทพมหานคร : มหาวิทยาลัยรามคำแหง, ๒๕๓๓), หน้า ๒๓.

^{๑๓} วสิน อินทสระ, สวรรค์นรกบุญบาป, (กรุงเทพมหานคร : ธรรมดา , ๒๕๔๕), หน้า ๕๗.

บาปส่งผลหลังจากตายแล้ว ผลในที่นี้มุ่งเอาทางกายเป็นสำคัญ ผู้ที่ทำบาปเมื่อตายไปแล้วก็ต้องไปชดใช้ผลของบาปนั้นในลักษณะต่างๆ ในชาติต่อไป^{๙๔}

พระมหาเอกรินทร์ เอกนโร (วงษ์จันทร์) ศึกษาเรื่อง การศึกษาวิเคราะห์เรื่องบุญในพุทธปรัชญาเถรวาท และปรัชญาคริสต์นิกายโรมันคาทอลิก ผลการศึกษามีข้อสรุปที่สำคัญ คือ คำว่าบุญในพุทธปรัชญา มีความหมายแตกต่างจากคำว่าบุญในปรัชญาคริสต์ ทั้งนี้เพราะพื้นฐานของพระพุทธศาสนา เป็นศาสนาประเภทอเทวนิยม ส่วนคริสต์ศาสนาเป็นเทวนิยม เพราะฉะนั้นลักษณะสำคัญของศาสนาคริสต์คือความสัมพันธ์แห่งความรักและความศรัทธาระหว่างมนุษย์กับพระผู้เป็นเจ้า ลักษณะสำคัญของพระพุทธศาสนา คือความศรัทธาในการตรัสรู้ของพระพุทธเจ้า คือ อริยสัจ ๔ และการคิดใคร่ครวญด้วยเหตุผลอย่างแยบคาย (โยนิโสมนสิการ) แต่สิ่งที่คล้ายกัน ระหว่างพระพุทธศาสนากับคริสต์นิกายโรมันคาทอลิกนั้นคือ มีหลักการในการทำบุญคล้ายกัน โดยในฝ่ายพระพุทธศาสนามีการให้ทาน การรักษาศีลและเจริญภาวนา ในส่วนของฝ่ายคริสต์มีการให้ทาน มีการรักษาพระบัญญัติ (ซึ่งเทียบได้กับการรักษาศีล) และมีการภาวนา (การแสดงความศรัทธาต่อพระผู้เป็นเจ้า) หรือการสวดอธิษฐานเป็นต้น^{๙๕}

พระมหาเปรม โอภาโส (ทองคำ) ศึกษาวิจัยเรื่อง “ศึกษาวิเคราะห์ศรัทธาของชาวพุทธไทยในปัจจุบัน” ผลของการศึกษาพบว่า มีคัมภีร์พระไตรปิฎกที่มีเรื่องของศรัทธาอยู่เป็นจำนวนมาก เช่น ในอังคุตตรนิกาย อัฐกนิบาตพระไตรปิฎกเล่มที่ ๒๓ ได้กล่าวถึงศรัทธาสัมปทา อังคุตตรนิกาย จตุกนิบาตพระไตรปิฎกเล่มที่ ๒๑ ได้กล่าวถึงศรัทธา อังคุตตรนิกาย ปิฎกนิบาตพระไตรปิฎกเล่มที่ ๒๒ ได้กล่าวถึงศรัทธา ความเชื่อที่มีเหตุผลยึดมั่นในหลักการทำดี กล่าวสรุปแล้ว หลักของศรัทธาในพระพุทธศาสนาเถรวาท ได้มุ่งไปที่ความเชื่อที่ยึดถือหลักธรรม คือการทำดี ทำชั่ว ผลของการทำดีทำชั่วเป็นต้น^{๙๖}

พระมหาภาสกร คุณุตโตโร (ดอกจันทร์) ได้กล่าวเรื่องทาน ในงานวิจัยเรื่อง “การศึกษาเชิงวิเคราะห์เรื่องบุญในพระพุทธศาสนา” ไว้ว่า ทานเป็นหนึ่งในกิริยาวัตถุ ๓ และบุญกิริยาวัตถุ ๑๐

^{๙๔} พระมหาไพฑูรย์ สุทธิวิโร/น้อยวัน, “การวิเคราะห์เชิงปรัชญาเรื่องบาปในพระพุทธศาสนาเถรวาท”, วิทยานิพนธ์ปริญญาพุทธศาสตรมหาบัณฑิต, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๔๖).

^{๙๕} พระมหาเอกรินทร์ เอกนโร/วงษ์จันทร์, “การศึกษาเชิงวิเคราะห์บุญในพุทธปรัชญาเถรวาทและปรัชญาคริสต์นิกายโรมันคาทอลิก”, วิทยานิพนธ์ปริญญาพุทธศาสตรบัณฑิต, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๓๖).

^{๙๖} พระมหาเปรม โอภาโส, “ศึกษาวิเคราะห์ศรัทธาของชาวพุทธไทยในปัจจุบัน”, วิทยานิพนธ์ปริญญาพุทธศาสตรมหาบัณฑิต, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๔๑).

ซึ่งเรียกทานมัย หมายถึงบุญสำเร็จด้วยการให้ทาน และในความหมายว่าบุญที่บังเกิดหรือสำเร็จด้วยบุคคลด้วยการให้ และทานที่ปรากฏในมงคลสูตรซึ่งเป็นสูตรว่าด้วยสิ่งที่เป็นมงคลโดยในมงคล ๑๕ กล่าวไว้ว่า การทำทานเป็นมงคลแห่งชีวิตประการหนึ่งเพราะการให้การแบ่งปันหรือการสงเคราะห์ ย่อมนำมาซึ่งความมีมิตรไมตรี เป็นการบำเพ็ญประโยชน์ต่อสังคมเป็นบ่อเกิดแห่งบุญกุศลและมีคุณค่าในแง่ศีลธรรม^{๑๗}

พระลือชัย อินทโยโส(นราทอง) ได้ศึกษาการวิจัย การให้ทานของชาวพุทธในจังหวัดเลย ว่าทานคือการให้ การเสียสละ การแบ่งปันสิ่งของของตนเพื่อประโยชน์แก่ผู้อื่นให้ทั้งวัตถุสิ่งของให้ ความรู้เป็นการแสดงถึงความเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่พึ่งพาอาศัยช่วยเหลือกัน สร้างความมีน้ำใจ ความรัก สามัคคีในหมู่คณะ และการให้ของที่ควรให้ย่อมได้รับอานิสงส์ของการให้ที่ดีทุกประการและผู้ให้ ทานย่อมได้ชื่อว่าเป็นที่รักที่ชอบใจของคนทั้งหลาย และยังได้ชื่อว่าเข้าถึงประโยชน์และความดีงาม ขึ้นสูงสุดในทางพระพุทธศาสนา^{๑๘}

บุญหนา จิมนั่ง ศึกษาเรื่อง พฤติกรรมการทำบุญของชาวพุทธในเขตอำเภอเมือง จังหวัดขอนแก่น ผลการศึกษาพบว่าชาวพุทธในอำเภอเมือง จังหวัดขอนแก่นส่วนมากมีพฤติกรรมการทำบุญในระดับปานกลาง คิดเป็นร้อยละ ๗๑.๕ เมื่อพิจารณาเป็นรายพบว่าเรื่องการให้ทานกลุ่ม ตัวอย่างชาวพุทธส่วนมากร้อยละ ๖๑.๖ ให้ทานในระดับปานกลางเรื่องการรักษาศีลส่วนมากคิดเป็นร้อยละ ๔๒.๑ รักษาศีลในระดับมากและเรื่องการฝึกส่วนมากร้อยละ ๕๑.๕ ฝึกภาวนาในระดับ น้อยจากการทดสอบหาปัจจัยที่มีอิทธิพลด้วยสถิติถดถอยพหุคูณพบว่า ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อ พฤติกรรมการทำบุญของชาวพุทธ ได้แก่ ค่านิยมเชิงศีลธรรม อายุ สถานภาพทางสังคม ค่านิยมเชิง บริโภค ทัศนคติต่อบทบาทพระสงฆ์ และแหล่งจัดกลาทางสังคม ตัวแปรอิสระทั้งหมดร่วมกัน อธิบายความผันแปรของพฤติกรรมการทำบุญของชาวพุทธได้ประมาณร้อยละ ๒๘^{๑๙}

เรณู ศรีภักดิ์ ในงานวิจัย “การวิเคราะห์บารมีในพระพุทธศาสนาเถรวาท” โดยเฉพาะ ทานบารมี พอจะสรุปได้ว่า ทานบารมี คือ บารมีในการให้ ทาน – การให้ , สิ่งที่ให้ , ให้ของที่ควร ให้เพื่อประโยชน์แก่เขา , สละสิ่งของของตนเพื่อประโยชน์แก่ผู้รับ ทานแบ่งเป็น ๒ ประเภท คือ

^{๑๗} พระมหาภาสกร คุณุตโตโร (ดอกจันทร์), “การศึกษาเชิงวิเคราะห์เรื่องบุญในพระพุทธศาสนา”, *วิทยานิพนธ์ศาสนศาสตรมหาบัณฑิต*, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย, ๒๕๔๕).

^{๑๘} พระลือชัย อินทโยโส (นราทอง), “ ศึกษาการให้ทานของชาวพุทธในจังหวัดเลย”, *วิทยานิพนธ์ศาสนศาสตรมหาบัณฑิต*, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย, ๒๕๔๕).

^{๑๙} บุญหนา จิมนั่ง, “พฤติกรรมการทำบุญของชาวพุทธในเขตอำเภอเมือง จังหวัดขอนแก่น”, *วิทยานิพนธ์ปรัชญาดุษฎีบัณฑิต*, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยขอนแก่น, ๒๕๔๕).

ทานได้แก่ ๑. อามิสทาน (ให้สิ่งของ) ๒. ธรรมทาน (ให้ธรรม) ทานบุคคลได้แก่ ๑. สังฆทาน (ให้แก่สงฆ์หรือเพื่อส่วนรวม) ๒. ปาฏิบุคลิกทาน (ให้เจาะจงแก่บุคคลใดบุคคลหนึ่งโดยเฉพาะ)^{๒๐}

จากการค้นคว้าทางเอกสารทางพระพุทธศาสนา พอสรุปประเด็นเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องที่กล่าวมาแล้ว ทำให้ได้ทราบการให้ทานในสมัยพุทธกาลอย่างชัดเจนและการให้ทานที่ถูกต้องตามหลักพระพุทธศาสนาและสิ่งที่เกี่ยวข้องนั้น ผู้วิจัยจึงให้ปรากฏเป็นที่ประจักษ์ในบทต่อไปตามลำดับของความสำเร็จของคัมภีร์ชั้นหลักและรองเป็นลำดับ

๑.๖ วิธีการดำเนินการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research)

๑.๖.๑ การวิจัยเอกสาร (Documentary Research) โดยการรวบรวมข้อมูลจากตำราวิชาการ บทความ และงานแปล ตลอดจนแหล่งข้อมูลเอกสารที่จะนำมาศึกษาแบ่งเป็น ๒ ประเภท คือ

(๑) เอกสารปฐมภูมิ ได้แก่ พระไตรปิฎกฉบับภาษาไทยฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ๒๕๓๕

(๒) เอกสารทุติยภูมิ ได้แก่ วรรณคดีกวีนิพนธ์เอกสารตำราทางวิชาการต่างๆ ที่เกี่ยวข้องกับหลักคำสอน แนวคิดเรื่องการให้ทาน ในสังคมชนบทอีสานอันเป็นงานวิจัยครั้งนี้

๑.๖.๒ การสัมภาษณ์ (Interview) เป็นการศึกษาโดยสัมภาษณ์ รวบรวมข้อมูลจากกลุ่มเป้าหมายต่าง ๆ เพื่อจะได้ข้อมูลอันเป็นจริง ในด้านความหมายและความสำคัญ จุดประสงค์ ลักษณะการให้ทาน ชนิดของทาน ผู้ให้ทานและผู้รับทาน แรงจูงใจในการให้ทานอันสืบเนื่องจากการให้ทาน ประเพณีการทำบุญให้ทาน ของชาวด่านนาเลิง อำเภอสหัสขันธ์ จังหวัดร้อยเอ็ด

๑.๖.๓ การวิเคราะห์ข้อมูล เป็นการวิเคราะห์ข้อมูลเชิงพรรณนา (Descriptive) ตามหลักอุปนัยวิธี

๑.๗ ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

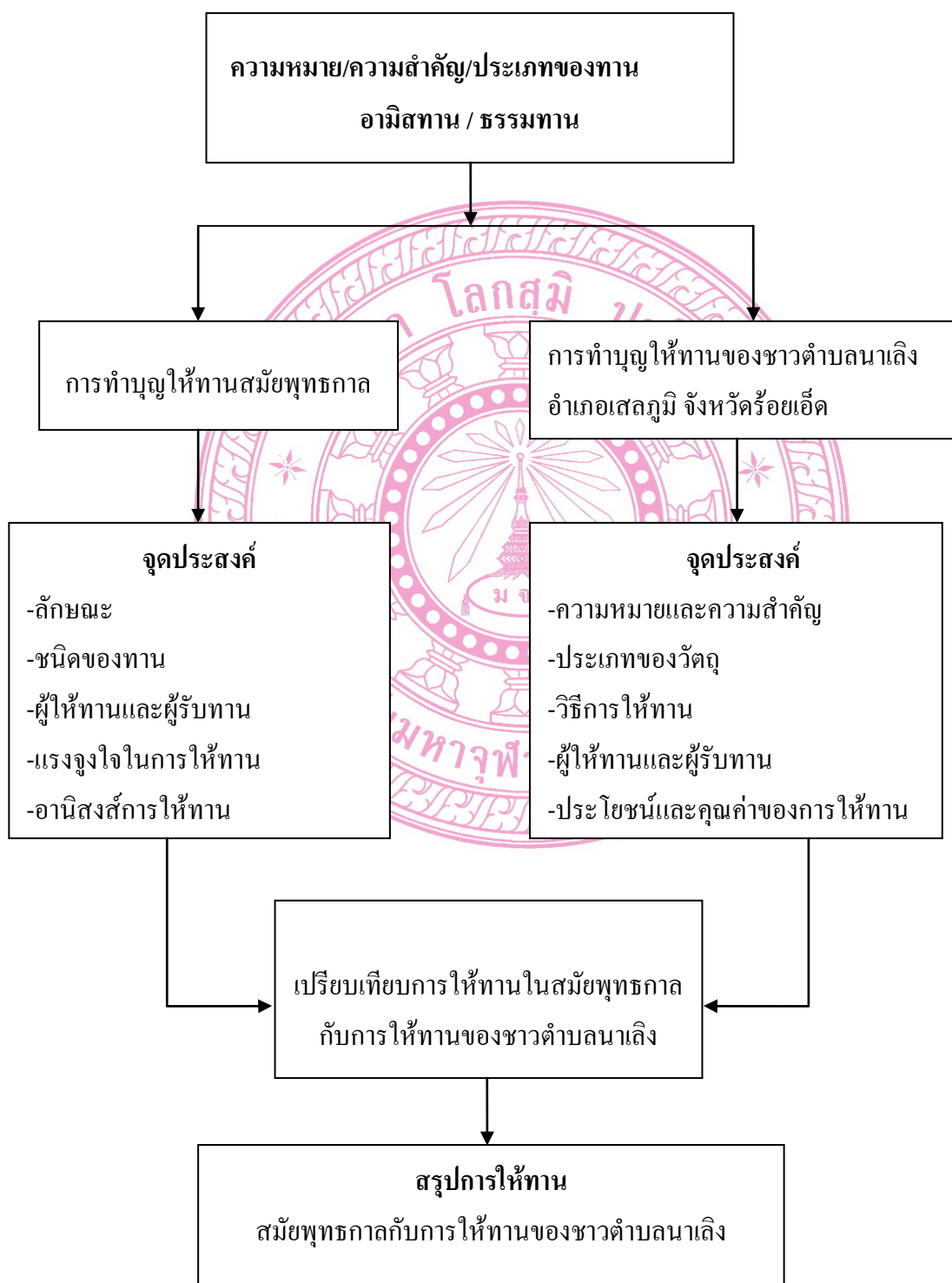
๑.๗.๑ ทำให้ทราบการให้ทานในพุทธกาล

๑.๗.๒ ทำให้ทราบการให้ทานของชาวด่านนาเลิง อำเภอสหัสขันธ์ จังหวัดร้อยเอ็ด

๑.๗.๓ ทำให้ทราบความแตกต่างกับความเหมือนและความสอดคล้องของการให้ทานในสมัยพุทธกาลกับการให้ทานของชาวด่านนาเลิง อำเภอสหัสขันธ์ จังหวัดร้อยเอ็ด

^{๒๐} เรณู ศรีภักดิ์, “การวิเคราะห์ห้วงมีในพระพุทธศาสนาเถรวาท”, วิทยานิพนธ์ปริญญาศิลปศาสตรมหาบัณฑิต, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยขอนแก่น, ๒๕๔๔).

๑.๘ กรอบแนวคิดในการวิจัย (Conceptual Frameworks)

บทที่ ๒

การให้ทานในสมัยพุทธกาล

บทที่ ๒ เป็นการศึกษาเกี่ยวกับการให้ทานในสมัยพุทธกาล ซึ่งประกอบด้วยความหมาย ความสำคัญของการให้ทาน จุดประสงค์ของการให้ทาน ลักษณะของการให้ทาน ชนิดของการให้ทาน ผู้ให้และผู้รับทาน แรงจูงใจในการให้ทาน และอานิสงส์ของการให้ทาน มีรายละเอียด ดังนี้

๒.๑ ความหมายและความสำคัญของการให้ทาน

การศึกษาเกี่ยวกับการให้ทานในสมัยพุทธกาล ในเบื้องต้นคงต้องศึกษาถึงความหมาย และความสำคัญของการให้ทานก่อน เพราะจะช่วยให้เกิดความศรัทธาต่อการให้ทานมากขึ้น

๒.๑.๑ ความหมายของการให้ทาน

คำว่า ทาน หมายถึง การให้^๑ หรือหมายถึงการให้, สิ่งที่ให้ ให้ของที่ควรให้แก่คนที่ควรให้เพื่อประโยชน์แก่เขา, สละให้ปันสิ่งของของตนเพื่อประโยชน์แก่ผู้อื่น^๒ การกล่าวถึงทานในความหมายต่างๆ ที่กล่าวมาเรียกอีกนัยหนึ่งว่า ทานกถา ซึ่งหมายถึงการกล่าวถึงเรื่องทาน, พรรณนาทาน คือการให้ว่าคืออะไร มีคุณอย่างไร เป็นต้น^๓ หรือกล่าวให้กระชับเข้าไปอีกก็หมายถึงการเสียสละ การบริจาค^๔ และมีความหมายที่ตรงกับภาษาอังกฤษว่า **alms** : money , clothes and food that are giving^๕ นอกจากนี้ยังสามารถศึกษาความหมายของทานจากไวยากรณ์ภาษาบาลีได้แก่ ซึ่งคำว่า ทาน มาจากรากศัพท์บาลีว่า ทา ธาตุ ในความให้ ลง ยุ ปัจจัยหลังธาตุ มิ อา เป็นที่สุด แปลง

^๑ ที.ปา. (ไทย) ๑๑/๓๒,๓๑๓/๕๑,๒๕๕.

^๒ พระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตฺโต), พจนานุกรมพุทธศาสน์ ฉบับประมวลศัพท์, พิมพ์ครั้งที่ ๘, (กรุงเทพมหานคร : มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๔๕), หน้า ๕๓.

^๓ เรื่องเดียวกัน, หน้า ๕๔.

^๔ พระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตฺโต), พจนานุกรมพุทธศาสน์ ฉบับประมวลธรรม, พิมพ์ครั้งที่ ๑๐, (กรุงเทพมหานคร : บริษัท สือตะวันออก จำกัด, ๒๕๔๕), หน้า ๖๒.

^๕ A S Hornby ,Oxford Advanced Learner's **Dictionary of Current English**, Oxford University, p. ๓๐., Rhys davids, T.W. and stede .W . **Pali-English Dictionary**. Printed in Great Britain by Antony Rowe Ltd, Chippenham, Wiltshire, Reprint ๑๙๕๕, p. ๓๑๘.

หรือเปลี่ยน ญุ ปัจจย เป็น อก เป็นกัตตุรูป กัตตุสาธนะ มีบทวิเคราะห์ เทตติ ทายโก แปลว่า (ผู้ใด) ย่อมให้ เหตุนั้น (ผู้ใด) ชื่อว่า ผู้ให้^๖

อีกนัยหนึ่ง คำว่า ทาน ที่มีรูปศัพท์เป็นนปุงสกลิงค์ (นป.) มีความหมายหรือแปลว่าวัตถุ อันพึงให้ โดยมีรูปวิเคราะห์ว่า เทติ เอตุถาติ ทานํ แปลว่า เจตนาเป็นเครื่องอันเขาให้ หรือทียติ อเน นาติ ทานํ แปลว่า การสละ, การให้, การบริจาค หรือ ทียเตติ ทานํ, ทียยเตติ วา ทานํ, ทานํ วา ทานํ, ทา ทายะ แปลว่า การชำระ, ความชำระ, ความสะอาด, ความบริสุทธิ์^๗

ที่กล่าวมาข้างต้นเป็นการกล่าวถึงความหมายตามรูปศัพท์ทางภาษา ก็ช่วยให้เข้าใจ ความหมายที่เป็นนามธรรม แต่หากกล่าวถึงทานเป็นรูปธรรม ก็ต้องกล่าวถึงการให้ที่เกิดจากกิริยา อาการของผู้ให้ โดยศึกษาที่คำว่า ทาน ซึ่งเป็นกิริยาศัพท์ แปลว่า ให้ เป็นนามศัพท์ แปลว่า ของที่ให้ กิริยาที่ให้ไม่คิดเอาคืนกลับมา กล่าวโดยสามัญแห่งโวหารว่า ทานํ ในทานนั้นมีพรรณนาไว้โดยรูป วิเคราะห์ว่า ทียติ อเนนาติ = ทานํ วัตถุอัน ๆ มีข้าวน้ำ เป็นต้น อันบุคคลทั้งหลายย่อมให้ด้วย ธรรมชาตินี้เป็นเหตุ เพราะเหตุนี้ ธรรมชาตินี้ จึงชื่อว่าทาน ธรรมชาติเป็นเหตุให้ซึ่งวัตถุนั้นแห่ง บุคคลผู้ให้บริจาค เจตนามีไทยธรรมทานวัตถุเป็นสหาย ชื่อว่าทาน^๘

๒.๑.๒ ความสำคัญของทาน

คำสอนในทางพระพุทธศาสนาที่คนนิยมศึกษารู้จักกันมากและปฏิบัติกันมาตั้งแต่อดีต จนถึงปัจจุบัน คือ การให้ทาน ถือว่าเป็นเบื้องต้นของการทำคุณงามความดีในตัว จัดว่าเป็น หลักธรรมนำมาซึ่งการผูกมิตรไมตรีช่วยเหลือสังคมเป็นธรรมชาติ เพื่อชำระจิตใจให้สะอาดเป็น แนวทางนำไปสู่แนวทางสูงสุดตามหลักธรรมทางพระพุทธศาสนา ดังนั้น ทานจึงมีความสำคัญต่อ การดำรงชีวิตของคนในสังคมมากที่สุดในทุกยุคสมัย คำสอนเกี่ยวกับทานในคัมภีร์พระพุทธศาสนา นับตั้งแต่พระพุทธเจ้าตรัสรู้ และออกเผยแผ่แสดงธรรม ในเบื้องต้นของการแสดงเพื่อให้ผู้ฟังเกิด

^๖สมเด็จพระมหาสมณเจ้า กรมพระยาวชิรญาณวโรรส, บาลีไวยากรณ์วิจารณ์ ภาคที่ ๒ อาษายตและ กิตก์, พิมพ์ครั้งที่ ๓๓, (กรุงเทพมหานคร : มหามกุฏราชวิทยาลัย, ๒๕๓๓), หน้า ๑๕๓.

^๗ประยูรฯ หลงสมบุญ, พจนานุกรมมคธ-ไทย, พิมพ์ครั้งที่ ๒, (กรุงเทพมหานคร : บริษัทธรรมสาร จำกัด, ๒๕๔๖), หน้า ๓๓๓.

^๘สมเด็จพระมหาสมณเจ้า กรมพระยาวชิรญาณวโรรส, สารานุกรมพระพุทธศาสนา, สุขาวน พลอย ชุม รวบรวม, พิมพ์ครั้งที่ ๒, (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์ มหามกุฏราชวิทยาลัย, ๒๕๓๘), หน้า ๑๘๖.

ความเลื่อมใสต่อหลักคำสอน จึงแสดงอนุப்புพิภพ ๕^๙ ซึ่งมีทานกถาเป็นข้อแรก ในบุญกิริยาวัตถุ ๓^{๑๐} มีทานเบื้องต้น ในสังกหวัตถุ ๔^{๑๑} มีทานเป็นข้อแรก นอกจากนี้ ทานยังปรากฏเป็นข้อแรกใน บารมี ๑๐^{๑๒}

ความสำคัญของทานคือการให้ทานนั้นเป็นวิธีที่ดีที่สุดสำหรับช่วยส่งเสริมความร่วมมือกันทางสังคม เป็นการเชื่อมช่องว่างทางสังคม และทางเศรษฐกิจ สร้างความรักใคร่ในหมู่คณะให้เกิดความสามัคคี ส่งผลให้ประสบความสำเร็จ พระพุทธเจ้าทรงเน้นให้เห็นความสำคัญของผู้ให้ที่เป็นทานบดี ก็พึงได้รับการอนุเคราะห์จากพระอริยบุคคลให้สมกับคุณงามความดีของตนที่ตนได้บำเพ็ญมา และได้รับอานิสงส์ที่พึงได้อื่น ๆ

จากการกล่าวถึงความหมายและความสำคัญของทาน สามารถสรุปความได้ว่า ทาน หมายถึง การให้ สิ่งของที่ให้ ทาน เป็นกิริยาศัพท์ แปลว่า ให้ เป็นนามศัพท์ แปลว่า ของที่ให้ กิริยา ที่ให้ไม่คิดเอาคืนกลับมา การให้ทานนั้นเป็นวิธีที่ดีที่สุดสำหรับช่วยส่งเสริมความร่วมมือกันทางสังคม เป็นการเชื่อมช่องว่างทางสังคม และทางเศรษฐกิจ สร้างความรักใคร่ในหมู่คณะให้เกิดความสามัคคี ส่งผลให้ประสบความสำเร็จ ดังพระดำรัสว่า ถ้าบุคคลตั้งความปรารถนาที่จะไปเกิดในสถานที่ใดสถานที่หนึ่ง หลังจากให้ทาน

^๙วิ.ม. (ไทย) ๔/๑๒/๒๖. อนุப்புพิภพ หมายถึงเทศนาที่แสดงไปโดยลำดับ เพื่อฟอกอริยาสัยของสัตว์ให้หมดจดเป็นขั้นๆ จากง่ายไปหายาก เพื่อเตรียมจิตของผู้ฟังให้พร้อมที่จะรับฟังอริยสัจมี ๔ อย่างคือ ๑. ทานกถา พรรณนาทาน ๒. สีลกถา พรรณนาศีล ๓. สักคกถา พรรณนาสวรรค์ คือความสุขที่พึงพร้อมด้วยกาม ๔. กามาทีนวกถา พรรณนาโทษของกาม ๕. เนกขัมมมานิสังสกถา พรรณนาอานิสงส์แห่งการออกจากกาม ดูรายละเอียดใน พระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตฺโต), **พจนานุกรมพุทธศาสน์ ฉบับประมวลศัพท์**, หน้า ๓๑๑.

^{๑๐}ที.ปา. (ไทย) ๑๑/๓๐๕/๒๖๕. บุญกิริยาวัตถุ หมายถึงสิ่งที่เป็นที่ตั้งแห่งการทำบุญ, เรื่องที่จัดเป็นการทำบุญ ทำความดี หมวด ๓ คือ ๑. ทานมัย ทำบุญด้วยการให้ทาน ๒. สีลมัย ทำบุญด้วยการรักษาศีลและประพฤติดี ๓. ภวานมัย ทำบุญด้วยการเจริญภาวนา ดูรายละเอียดใน เรื่องเดียวกัน, หน้า ๑๓๘.

^{๑๑}ที.ปา. (ไทย) ๑๑/๒๑๑/๑๑๑. สังกหวัตถุ หมายถึงเรื่องสงเคราะห์กัน, คุณเป็นเครื่องยึดเหนี่ยวใจของผู้อื่นไว้ได้, หลักการสงเคราะห์ คือช่วยเหลือกันยึดเหนี่ยวใจกันไว้ และเป็นเครื่องเกาะกุมประสานโลกคือสังคมแห่งหมู่สัตว์ไว้ ดูจตุลัทธิเกาะยึดที่กำลังแล่นไปให้คงเป็นรถและวิ่งแล่นไปได้มี ๔ อย่างคือ ๑. ทาน การแบ่งปันเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่กัน ๒. ปิยวาจา พูดจาน่ารักน่ารับถือ ๓. อตถจริยา บำเพ็ญประโยชน์ ๔. สมานัตตตา ความมีดินเสมอคือทำตัวให้เข้ากันได้ เช่น ไม่ถือตัว ร่วมสุขร่วมทุกข์กัน เป็นต้น ดูรายละเอียดใน เรื่องเดียวกัน, หน้า ๓๑๐.

^{๑๒}พ.ช. (ไทย) ๒๘/๒๑๑๕/๕๑๒.

๒.๒ จุดประสงค์ของการให้ทาน

การให้ทานของบุคคลในสมัยพุทธกาลย่อมมีเป้าหมายหรือจุดประสงค์ของการให้ มีปรากฏให้เห็นในพระสูตรต่าง ๆ ซึ่งกล่าวถึงการให้ทานในพระสูตรต่าง ๆ การให้ทานนั้น ย่อมมีเหตุปัจจัยของการให้ บุคคลมีจิตใจขวนขวายเพื่อการให้ทานดังกล่าวพระผู้มีพระภาคเจ้าตรัสไว้ อย่างชัดเจน ๘ ประการ คือ

๑. ให้ทานเพราะประสบเข้า
 ๒. ให้ทานเพราะกลัว
 ๓. ให้ทานเพราะคิดว่า เขาได้ให้แก่เราแล้ว
 ๔. ให้ทานเพราะคิดว่า เขาจักให้แก่เรา
 ๕. ให้ทานเพราะคิดว่า การให้ทานเป็นการดี
 ๖. ให้ทานเพราะคิดว่า เราหุงหาภินเองได้ ชนเหล่านี้หุงหาภินเองไม่ได้การที่เราหุงหาภินเองได้ จะไม่ให้ทานแก่ชนเหล่านี้ผู้หุงหาภินเองไม่ได้ไม่ควร
 ๗. ให้ทานเพราะคิดว่า เมื่อเราให้ทานนี้ กิตติศัพท์อันงาม ย่อมขจรไป
 ๘. ให้ทานเพื่อเป็นเครื่องประดับจิตและปรุ่งแต่งจิต^{๑๑}
- การให้ทานอีกอย่างหนึ่งเรียกว่า ทานูปัตติ ๘^{๑๒} คือ การให้ ข้าว น้ำ ผ้า ยาน ดอกไม้ ของหอม เครื่องลูบไล้ ที่นอน ที่พัก และเครื่องประทีป เป็นทานแก่สมณะ พราหมณ์ โดยผู้ให้มีจุดประสงค์ในการให้อยู่ ๘ ประการ คือ

๑. ให้เพื่อจะได้เกิดเป็น กษัตริย์หรือเศรษฐี
๒. ให้เพื่อจะได้เกิดเป็น เทวดาชั้นจาตุมมหาราชกา
๓. ให้เพื่อจะได้เกิดเป็น เทวดาชั้นดาวดึงส์
๔. ให้เพื่อจะได้เกิดเป็น เทวดาชั้นมายา
๕. ให้เพื่อจะได้เกิดเป็น เทวดาชั้นดุสิต
๖. ให้เพื่อจะได้เกิดเป็น เทวดาชั้นนิมานรดี
๗. ให้เพื่อจะได้เกิดเป็น เทวดาชั้นปรนิมมิตวสวัตตี
๘. ให้เพื่อจะได้เกิดเป็น พรหม

ในคัมภีร์สำคัญของพระพุทธศาสนาได้แก่คัมภีร์มังคลัตถปิณี ได้กล่าวถึงจุดประสงค์การให้ทานไว้ ๒ ประการ คือ

^{๑๑}ที.ปา. (ไทย) ๑๑/๓๓๖ /๓๔๕.

^{๑๒}อ.ง. อนุชก. (ไทย) ๒๓/๓๕/๒๕๒-๒๕๓.

๑. ให้เพื่ออนุเคราะห์ คือ การช่วยเหลือสงเคราะห์คนยากไร้ด้วยความสงสารมีจิตเมตตา ไม่หวังผลตอบแทนจากสิ่งที่ตนให้ไป เพราะคิดว่า ผู้ที่มีความเดือดร้อน ตกยากลำบากเมื่อได้รับการช่วยเหลือ จะส่งผลให้เขามีจิตใจและคุณภาพที่ดีขึ้น

๒. ให้เพื่อบูชาคุณ ได้แก่ ถวายทานในพระพุทธเจ้าในฐานะเป็นผู้ก่อตั้งพระพุทธศาสนา และพระสงฆ์สาวก เพราะเป็นผู้มีพระคุณแก่ชาวโลก^{๕๕}

จากการศึกษาจุดประสงค์ของการให้ทาน สามารถสรุปความได้ว่า การให้ทานของบุคคลในสมัยพุทธกาลย่อมมีเป้าหมายหรือจุดประสงค์ของการให้มีหลายประการ โดยสรุป ให้เพื่ออนุเคราะห์ คือ การช่วยเหลือสงเคราะห์คนยากไร้ด้วยความสงสารมีจิตเมตตา ไม่หวังผลตอบแทนจากสิ่งที่ตนให้ไป ให้เพื่อบูชาคุณ ได้แก่ ถวายทานในพระพุทธเจ้าในฐานะเป็นผู้ก่อตั้งพระพุทธศาสนา และพระสงฆ์สาวก เพราะเป็นผู้มีพระคุณแก่ชาวโลก และให้เพื่อว่าเวลาตายไปแล้วจะได้ไปเกิดในที่ดี ๆ

๒.๓ ลักษณะของการให้ทาน

ลักษณะของการให้ทานของสัตว์บุรุษนั้นพระพุทธเจ้าทรงแสดงไว้ ๕ ประการ^{๕๖}ด้วยกัน คือ ทานด้วยศรัทธา ทานโดยเคารพ ทานตามกาลอันควร ทานด้วยจิตอนุเคราะห์ ทานไม่กระทบตนและคนอื่น

๑. ให้ทานด้วยศรัทธา คือ การให้ด้วยเชื่อว่าผลของการให้ทานนั้นมีประโยชน์เกื้อกูลแก่คนอื่น ผู้ให้มีจิตใจเบิกบานและอิ่มใจเมื่อให้ทานแล้ว นอกจากนี้ มีความเชื่อว่าผลของการกตดี พุทธดี และทำดี ย่อมมีผลตอบแทนแก่บุคคลผู้ทำต้องติดสอยห้อยตามผู้ทำไปเหมือนเงาตามตัว

๒. ให้ทานโดยเคารพ คือ ให้ด้วยการนอบน้อมอ่อนละมุนละม่อม ให้ด้วยวาจาไพเราะอ่อนหวาน และให้ด้วยน้ำใจอ่อนน้อม

๓. ให้ทานตามกาล คือ ให้ในกาลอันสมควร เช่น ถวายผ้าอาบน้ำฝนในฤดูการเข้าพรรษาหรือเวลาออกพรรษาถวายผ้าจำนำพรรษา ตลอดทั้งถวายภัตตาหารเช้าเพลเป็นต้น

๔. ให้ด้วยจิตอนุเคราะห์ คือ ให้เกื้อหนุนโอบอ้อมอารีเมตตา และให้อุดหนุนเอื้อเฟื้อช่วยเหลือด้วยกรุณา ทานแสดงผลของการให้ทานตามกาล และการให้ด้วยจิตอนุเคราะห์ว่า จะเป็นคนมั่งคั่งมีทรัพย์สมบัติมาก มีเครื่องใช้สอยเหลือเฟือและมีความประสงค์เต็มเปี่ยม

^{๕๕}พระสิริมงคลจารย์, มงคลคถาปิณี แปล เล่มที่ ๓, พิมพ์ครั้งที่ ๑๘, (กรุงเทพมหานคร : มหามกุฏราชวิทยาลัย, ๒๕๓๗), หน้า ๑๗., ปิ่น มุกกัณท์, มงคลชีวิต, (กรุงเทพมหานคร : มหามกุฏราชวิทยาลัย, ๒๕๓๕), หน้า ๒๑๑.

^{๕๖}อ.บุญจก. (ไทย) ๒๒/๑๔๘/๒๔๔.

๕. ให้ทานไม่กระทบกระทั่งตนและคนอื่น คือ ให้ตามกำลังของตนที่มีอยู่และไม่รบกวนของคนอื่นมาให้ทาน ท่านแสดงผลของการให้ทานข้อนี้ว่าจะเป็นคนมั่งคั่งมีทรัพย์สมบัติมาก และมีโภคทรัพย์ปราศจากภัย^{๑๑}

นอกจากคัมภีร์ของพระพุทธศาสนาที่กล่าวถึงลักษณะต่างๆ แล้ว ยังมีปรากฏในคัมภีร์หลักคือพระสุตตันตปิฎก อังคุตตรนิกาย สัตตกนิบาต กล่าวถึงลักษณะของการให้ทานไว้ ๗ ประการ ได้แก่

๑. ให้ทานอย่างไม่มีใจเยื่อใย ไม่มีจิตผูกพัน มุ่งหวังสิ่งสมบุญ ไม่ให้ทานด้วยคิดว่าเมื่อละโลกนี้ไปแล้วจักบริโภคนิผลทานนี้

๒. ให้ทานด้วยคิดว่า การให้ทานเป็นการดี

๓. ให้ทานด้วยคิดว่า บิณฑบาต ป่วยๆ ตายๆ เคยให้ทาน ดังนั้น ตนเองไม่ควรให้วงศ์ตระกูลเก่าแก่เสื่อมเสียไป

๔. ให้ทานด้วยคิดว่าตนเองหุงหากินเองได้ คนเหล่านี้ (พระสงฆ์) หุงหากินเองไม่ได้ การที่ตนเองหุงหากินเองได้จะไม่ให้ทานแก่ชนเหล่านี้ผู้หุงหากินเองไม่ได้เป็นสิ่งไม่ควร

๕. ให้ทานด้วยคิดว่า จักให้ทานและจำแนกทานนี้เหมือนเหล่าญาติในปางก่อน คือ อัญญาญาติ วามกญาติ วามเทวญาติ เวสสามิตตญาติ ยมทักคิญาติ อังคิรสญาติ ภารทวาชญาติ วาเสฏฐญาติ กัสสปญาติและภคญาติ ที่ได้บูชามหาชัยแล้ว

๖. ให้ทานด้วยคิดว่า เมื่อตนเองให้ทานนี้ จิตย่อมผ่องใส จะเกิดความชื่นชมโสมนัส

๗. ให้ทานเพื่อเป็นเครื่องประดับจิต ประดับแต่งจิต^{๑๒}

หากให้ทานในลักษณะที่ตรงกันข้ามกับที่กล่าวมานี้ก็รวมเป็นทายก ๑๔ ประเภท บรรดาการให้ทานทั้ง ๗ ประเภทนี้ การให้ในข้อที่ ๓-๕ เป็นการให้ของผู้มีใจยังไม่สูง นอกนั้นเป็นการให้ของผู้มีใจสูง เข้าใจการให้ทานตามคำสอนพระพุทธศาสนา นอกจากนี้พระพุทธองค์ทรงแสดงถึงสัพปุริสทานสูตร ๘ ประการ ได้แก่

๑. สัตบุรุษยอมให้ของที่สะอาด

๒. สัตบุรุษยอมให้ของที่ประณีต

๓. สัตบุรุษยอมให้ของตามกาล

๔. สัตบุรุษยอมให้ของที่สมควร

^{๑๑}ชัยวัฒน์ อัดพัฒน์ และคณะ, หลักการดำรงชีวิตในสังคม, พิมพ์ครั้งที่ ๒, (กรุงเทพมหานคร : มหาวิทยาลัยรามคำแหง, ๒๕๓๓), หน้า ๑๖๒.

^{๑๒}อง.สตฺตก. (ไทย) ๒๓/๕๒/๘๕/๕๐.

๕. สัตบุรุษยอมเหลือให้
๖. สัตบุรุษยอมให้เป็นนิตย์
๗. สัตบุรุษกำลังให้ก็ทำจิตให้ผ่องใส
๘. สัตบุรุษครั้นให้แล้วก็ดีใจ^{๑๙}

จากการศึกษาลักษณะของท่าน สามารถสรุปความได้ว่าลักษณะของการให้ทานของ สัตบุรุษนั้นพระพุทธเจ้าทรงแสดงไว้ ๕ ประการด้วยกัน คือ ทานด้วยศรัทธา ทานโดยเคารพ ทาน ตามกาลอันควร ทานด้วยจิตอนุเคราะห์ ทานไม่กระทบตนและคนอื่น

๒.๔ ชนิดของท่าน

ท่านที่กล่าวถึงในพระพุทธศาสนามีประเภท การทำบุญให้ทานจะมีอานิสงส์น้อยมาก หรือไม่นั้น ย่อมขึ้นอยู่กับเหตุปัจจัยที่เป็นส่วนประกอบหลายประการเพราะสิ่งที่ให้ทานมีทั้งที่เป็น นามธรรมและรูปธรรม บุคคลนั้นทั้งผู้รับและผู้ให้พฤติกรรมของบุคคลผู้ให้ ให้โดยไม่เจาะจง เรียกว่า สังฆทาน เจาะจง เรียก ปุณ्यุคลิกทาน คุณสมบัติของผู้ให้และผู้รับ คุณภาพของสิ่งของที่ให้ เหล่านี้ล้วนเป็นองค์ประกอบที่บ่งชี้ถึงความพร้อมแห่งทานในพระพุทธศาสนา งานวิจัยนี้จะจัดแบ่ง ชนิดประเภทของท่านตามคุณลักษณะดังต่อไปนี้

๒.๔.๑ ชนิดของท่านแบ่งตามสิ่งที่ให้

แบ่งตามสิ่งที่ให้ ทาน มี ๒ ประเภท คือ

(๑) อามิสทาน หรือวัตถุทาน ได้แก่ การให้วัตถุสิ่งของต่าง ๆ สรุปรวมเป็น ปัจจัย ๔ เป็นกุศลเจตนาที่เกิดขึ้นด้วยความรัก^{๒๐}

(๒) อามิสทาน^{๒๑} คือการให้วัตถุสิ่งของ การให้ในลักษณะนี้ใครก็ปฏิบัติได้ เป็น การทำได้ง่าย ในสังคมชาวพุทธ มีให้ข้าว น้ำ ยารักษาโรค เป็นต้น และทรัพย์สินเงินทองภายนอก ทั้งที่เป็นของที่รักมาก เช่น อวัยวะเลือดเนื้อ แขน ขา ดวงตา และวัตถุที่หวงแหนที่สุด คือ การสละ ชีวิต อามิสทาน หรือ ทานวัตถุ มี ๑๐ อย่างตามที่ท่านกล่าวไว้ คือ

- ๑) อนุณ ได้แก่ ของเคี้ยวและของกินทุกอย่าง เช่น ข้าว
- ๒) ปาน ได้แก่ น้ำดื่ม ของลื้มรสทุกอย่าง เช่น น้ามะม่วง

^{๑๙} อ.อ.อ. (ไทย) ๒๓/๓๓/๒๕๖-๒๕๗.

^{๒๐} อ.ท. (ไทย) ๒๐/๑๔๒/๑๕๕.

^{๒๑} อ.ร. อ.น.พ., มงคลชีวิต ๓๘ ประการ, (กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์ เพชรกระรัต, ๒๕๓๗),

๓) วดูล์ ได้แก่ เครื่องปกปิด คือผ้าถุง ผ้าห่ม ผ้าเช็ดตัว
 ๔) ยาน ได้แก่ สิ่งที่ช่วยให้สำเร็จ เช่นรถ กานหาม ร่ม รองเท้า
 ๕) มาลา ได้แก่ ดอกไม้ทั้งปวง ต่างโดยเป็นดอกไม้ที่ร้อยแล้ว และยังมีได้
 ร้อย เช่น ระเบียบดอกมะลิ เป็นต้น หรือต้นไม้ดอก ต้นไม้ใบ

๖) คนุธิ์ ได้แก่ ของหอมทุกอย่างและเครื่องอุปกรณ์ของหอมที่บดแล้วและ
 ที่มีเคັบดและของถูบไล้ทุกอย่างมีจันทร์ เป็นต้น

๗) วิเลปนั ได้แก่ เครื่องทำการข้อมผิว เครื่องตกแต่ง เช่น ชงทิว เครื่อง
 ข้อม เครื่องทา

๘) เสยยา ได้แก่ สิ่งทีพึงให้อน มีเตียงและตั้ง เป็นต้น และผ้าปาวาร(ผ้า
 ห่ม ใหญ่,เสื้อคลุม) และผ้าโกเชาว์ (ผ้าทำด้วยขนแพะ) เป็นต้น เช่น เสื้อ หมอน มุ้ง ผ้าห่ม

๙) อวสถิ ได้แก่ ที่อาศัยสำหรับบำบัตอนตรายมิลมและแดด หรือที่พักมี
 เรือนชั้นเดียว เช่น ที่พักเครื่องรองรับ ศาลา ม้านั่ง เป็นต้น

๑๐) ปริเปยฺย ได้แก่ เครื่องอุปกรณ์แห่งประทีปมีไส้และน้ำมัน เป็นต้น เช่น
 ประทีป(วัตถุสำหรับส่องแสง) เทียน รูป เครื่องแสงสว่าง^{๒๒}

วัตถุธาน ๑๐ ประการนี้ พิจารณาตามเกณฑ์ในเบื้องต้นว่า มีอะไรบ้างเป็นสิ่งที่ควรให้
 การให้วัตถุธานทั้ง ๑๐ ประการนี้ ไม่ได้เฉพาะเจาะจงแก่บรรพชิตเท่านั้น พระราชาและสัตว
 เจริญงานก็ให้ได้เช่นกัน จะเห็นว่า อามิสถาน มีความสำคัญต่อการดำรงชีวิตในสังคม แต่ไม่ควร
 ละเลยธรรมทาน เมื่อจะบำเพ็ญทานควรพึงทำให้ครบทั้งอามิสถานและธรรมทาน ดังคำสอนของ
 พระพุทธองค์ว่า “อามิสถาน ช่วยจ้จุนชีวิตให้เขามีที่พึ่งอาศัยแต่ธรรมทานช่วยให้เขารู้จักพึ่งตนเอง
 ต่อไปได้ เมื่อให้อามิสถาน พึงให้ธรรมทานด้วย”^{๒๓}

ธรรมทาน ได้แก่ การให้ทานเป็นธรรม^{๒๔}

คำว่า ธรรมทาน ได้แก่ การให้ธรรมเป็นทาน คือ แนะนำสั่งสอนให้ผู้อื่นตั้งอยู่ใน
 ธรรมหรือกล่าวธรรม^{๒๕} ให้ความรู้ ความถูกต้องดีงาม คำสอนมุ่งเน้นให้ไปปฏิบัติในทางที่ถูกต้อง
 โดยเฉพาะในทางพระพุทธศาสนา การได้สัมผัสทางประสาทหู ตา จมูก กาย ใจ ก่อให้เกิด

^{๒๒} อนุ.ทสก. (ไทย) ๒๔/๑๗๗/๓๒๗ ; พระสิริมงคลจารย์, มงคลัตถทีปนี แปล เล่ม ๓, หน้า ๕-๖.

^{๒๓} พระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตฺโต), พจนานุกรมพุทธศาสตร์ ฉบับประมวลศัพท์, หน้า ๑๐๘.

^{๒๔} อนุ.ทก. (ไทย) ๒๐/๑๔๒/๑๒๐ .

^{๒๕} พระราชสุธี (โสภณ โสภณจิตฺโต), อุทยานบุญ, (กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์กัณฺฐมอรรณิง,
 ๒๕๔๘), หน้า ๑๘๓.

ธรรมารมณ^{๒๖} การได้รับสัมผัสจากผู้อื่นและผู้อื่นได้รับสัมผัสจากเรา ทำให้เกิดสภาวะทางอารมณ์ เช่น ได้ยินเสียงที่ไม่เพราะหู เห็นรูปไม่งาม ดมกลิ่นไม่ดี กายร้อนหนาว มีความโกรธที่เกิดจากการกระทำของผู้อื่น เมื่อเกิดขึ้นต้องรู้จักให้อภัยเหล่านี้ก็เรียก “ธรรมทาน” การให้ความรู้ การสอนบอกกล่าวธรรมคำสอนของพระพุทธเจ้าหรือบอกวิชาความรู้ที่ไม่เป็นโทษ เพื่อให้ผู้รับดำเนินชีวิตได้อย่างผาสุก พระพุทธองค์ตรัสว่า “การให้ธรรมทาน ชนะการให้ทั้งปวง”^{๒๗} ตลอดถึงการแนะนำในส่วนจิตใจ เช่น การให้ความรู้ความเข้าใจที่ถูกต้อง การให้อภัยซึ่งกันและกัน การประหาสัมพันธ์ในสิ่งที่ดีที่งาม ทั้งในส่วนที่เป็นโลกียธรรมและโลกุตตรธรรมรวมถึงพระธรรมคำสอนที่พระผู้มีพระภาคเจ้าทรงประทานแล้วอันเป็นเหตุจำเป็นสุขมาให้ทั้งในโลกนี้และโลกหน้าตลอดทั้งคำสอนที่เป็นหนทางความดับทุกข์ก็จัดเป็นธรรมทานด้วย

ธรรมทานเป็นยอดแห่งทานทั้งปวง คือเลิศ ประเสริฐสุด กว่าอามิสทานทั้งปวงสมตามที่พระพุทธเจ้าตรัสไว้ว่า “ภิกษุทั้งหลาย ทาน ๒ อย่างนี้ ทาน ๒ อย่าง อะไรบ้าง คือ (๑) อามิสทาน (การให้สิ่งของ) (๒) ธรรมทาน (การให้ธรรม) บรรดาทาน ๒ อย่างนี้ ธรรมทานเป็นเลิศ”^{๒๘} และการให้ธรรมเป็นทาน ชนะการให้ทั้งปวง ดังที่พระผู้มีพระภาคตรัสพระคาถาแก่ท้าวสักกะจอมเทพและเหล่าเทวดาว่า “การให้ธรรม ชนะการให้ทั้งปวง รสแห่งธรรมชนะรสทั้งปวง ความยินดีในธรรมชนะความยินดีทั้งปวง ความสันต์หาชนะความสันต์ทั้งปวง”^{๒๙}

๒.๔.๒ ชนิดของทานแบ่งตามพฤติกรรม

ในพระสูตรนั้นให้เห็นถึงพฤติกรรมของผู้ให้ทานอยู่หลายแห่ง เพราะกิริยาอาการท่าทีของผู้ให้มีความสำคัญมาก สิ่งของที่จะให้มากหรือน้อยไม่สำคัญแต่ประการใด พระพุทธองค์ได้แสดงลักษณะของการให้ทานไว้ ๕ ประการ^{๓๐} คือ

๑. ให้โดยเคารพ
๒. ให้ด้วยความอ่อนน้อม
๓. ให้ด้วยมือตนเอง
๔. ให้ของที่ไม่เป็นเดน
๕. ให้ทานเพราะเห็นผลที่จะมาถึง

^{๒๖} พระมหาสุวิทย์ วิษุเขตโก, ทานก้าวแรกแห่งการพัฒนาคุณภาพชีวิต, พิมพ์ครั้งที่ ๔, (ปทุมธานี : บริษัท ฟองทองอินเตอร์ไพรซ์ จำกัด, ๒๕๔๑), หน้า ๒๑.

^{๒๗} อัง.ทุก. (ไทย) ๒๐/๑๕๗/๑๒๔.

^{๒๘} อัง.ทุก. (ไทย) ๒๐/๑๔๒/๑๒๐.

^{๒๙} จุ.ธ. (ไทย) ๒๕ /๓๕๔ /๑๔๔.

^{๓๐} อัง.ปัญจก. (ไทย) ๒๒ /๑๔๓ /๒๔๔.

๒.๔.๓ ชนิดของทานแบ่งตามเจตนา

ตามลักษณะของการให้ทานนั้น หากยึดเจตนาเป็นที่ตั้งมี ๒ วิธี^{๓๐} คือ ให้เจาะจงและไม่เจาะจง ได้แก่

(๑) สังฆทาน คือการให้แก่สงฆ์หมู่ใหญ่ หรือให้เพื่อส่วนรวม คือ ให้โดยไม่จำเพาะเจาะจงในบุคคล ๗ จำพวก^{๓๑} คือ

๑. ให้ทานในสงฆ์ ๒ ฝ่าย มีพระพุทธเจ้าเป็นประมุข
๒. ถวายสงฆ์ ๒ ฝ่าย
๓. ภิกษุสงฆ์
๔. ภิกษุณีสงฆ์
๕. นิมนต์สงฆ์ ๒ ฝ่าย
๖. นิมนต์ภิกษุสงฆ์
๗. นิมนต์ภิกษุณีสงฆ์

(๒) ปาฏิบุคลิกทาน ให้เจาะจงแก่บุคคลผู้ใดผู้หนึ่ง พระพุทธองค์ทรงตรัสไว้ในทักษิณาวีรังกสูตร ถึงการให้เจาะจงในบุคคล ๑๔ จำพวก^{๓๒} คือ

๑. พระอรหันตสัมมาสัมพุทธเจ้า
๒. พระปัจเจกพุทธเจ้า
๓. พระอรหันต์
๔. ผู้ปฏิบัติอรหัตผล
๕. พระอนาคามีผล
๖. ผู้ปฏิบัติอนาคามีผล
๗. พระสกทาคามี
๘. ผู้ปฏิบัติสกทาคามีผล
๙. พระโสดาปัตติผล
๑๐. ผู้ปฏิบัติโสดาปัตติผล
๑๑. นักบวชภายนอกศาสนา

^{๓๐}พระครูไพศาลธรรมานุสิฐ (ถนอม ภิัญญจิตร) , “การศึกษาเปรียบเทียบตัวอย่างการให้ทานในพระสูตรต้นตอการปฏิบัติจริงในคำพูด”, วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๔๖).

^{๓๑}ม.อ. (ไทย) ๑๔/๓๘๐/ ๔๒๕.

^{๓๒}ม.อ. (ไทย) ๑๔ /๓๗๕ / ๔๒๗.

๑๒. ผู้มีศีล

๑๓. ผู้ทุศีล

๑๔. ให้ทานในสัตว์ดิรัจฉาน

๒.๔.๔ ชนิดของทานแบ่งตามองค์ประกอบ

การให้ทานของบุคคลทั่วไปนั้น ถ้าจะสำเร็จผลคือได้รับอานิสงส์ของทานอย่างแท้จริงนั้นผู้ให้ต้องรู้จักวิธีการทำทานอย่างถูกต้องตามหลักพระพุทธศาสนา คนทั้งหลายจะให้ทานด้วยเหตุผลใด ๆ ก็ตาม และสิ่งที่ตนปรารถนานั้นจะสำเร็จผลตามความมุ่งหมายหรือไม่ก็ตาม ย่อมขึ้นอยู่กับองค์ประกอบของทานเป็นสำคัญ ซึ่งพระพุทธองค์ตรัสไว้ในทานสูตร ว่าด้วยเรื่องแห่งองค์ประกอบของทานมีพระคาถาแสดงไว้ว่า

ทายกก่อนแต่จะให้เป็นผู้มีใจดี กำลังให้ทานอยู่ก็มีจิตเลื่อมใส ครั้นให้แล้วก็มีใจช้านาน นี้ เป็นความจริงพร้อมแห่งยัญ (บุญ)

ปฏิคาหกผู้สำรวมประพฤติพรหมจรรย์ทั้งหลาย คือ ท่านผู้ปราศจากราคะ ปราศจากโทสะ ปราศจากโมหะ ไม่มีอาสวะย่อมเป็นเขตถึงพร้อมแห่งการให้

ทายกต้อนรับปฏิคาหกด้วยตนเองถวายทานด้วยมือตนเอง ยัญนั้นย่อมมีผลมาก เพราะตน (ทายกผู้ให้ทาน) และเพราะผู้อื่น (ปฏิคาหก) เป็นบัณฑิตผู้เป็นนักปราชญ์ มีศรัทธา มีใจพ้นแล้ว บุชชาญอย่างนี้ ย่อมเข้าถึงโลกที่ปราศจากความเบียดเบียนเป็นสุข^{๓๔}

พิจารณาจากพระคาถาข้างต้นนี้แล้ว จะให้เห็นองค์ประกอบของทานเป็นเรื่องคุณสมบัติของผู้ให้และผู้รับ คุณสมบัติของทายก คือ ก่อนให้ก็มีใจดี ขณะให้ก็มีจิตเลื่อมใส เมื่อให้แล้วมีจิตใจเบิกบาน มีความขำเกรงในผู้รับ และอุปนิสัยการบำรง สำหรับคุณสมบัติของปฏิคาหก (ผู้รับ) ต้องมีองค์ ๓ คือ เป็นผู้ปราศจากราคะ เป็นผู้ปราศจากโทสะ เป็นผู้ปราศจากโมหะ หรือเป็นพระอรหันต์^{๓๕} เมื่อผู้ให้ผู้รับมีคุณสมบัติดังกล่าวย่อมได้รับผลบุญคือความสุข นอกจากนี้ องค์ประกอบของทาน ยังมีความสัมพันธ์กับวัตถุที่จะให้ทาน คือวัตถุจะต้องเป็นของบริสุทธื์ คือได้มาด้วยความสุจริต ยุติธรรม ผู้ให้ทาน ผู้รับทานต้องเป็นคนดี หรือเป็นอรหันต์^{๓๖} ซึ่งพระพุทธองค์ได้ทรงชี้ไว้อย่างชัดเจนในเรื่องความบริสุทธื์แห่งทักษิณา ๔ ประการคือ

^{๓๔} อก.นกก. (ไทย) ๒๒ / ๓๗ ๔๘๗-๔๘๘.

^{๓๕} อก. นกก. (ไทย) ๒๒ / ๓๗ / ๔๘๖.

^{๓๖} พระครูไพศาลธรรมานุสิฐ (อนอม ภิกขุโณจิตฺต) , “การศึกษาเปรียบเทียบตัวอย่างการให้ทานในพระสูตรต้นตอปัญหาการปฏิบัติจริงในลำพูน”, ๒๕๔๖.

๑. ทักขิณาที่บริสุทธฺิฝ่ายทายก (ผู้ให้) แต่ไม่บริสุทธฺิฝ่ายปฎิคาหก(ผู้รับ)
๒. ทักขิณาที่บริสุทธฺิฝ่ายปฎิคาหก แต่ไม่บริสุทธฺิฝ่ายทายก
๓. ทักขิณาที่ไม่บริสุทธฺิทั้งฝ่ายทายก และฝ่ายปฎิคาหก
๔. ทักขิณาที่บริสุทธฺิฝ่ายทายก และฝ่ายปฎิคาหก^{๓๖}

สำหรับองค์ประกอบของท่านที่จะมีผลมากพระพุทฺธองค์ทรงเปรียบกับนาที่ดี เหมือนกับท่านที่บุคคลให้แก่สมณพราหมณ์ที่ดี ผู้ประกอบด้วยองค์ ๘ ประการ^{๓๗} คือ

๑. เป็นผู้มีความเห็นชอบ
๒. เป็นผู้มีความดำริชอบ
๓. เป็นผู้มีความเจรจาชอบ
๔. เป็นผู้มีความกระทำชอบ
๕. เป็นผู้มีความเลื่อมใสชอบ
๖. เป็นผู้มีความเพียรชอบ
๗. เป็นผู้มีความระลึกชอบ
๘. เป็นผู้มีความตั้งจิตมั่นชอบ

ข้อความข้างต้น เน้นถึงคุณสมบัติของผู้รับ หากผู้รับมีคุณธรรมดังกล่าว เป็นเหตุให้ท่านมีอานิสงส์มาก ตรงกันข้าม หากไม่มีคุณธรรมดังกล่าว ก็ทำให้อานิสงส์น้อยเช่นกัน

การที่พระผู้มีพระภาคเจ้า ทรงเปรียบเทียบให้เห็นเช่นนี้ ชี้ให้เห็นถึงคุณสมบัติของนาที่ดีเหมือนกับสมณพราหมณ์ที่ดีว่า ต้องถึงพร้อมด้วยองค์ประกอบ ๘ ประการ และพระพุทฺธองค์ยังได้มีพระดำรัสอีกว่า

พืชที่สมบูรณ์ถูกหว่านลงในนาที่สมบูรณ์ เมื่อฝนตกต้องตามฤดูกาล รัชชาดิจะงอกงามได้เพราะไม่มีศัตรูพืช มีความเจริญงอกงาม มีความไพบูลย์ มีผลสมบูรณ์เต็มที่ ฉนั้นใดโภชนะที่สมบูรณ์ ที่บุคคลให้ในสมณพราหมณ์ผู้มีศีลสมบูรณ์ก็ฉนั้นนั่นเหมือนกัน ย่อมนำมาซึ่งกุศลอันสมบูรณ์ เพราะกรรมที่เขาทำไว้นั้นสมบูรณ์แล้ว^{๓๘}

๒.๔.๕ ชนิดของท่านแบ่งตามคุณภาพของท่าน

วัตถุทาน หรือ อามิสทาน การให้อามิส คือการให้วัตถุสิ่งของเป็นทาน เช่น สิ่งของที่เป็นปัจจัยสี่ หรือการให้ทานวัตถุ มีข้าว น้ำ ผ้า ยานพาหนะ เป็นต้น ในคัมภีร์มังคลัตถปิณี แสดงลักษณะของทายกหรือผู้ให้ทานว่า^{๓๙}

ผู้บริโภคของอรรอยด้วยคน ให้ของไม่อรรอยแก่ชนอื่น ผู้นั้นชื่อว่าทาสแห่งไทยธรรม กล่าวคือท่านให้ ผู้ใดบริโภคสิ่งใดด้วยตนเอง ให้สิ่งนั้นแหละ ผู้นั้น ชื่อว่าเป็นสหายทานแห่งท่าน

^{๓๖}ที.ปา. (ไทย) ๑๑ /๓๑๓ /๒๕๕.

^{๓๗}อง.อุฎฺฐก.(ไทย) ๒๓ /๓๔ /๒๕๐ – ๒๕๑.

^{๓๘}อง.อุฎฺฐก. (ไทย) ๒๓ /๓๔ /๒๕๑.

^{๓๙}พระสิริมังคลาจารย์, มังคลัตถปิณี แปล เล่ม ๓, หน้า ๒๖.

ให้ ส่วนผู้ใด ตนเองยังอัธยาศัยให้เป็นไปด้วยสิ่งของอย่างใดอย่างหนึ่ง ย่อมให้ของอร่อยแก่ชนเหล่าอื่น ผู้นั้นถือว่าเป็นนาย เป็นหัวหน้า เป็นเจ้าแห่งทานให้ พระผู้มีพระภาคตรัสคำว่า ทานปติ ทรงหมายเอาผู้เช่นนั้น

จากที่กล่าวมา แบ่งประเภทของผู้ให้ออกเป็น ๓ จำพวก ดังนี้

๑. ทานทาสะ บางทีเรียกว่า ทาสทาน หมายถึงการที่ทายกให้ของที่ดีกว่าของตน บริโภคใช้สอยเอง เช่น เมื่อได้ผลไม้มา ๓ ผล ก็เลือกผลที่เล็กที่สุดให้ไป หรือ เลือกผลที่ตนไม่ชอบใจให้ไป การให้อย่างนี้เรียกว่าทาสทาน^๑

๒. สหายทาน คือ การให้สิ่งของที่อยู่ระดับเสมอตัว ชั้นกลาง หมายความว่าตนเองมีหรือบริโภคใช้สอยอย่างไร ก็ให้ของเช่นนั้นแก่ผู้อื่น เหมือนให้แก่คนที่อยู่ในฐานะเป็นมิตรสหายกัน แบ่งกันกินแบ่งกันใช้ ทายกจึงได้ชื่อว่าสหายทาน เพราะตั้งของที่ตนพึงบริโภคและของที่พึงให้แก่ชนอื่นไว้โดยเสมอ ๆ กัน

๓. สามิทาน หรือ ทานบคิ คือ การให้ของที่ประณีต สวยงาม ของดีมีคุณค่าราคาแพงกว่าของที่ตนบริโภคอยู่ คือ เลือกสรรแต่ของที่ดีมีคุณภาพอย่างดีที่สุด ตลอดจนถึงให้ด้วยความเคารพยำเกรงในวัตถุทานและผู้รับ เหมือนบ่าวเทิดทูนให้แก่นาย ผู้ที่เคารพนับถือทายกจึงได้ชื่อว่าปณายให้ เพราะไม่เป็นในอำนาจแห่งไทยธรรม แต่ทำวัตถุทานนั้นให้เป็นไปในอำนาจของตน^๒

นอกเหนือจากคุณภาพของวัตถุแล้ว ทางด้านจิตใจก็มีส่วนกำหนดคุณภาพด้วยดังในมัจฉลัตถกปิณี ได้กล่าวถึงความโลภ กิเลส ตัณหา เป็นตัวแปรสำคัญส่งผลให้ทานดังกล่าวมีลักษณะแตกต่างกันว่า ทายกผู้ไม่มีความโลภในใจขณะให้ทาน ชื่อว่าเป็นเจ้าแห่งทาน ความโลภนั้นครอบงำไม่ได้ ทายกผู้มีใจใกล้ชิดต่อความเป็นทาสแห่งตัณหาในขณะที่ให้ทาน ชื่อว่าทาสทาน และทายกผู้สละสิ่งของ (ไทยธรรม) อันเป็นที่รักของตนให้ทาน ชื่อว่าสหายทาน^๓ ส่วนการให้ทานของสัตบุรุษย่อมให้ทานด้วยปัญญาพระพุทธเจ้าตรัสไว้ในสัปบุริสทาน ๘ ประการ คือ

๑. สัตบุรุษยอมให้ของที่สะอาด

๒. สัตบุรุษยอมให้ของที่ประณีต

๓. สัตบุรุษยอมให้ตามกาล

๔. สัตบุรุษยอมให้ของที่สมควร

^๑พระมหาสุวิทย์ วิบุตยกุล, ทานก้าวแรกแห่งการพัฒนาคุณภาพชีวิต, หน้า ๒๓ – ๒๔.

^๒พระครูไพศาลธรรมานุสิฐ (ถนอม ภิญาโณจิตฺต), “การศึกษาเปรียบเทียบตัวอย่างการให้ทานในพระสูตรต้นตอปัญหาการปฏิบัติจริงในลำพูน”, ๒๕๔๖.

^๓เรื่องเดียวกัน, หน้า ๒๑.

๕. สัตบุรุษยอมเลือกให้(บุคคลผู้รับ)
๖. สัตบุรุษยอมให้เป็นนิตย
๗. สัตบุรุษกำลังให้ก็ทำจิตใจให้ผ่องใส
๘. สัตบุรุษครั้นให้แล้วก็ดีใจ^{๔๔}

ท่านผู้เห็นแจ้งย่อมทรงสรรเสริญทานที่สัตบุรุษให้แล้วอย่างนี้ บัณฑิตผู้มีปัญญา มีศรัทธา มีใจเสียสละ บูชาอย่างนี้ ย่อมเข้าถึงโลกที่ไม่มีความเบียดเบียน และมีชีวิตอยู่อย่างมีความสุข คือมีความบันเทิงใจอยู่ทุกเมื่อ

จากการศึกษาชนิดของทาน สามารถสรุปความได้ว่า ชนิดของทานแบ่งตามสิ่งที่ให้ทาน มี ๒ ประเภท คือ อามิสทาน หรือวัตถุทาน ธรรมทาน ได้แก่ การให้ทานเป็นธรรม ชนิดของทานแบ่งตามพฤติกรรมในพระสูตรเน้นให้เห็นถึงพฤติกรรมของผู้ให้ทานอยู่หลายแห่ง เพราะกิริยาอาการท่าทีของผู้ให้มีความสำคัญมาก สิ่งของที่จะให้มากหรือน้อยไม่สำคัญแต่ประการใด พระพุทธองค์ได้แสดงลักษณะของการให้ทานไว้ ๕ ประการ ชนิดของทานแบ่งตามเจตนา สังฆทานคือการให้แก่สงฆ์หมู่ใหญ่ หรือให้เพื่อส่วนรวม คือ ให้โดยไม่จำเพาะเจาะจงในบุคคล ๗ จำพวก ปาฏิบุคลิกทาน ให้เจาะจงแก่บุคคลผู้ใดผู้หนึ่ง พระพุทธองค์ทรงตรัสไว้ในทักษิณาวีถักสูตร ถึงการให้เจาะจงในบุคคล ๑๔ จำพวก การให้ทานของบุคคลทั่วไปนั้น ถ้าจะสำเร็จผลคือได้รับอานิสงส์ของทานอย่างแท้จริงนั้นผู้ให้ต้องรู้จักวิธีการทำทานอย่างถูกต้องตามหลักพระพุทธศาสนา

๒.๕ ผู้ให้ทานและผู้รับทาน

ในการให้ทานทางพระพุทธศาสนาได้มีผู้มีส่วนเกี่ยวข้องที่สำคัญอยู่ ๒ ฝ่าย คือผู้ให้ทานที่เรียกว่า ทายก และผู้รับทานที่เรียกว่า ปุจฉาลิก ตามหลักการทางพระพุทธศาสนา พระพุทธเจ้ากำหนดทั้งผู้ให้ทานและผู้รับทาน ซึ่งเรียกว่า พุทธบริษัท ๔ ประกอบด้วย ภิกษุ ภิกษุณี ซึ่งมีหน้าที่ในการรับทาน และอุบาสก อุบาสิกา ซึ่งมีหน้าที่บำรุงอุปฐาก เพื่อความเข้าใจในความสำคัญหรือบทบาทหน้าที่ของผู้ให้ทานและผู้รับทานให้มากยิ่งขึ้น จึงควรศึกษาคำสำคัญอยู่ ๒ คือ

๑. ผู้ให้ทาน ในทางพระพุทธศาสนา เรียกว่า ทายก หมายถึงผู้ให้ที่เป็นผู้ชายชาย กับทายิกา หมายถึงผู้ให้ที่เป็นผู้หญิงหญิง^{๔๕} คุณสมบัติของทายก คือ ก่อนให้ก็มีใจดี ขณะให้ก็มีจิตใจเลื่อมใส เมื่อให้แล้วก็มีใจชื่นบาน มีความยำเกรงในผู้รับ และอุปฐากบำรุง

^{๔๔} อัง.อุฎฺฐก. (ไทย) ๒๓ / ๓๓ / ๒๕๖ - ๒๕๗.

^{๔๕} พระธรรมปิฎก. (ป.อ. ปยุตฺโต) , พจนานุกรมพุทธศาสน์ ฉบับประมวลศัพท์, หน้า ๕๔.

๒. ผู้รับทาน ในทางพระพุทธศาสนา เรียกว่า ปฏิคาหก หมายถึงผู้รับ^{๔๖} โดยมากจะเข้าใจว่าเป็นพระสงฆ์ แต่ความจริงแล้วหมายเอาบุคคลทั่วไปก็ได้ ปฏิคาหกในระดับสูง มีองค์ ๓ คือ เป็นผู้ปราศจากราคะ เป็นผู้ปราศจากโทสะ เป็นผู้ปราศจากโมหะ หรือเป็นพระอริยบุคคล เมื่อผู้ให้ผู้รับมีคุณสมบัติดังกล่าวย่อมได้รับผลบุญคือความสุข

นอกจากนี้องค์ประกอบของทาน ยังมีความสัมพันธ์กับวัตถุที่จะให้ทาน คือวัตถุต้องเป็นของบริสุทธิ์ คือได้มาด้วยความสุจริต ยุติธรรม เจตนาบริสุทธิ์ หมายถึงเจตนาของผู้ให้ บุคคลบริสุทธิ์ หมายความว่า ผู้รับทานต้องเป็นคนดี คือตั้งอยู่ในศีลชั้นภูมิของตน^{๔๗}

สรุปได้ว่า ผู้ให้และผู้รับทานในพระพุทธศาสนา พระพุทธเจ้ากำหนดไว้คือ พุทธบริษัท ๔ ประกอบด้วย ภิกษุ อุบาสก และอุบาสิกา ซึ่งมีหน้าที่บำรุงอุปฐาก ผู้ให้ทาน ในทางพระพุทธศาสนา เรียกว่า ทายก (ผู้ขายให้) ทายิกา (ผู้ให้หญิง) ส่วนผู้รับทาน เรียกว่า ปฏิคาหก (ผู้รับ) โดยมากจะเข้าใจว่าเป็นพระสงฆ์ แต่ความจริงแล้วหมายเอาบุคคลทั่วไปก็ได้ ปฏิคาหกในระดับสูง มีองค์ ๓ คือ เป็นผู้ปราศจากราคะ เป็นผู้ปราศจากโทสะ เป็นผู้ปราศจากโมหะ หรือเป็นพระอริยบุคคล เมื่อผู้ให้ผู้รับมีคุณสมบัติดังกล่าวย่อมได้รับผลบุญคือความสุข

๒.๖ แรงจูงใจในการให้ทาน

ในอรรถกถาปิณฑกสูตรนิบาตพระพุทธเจ้าได้ตรัสถึงแรงจูงใจในการให้ทานไว้ อีก ๘ ประการ^{๔๘} ดังนี้

๑. บางคนให้ทานเพราะความชอบ
๒. บางคนให้ทานเพราะความซัง
๓. บางคนให้ทานเพราะความหลง
๔. บางคนให้ทานเพราะความกลัว
๕. บางคนให้ทานเพราะคิดว่าพ่อและปู่เคยให้ทาน
๖. บางคนให้ทานเพราะคิดว่า หลังจากตายแล้วจักไปเกิดในสุคติโลกสวรรค์
๗. บางคนให้ทานเพราะคิดว่า จิตย่อมผ่องใส เกิดความชื่นชมโสมนัส
๘. บางคนให้ทานเพื่อเป็นเครื่องประดับจิตและปรุงแต่งจิต

^{๔๖} เรื่องเดียวกัน, หน้า

^{๔๗} ปิ่น มุทุกันต์, มงคลชีวิต, (กรุงเทพมหานคร : มหามกุฏราชวิทยาลัย, ๒๕๓๕), หน้า ๒๑๖.

^{๔๘} อัง.อรรถก. (ไทย) ๒๓ /๓๓ /๒๘๘ – ๒๘๙.

๒.๗ อานิสงส์ของการให้ทาน

คัมภีร์อังคุตตรนิกาย สัตตคกนิบาต แสดงผลของการให้ทานไว้ ๗ ประการ^{๔๕} คือ

๑. พระอรหันต์พึงอนุเคราะห์ทานบดี
๒. พระอรหันต์พึงเข้าไปหาทานบดี
๓. พระอรหันต์พึงรับไทยทานของทานบดี
๔. พระอรหันต์พึงแสดงธรรมแก่ทานบดี
๕. กิตติศัพท์ทานบดีพึงจรไป
๖. ทานบดีเข้าไปยังสังคมใด ๆ พึงเป็นผู้แก่ล้าแล้ว ไม่เก้อเขิน
๗. คนมีศรัทธาเป็นทานบดี ยินดีให้ทานบดี ยินดีให้สม่าเสมอ หลังจากตายแล้วพึงไป

เกิดในสุคติสวรรค์โลก

ตามพระพุทธพจน์ที่อ้างมานี้ สามารถย่นลงได้เป็น ๔ ประการคือ (๑) ได้รับการสงเคราะห์จากพระอรหันต์ผู้เป็นเนื่อนาบุญของโลก (๒) มีชื่อเสียง (๓) ทำให้เป็นผู้แก่ล้าแล้ว (๔) หลังสิ้นชีวิตแล้วจะได้ไปสู่สุคติภพคือสวรรค์

นอกจากที่กล่าวมาแล้วพระพุทธองค์ได้ตรัสถึงอานิสงส์ของทานในระดับพื้นฐานไว้อีก ๕ ประการ^{๔๖} คือ

๑. ผู้ให้ทานย่อมเป็นที่รักที่พอใจของคนหมู่มาก
๒. สัตบุรุษผู้สงบยอมคบหาผู้ให้ทาน
๓. กิตติศัพท์อันงามของผู้ให้ทานย่อมจรไป
๔. ผู้ให้ทานย่อมไม่เหินห่างจากกรรมของคลุหัตถ์
๕. ผู้ให้ทานหลังจากตายแล้วย่อมเกิดในสุคติโลกสวรรค์

การให้ทาน ผู้ให้และผู้รับ ย่อมได้รับอานิสงส์ทั้ง ๒ ฝ่าย ไม่สูญหายไปไหน สมดังพุทธภาษิตว่า “ทายกผู้ให้โภชนะชื่อว่าให้ฐานะ ๕ ประการ^{๔๗} แก่ปฏิกุลาห คือ

๑. ให้อายุ
๒. ให้วรรณะ (ผิวพรรณ)
๓. ให้สุขะ (ความสุข)

^{๔๕} อัง. สตุตค. (ไทย) ๒๓ / ๕๓ / ๑๐๕ – ๑๑๑.

^{๔๖} อัง. ปญจก. (ไทย) ๒๒ / ๓๕ / ๕๖.

^{๔๗} อัง. ปญจก. (ไทย) ๒๒ / ๓๓ / ๕๘.

๔. ให้พละ (กำลัง)

๕. ปฏิภาณ ให้ปัญญา

ครั้นให้สิ่งเหล่านี้แก่ผู้อื่นแล้ว ตนเองก็เป็นผู้พึงได้รับ อายุ วรรณะ สุขะ พละ และ
ปฏิภาณเช่นเดียวกัน

คัมภีร์อังคุตตรนิกาย ปัญจกนิบาต แสดงอานิสงส์ของท่านไว้ ๕ ประการ^{๕๒} คือ

ผู้สิ่งที่ให้สิ่งที่น่าพอใจ ย่อมได้สิ่งที่น่าพอใจ

ผู้ที่ให้สิ่งที่เลิศ ย่อมได้สิ่งที่เลิศ

ผู้ให้สิ่งที่ดี ย่อมได้สิ่งที่ดี

ผู้ให้สิ่งที่ประเสริฐ ย่อมได้สิ่งที่ประเสริฐ

จากอานิสงส์ดังกล่าวแสดงให้เห็นถึงทายกผู้ได้รับ คือ จิตใจที่ประเสริฐจากการให้ทาน ด้วยหลักการชำระจิตใจให้สะอาด อะไรก็ตามที่ให้สิ่งที่ทำ คำที่พูด และอารมณ์ที่คิดแล้ว มีผลทำให้ จิตใจสะอาดประณีตสูงส่งด้วยคุณธรรม มโนธรรม เช่น สันโดษ เมตตา กรุณา ปัญญา ซึ่งเป็นเครื่องขจัด ความโลภ ความโกรธ และความหลงอันเป็นเครื่องเศร้าหมองใจให้บรรเทาเบาบางหมดสิ้นไปจากใจ นอกจากนี้แล้วยังมี วิธีชำระจิตใจหลายวิธี เช่น อาจเกิดขึ้นด้วยการรักษาศีล เจริญภาวนา ฝึกสมาธิ เจริญสมถภาวนา และวิปัสสนาเป็นต้น^{๕๓} นอกจากที่กล่าวมาแล้ว พระผู้มีพระภาคเจ้าทรงชี้ให้เห็น อานิสงส์ ของการให้ทานที่ประกอบด้วยความเชื่อ ความเคารพยำเกรง ตามความเหมาะสมไว้อีกว่า

ครั้นเราให้ทานด้วยศรัทธาแล้ว ย่อมเป็นผู้มั่งคั่ง มีทรัพย์มาก มีโภคะมาก และเป็นผู้มี บุตร ภรรยา ทาส คนใช้ และกรรมกรตั้งใจฟังด้วยดี เจริญสโตสดับ ตั้งใจใฝ่รู้ ครั้นให้ทานตามกาล กาลทาน มี ๕ ประการ^{๕๔} คือ

๑. ให้ทานแก่ผู้มาสู่ถิ่นของตน

๒. ให้ทานแก่ผู้เตรียมจะไป

๓. ให้ทานแก่ผู้เป็นไข้

๔. ให้ทานในสมัยที่รักษาหาได้ยาก

๕. ให้ข้าวอย่างดี และผลไม้ใหม่แก่ผู้มีศีล อันสมควรแล้วย่อมเป็นผู้มั่งคั่ง มีทรัพย์มาก มีโภคะมากและเป็นผู้ที่ความปรารถนาที่เกิดขึ้นตามกาลบริบูรณ์

ครั้นเป็นผู้มีติดอนุเคราะห์ให้ทานแล้ว ย่อมเป็นผู้มั่งคั่ง มีทรัพย์มาก มีโภคะมาก และ เป็นผู้ที่มีจิตน้อมนำไปเพื่อบริโภคมกคุณ ๕ สูงยิ่งขึ้นไปในที่ที่ทานนั้นเสด็จผล

^{๕๒} อัง. ปญจก. (ไทย) ๒๒ / ๔๔ / ๗๒.

^{๕๓} คุณ โทจันทร์, พุทธศาสนากับชีวิตประจำวัน, (กรุงเทพมหานคร : โอเดียนสโตร์, ๒๕๓๗), หน้า ๑๗.

^{๕๔} อัง. ปญจก. (ไทย) ๒๒ / ๓๖ / ๕๗.

ครั้นให้ทานไม่กระทบและผู้อื่นแล้ว ย่อมเป็นผู้มั่งคั่ง มีทรัพย์มาก มีโภคะมาก และเป็นผู้มีโภคะทรัพย์ ไม่มีภยันตรายมาแต่ที่ไหน ๆ คือ จากไฟ จากน้ำ จากพระราชา จากโจร จากคนไม่เป็นที่รัก หรือจากทายาท^{๕๕}

จะเห็นว่า การให้ทานจะมีอานิสงส์มากหรือน้อยนั้นขึ้นอยู่กับองค์ประกอบฝ่ายผู้ให้ คือ ทายกต้องประกอบด้วย บุพเพเจตนา มุญจนเจตนา และอปราปรเจตนา^{๕๖} และฝ่ายปฏิภาทก ซึ่งทั้งสองนั้นจะต้องเป็นผู้บริสุทธิ์และวัตถุก็ต้องบริสุทธิ์ด้วยเช่นกัน บุคคลผู้ให้ทานก็ย่อมหวังผลทานบ้าง เป็นธรรมดา ขณะเดียวกันทานนั้นก็ย่อมให้ผลตามวัตถุทานที่บุคคลนั้น ๆ ให้แล้ว แต่ที่สำคัญการให้ทานนั้นก็ย่อมมุ่งการตกแต่งประดับจิตใจเป็นพื้นฐาน เพราะทานนั้นจะให้ผลในรูปแบบใดก็ปล่อยตามเหตุตามผลที่เกิดขึ้น ซึ่งอานิสงส์ที่พุทธศาสนิกชนควรจะได้รับอย่างแท้จริงก็คือความเป็นผู้ไม่หวังสิ่งตอบแทนในการให้ทาน แต่มุ่งเพื่อประดับจิตปรุงแต่งจิตโดยไม่กลับมาสู่โลกนี้อีก^{๕๗}

ที่กล่าวมาทั้งหมด สมดังคำที่ท่านกล่าวไว้ว่า การให้ทานที่สมบูรณ์ครบถ้วน จะมีผลมาก อานิสงส์มากก็เพราะประกอบด้วยเหตุ ๔ ประการ^{๕๘} คือ

๑. วัตถุสัมปทา ถึงพร้อมแห่งวัตถุ ในที่นี้หมายถึงผู้รับ คือ ปฏิภาทกเป็นทักษิณะบุคคล ผู้มีความพร้อมพร้อมด้วยคุณธรรม ยังมีคุณธรรมสูงมากเท่าใด ก็ยิ่งทำให้ทานของผู้บริจาคแล้วมีผลมากเท่านั้น อย่างเช่น บุคคลผู้เป็นพระอรหันต์หรือพระอนาคามีผู้เข้านิโรธสมบัติได้

๒. ปัจจัยสัมปทา คือความถึงพร้อมแห่งปัจจัย ในที่นี้หมายถึงสิ่งของที่จะนำมาทำทาน ต้องได้มาอย่างบริสุทธิ์โดยชอบธรรม

๓. เจตนาสัมปทา ถึงพร้อมแห่งเจตนา ในที่นี้หมายถึงมีเจตนาดี คือต้องมีเจตนาดี ทั้ง ๓ ประการ คือ^{๕๙}

๑) บุพเพเจตนา เจตนาก่อนให้ คือตั้งแต่ตอนแรก เริ่มต้นก็ตั้งใจดี มีความเลื่อมใส จิตใจเบิกบาน และตั้งใจจริง แข็งแรง มีศรัทธามาก ต่อไป

๒) มุญจนเจตนา ขณะถวายก็จริงใจจริงจัง ตั้งใจทำความด้วยใจเบิกบาน ผ่องใส มีปัญญา รู้เข้าใจ

^{๕๕} อ.ปญจก. (ไทย) ๒๒/๑๔๘/๒๔๕.

^{๕๖} อ.ปญจก. (ไทย) ๒๒/๑๔๘/๒๔๕.

^{๕๗} พระครูไพศาลธรรมานุสิฐ (ถนอม ภิญโญจิตร), “การศึกษาเปรียบเทียบตัวอย่างการให้ทานในพระสูตรต้นปึกกับการปฏิบัติจริงในล้านนา”, ๒๕๔๖.

^{๕๘} อ.จ.ภก. (ไทย) ๒๒/๓๗/๔๘๖.

^{๕๙} พระมหาสุวิทย์ วิบุตฺตโก, ทานก้าวแรกแห่งการพัฒนาคุณภาพชีวิต, หน้า ๖๒.

๓) อปราปรเจตนา ถวายไปแล้ว หลังจากนั้น ระลึกขึ้นเมื่อไรจิตใจก็เอบอ้มผ่องใส ว่าที่เราทำไปนี่ดีแล้ว ทานนั้นเกิดผลเป็นประโยชน์ เช่น ได้ถวายบำรุงพระศาสนา พระสงฆ์จะได้มีกำลังแล้วท่านก็จะได้ปฏิบัติศาสนกิจ ช่วยให้พระศาสนาเจริญงอกงามมั่นคงเป็นปัจจัยให้สังคมของเราอยู่ร่มเย็นเป็นสุข นึกขึ้นมาเมื่อไรก็เอบอ้มปลื้มใจ ท่านใช้คำว่า^{๖๐}

๔) คุณาติเรกสัมปทา ถึงพร้อมด้วยคุณพิเศษ คือ ผู้รับทานคุณสมบัติพิเศษ เช่น เพื่องอกจากสมบัตินิโรธใหม่ ๆ

อานิสงส์แห่งทานดังที่ได้กล่าวมาแล้วแสดงให้เห็นถึงทายกผู้ได้รับ คือ จิตใจที่ประเสริฐจากการให้ทาน ด้วยหลักการชำระจิตใจให้สะอาด อะไรก็ตามที่ให้อะไรก็ตามที่พูด และอารมณ์ที่คิดแล้ว มีผลทำให้จิตใจสะอาดประณีตสูงส่งด้วยคุณธรรมครั้งเราให้ทานด้วยศรัทธาแล้ว ย่อมเป็นผู้มั่งคั่ง มีทรัพย์มาก มีโภคะมาก และเป็นผู้มีบุตร ภรรยา ทาส คนใช้ และกรรมกร

การให้ทานจะมีอานิสงส์มากหรือน้อยนั้นขึ้นอยู่กับองค์ประกอบฝ่ายผู้ให้ คือ ทายกต้องประกอบด้วย ปุพพเจตนา มุญจนเจตนา และอปราปรเจตนา และฝ่ายปฏิบัติ ทายก ซึ่งทั้งสองนั้นจะต้องเป็นผู้บริสุทธิ์และวัตถุก็ต้องบริสุทธิ์ด้วยเช่นกัน บุคคลผู้ให้ทานก็ย่อมหวังผลทานบ้างเป็นธรรมดา ขณะเดียวกันทานนั้นก็ย่อมให้ผลตามวัตถุทานที่บุคคลนั้น ๆ ให้แล้ว แต่ที่สำคัญการให้ทานนั้นก็ย่อมมุ่งการตกแต่งประดับจิตใจเป็นพื้นฐาน เพราะทานนั้นจะให้ผลในรูปแบบใดก็ปล่อยตามเหตุตามผลที่เกิดขึ้น ซึ่งอานิสงส์ที่พุทธศาสนิกชนควรจะได้รับอย่างแท้จริงก็คือความเป็นผู้ไม่หวังสิ่งตอบแทนในการให้ทาน แต่มุ่งเพื่อประดับปรุงแต่งจิตโดยไม่กลับมาสู่โลกนี้อีก

การให้ทานที่สมบูรณ์ครบถ้วน จะมีผลมากอานิสงส์มาก นอกจากนี้องค์ประกอบของทาน ยังมีความสัมพันธ์กับวัตถุที่จะให้ทาน คือ วัตถุต้องเป็นของบริสุทธิ์ คือ ได้มาด้วยความสุจริต ยุติธรรม เจตนาบริสุทธิ์ หมายถึงเจตนาของผู้ให้ บุคคลบริสุทธิ์ หมายความว่า ผู้รับทานต้องเป็นคนดี คือ ตั้งอยู่ในศีลชั้นภูมิของตน ท่านผู้เห็นแจ้งย่อมทรงสรรเสริญทานที่สัตบุรุษให้แล้วอย่างนี้ บัณฑิตผู้มีปัญญา มีศรัทธา มีใจเสียสละ บุษายาอย่างนี้ ย่อมเข้าถึงโลกที่ไม่มีความเบียดเบียน เป็นสุข การให้ทานของบุคคลทั่วไปนั้น ถ้าจะสำเร็จผลคือได้รับอานิสงส์ของทานอย่างแท้จริงนั้นผู้ให้ต้องรู้จักวิธีการทำทานอย่างถูกต้องตามหลักพระพุทธศาสนา คนทั้งหลายจะให้ทานด้วยเหตุผลใด ๆ ก็ตาม และสิ่งที่ตนปรารถนานั้นจะสำเร็จผลตามความมุ่งหมายหรือไม่ก็ตาม ย่อมขึ้นอยู่กับองค์ประกอบของทานเป็นสำคัญ ธรรมทานเป็นยอดแห่งทานทั้งปวง คือ เลิศ ประเสริฐสุด กว่า อามิสทานทั้งปวง

^{๖๐}พระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตฺโต), ก้าวไปกับบุญ ธรรมะฉบับเรียนลัด, (นครปฐม : วัดญาณเวศกวัน, ๒๕๔๖), หน้า ๘.

บทที่ ๓

การให้ทานของชาวดำบลนาเลิง อำเภอเสลภูมิ จังหวัดร้อยเอ็ด

ในบทที่ ๓ นี้ผู้วิจัยมุ่งศึกษาการให้ทานของชาวดำบลนาเลิง ซึ่งประกอบด้วยความหมายและความสำคัญของการให้ทาน ประเภทของวัตถุสิ่งของที่ให้ทาน วิธีการให้ทาน ผู้ให้ทานและผู้รับทาน อานิสงส์ของการให้ทาน ประเพณีการให้ทาน แต่ในเบื้องต้นจะได้กล่าวถึงสภาพทั่วไปของอำเภอดำบลนาเลิงก่อน ซึ่งมีรายละเอียดดังนี้

๓.๑ สภาพทั่วไปของอำเภอดำบลนาเลิง

๓.๑.๑ ที่ตั้ง

องค์การอำเภอดำบลนาเลิง ตั้งอยู่ในเขตอำเภอเสลภูมิ จังหวัดร้อยเอ็ด อยู่ทางด้านทิศตะวันออกเฉียงใต้ของอำเภอเสลภูมิ อยู่ห่างจากที่ว่าการอำเภอเสลภูมิระยะทางประมาณ ๔ กิโลเมตร และห่างจากตัวจังหวัดร้อยเอ็ด ประมาณ ๓๖ กิโลเมตร มีอาณาเขตติดต่อกับท้องถิ่นอื่น ๆ ดังนี้

ทิศเหนือ	ติดต่อกับ ตำบลกลาง
ทิศใต้	ติดต่อกับ ตำบลขวาว, ตำบลนางาม
ทิศตะวันออก	ติดต่อกับ ตำบลเมืองไพร
ทิศตะวันตก	ติดต่อกับ ตำบลบึงงาม

๓.๑.๒ เนื้อที่ ขอบเขตเนื้อที่ของอำเภอดำบลนาเลิง มีเนื้อที่โดยประมาณ ๒๙.๐๓ ตารางกิโลเมตร หรือประมาณ ๑๖,๘๕๖ ไร่

๓.๑.๓ สภาพภูมิประเทศ ลักษณะภูมิประเทศโดยทั่วไปของอำเภอดำบลนาเลิง เป็นที่ราบลุ่มและบางส่วนมีแม่น้ำชีไหลผ่าน

๑) สภาพภูมิประเทศที่เป็นที่ราบลุ่ม คือ พื้นที่ หมู่ ๑, ๒, ๘, ๙, ๑๐

๒) สภาพภูมิประเทศที่ติดแม่น้ำชี คือ พื้นที่ หมู่ ๓, ๔, ๕, ๖, ๗

๓.๑.๔ จำนวนหมู่บ้าน/ประชากร อำเภอดำบลนาเลิงมีหมู่บ้านและประชากรจำนวน ๑๐ หมู่บ้าน

๑) หมู่ที่ ๑ บ้านแห่ จำนวนประชากร ๗๕๖ คน

๒) หมู่ที่ ๒	บ้านแห่	จำนวนประชากร	๘๔๑	คน
๓) หมู่ที่ ๓	บ้านผักกาดหญ้า	จำนวนประชากร	๔๘๓	คน
๔) หมู่ที่ ๔	บ้านผักกาดหญ้า	จำนวนประชากร	๓๔๓	คน
๕) หมู่ที่ ๕	บ้านคิ่งสะอาด	จำนวนประชากร	๒๘๒	คน
๖) หมู่ที่ ๖	บ้านนาเลิง	จำนวนประชากร	๔๑๖	คน
๗) หมู่ที่ ๗	บ้านไชยวาน	จำนวนประชากร	๔๑๕	คน
๘) หมู่ที่ ๘	บ้านแห่	จำนวนประชากร	๕๓๘	คน
๙) หมู่ที่ ๙	บ้านแห่	จำนวนประชากร	๕๔๘	คน
๑๐) หมู่ที่ ๑๐	บ้านแห่น้อย	จำนวนประชากร	๑๕๓	คน
รวมประชากรทั้งสิ้น			๔,๘๖๓	คน

(ข้อมูล ณ วันที่ ๒๔ เมษายน ๒๕๕๕ จากข้อมูล อำเภอเสลภูมิ)

๓.๒ สภาพทางเศรษฐกิจ

๓.๒.๑ อาชีพ

ประชากรส่วนใหญ่ในเขตองค์การบริหารส่วนตำบลนาเลิง ประกอบอาชีพทางการเกษตรกรรมเป็นหลัก ผลผลิตที่สำคัญคือ ข้าว การทำการเกษตรในตำบลเป็นลักษณะดั้งเดิม โดยอาศัยแหล่งน้ำจากธรรมชาติเป็นสำคัญ นอกจากนี้ยังมีอาชีพ ค้าขาย เลี้ยงสัตว์ งานบริการ

หน่วยธุรกิจในเขตองค์การบริหารส่วนตำบลนาเลิง

๑) โรงสีข้าว	จำนวน	๑๓	แห่ง
๒) โรงทอผ้าขนาดเล็ก	จำนวน	๑	แห่ง
๓) ร้านค้า	จำนวน	๒๕	แห่ง
๔) ร้านซ่อมจักรยานยนต์	จำนวน	๓	แห่ง
๕) สถานีบริการน้ำมันเชื้อเพลิง	จำนวน	๒	แห่ง
๖) ร้านอาหารตามสั่ง	จำนวน	๑	แห่ง
๗) ร้านเหล้า	จำนวน	๑	แห่ง
๘) ท่าทราย	จำนวน	๒	แห่ง
๙) โรงงานเสาปูน	จำนวน	๑	แห่ง
๑๐) ร้านค้ากองทุน	จำนวน	๑	แห่ง
๑๑) ร้านค้าชุมชน	จำนวน	๑	แห่ง
รวมหน่วยธุรกิจทั้งสิ้น	จำนวน	๕๘	แห่ง

๓.๓ สภาพทางสังคม

๓.๓.๑ การศึกษา

๑) โรงเรียนเขตการศึกษาขั้นพื้นฐาน จำนวน ๓ แห่ง คือ

๑. โรงเรียนบ้านแห่ประชานุกุล	ตั้งอยู่ ณ	หมู่ ๑๐
๒. โรงเรียนบ้านฝักกาดหญ้าโรตาริอุทิส	ตั้งอยู่ ณ	หมู่ที่ ๓
๓. โรงเรียนไชยวานนาเลิงคั้งสะอาด	ตั้งอยู่ ณ	หมู่ที่ ๗

๒) ศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก จำนวน ๑ แห่ง

๓) ที่อ่านหนังสือพิมพ์ประจำหมู่บ้าน จำนวน ๑๐ แห่ง

๓.๓.๒ สถาบันองค์กรทางศาสนา สถาบันและองค์กรทางศาสนาที่เรียกว่า วัด/สำนัก

สงฆ์ของตำบลนาเลิงมี จำนวน ๖ แห่ง คือ

๑) วัดโพธิ์ศรีทอง	ตั้งอยู่ ณ หมู่ที่ ๑
๒) วัดป่าสีถวนาราม	ตั้งอยู่ ณ หมู่ที่ ๑
๓) วัดสุปัญญาราม	ตั้งอยู่ ณ หมู่ที่ ๓
๔) วัดสระทองใต้	ตั้งอยู่ ณ หมู่ที่ ๔
๕) วัดคั้งสะอาดวนาราม	ตั้งอยู่ ณ หมู่ที่ ๕
๖) วัดโพธิ์ศรีไชยวาน	ตั้งอยู่ ณ หมู่ที่ ๗

๓.๓.๓ สาธารณสุข

- โรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบลบ้านฝักกาดหญ้า ตำบลนาเลิง ตั้งอยู่ ณ หมู่ที่ ๓ ตำบลนาเลิง อำเภอเสลภูมิ จังหวัดร้อยเอ็ด

- อาสาสมัครสาธารณสุขมูลประจำหมู่บ้าน ๑๐๐ คน

๓.๓.๔ ความปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สิน

๑) สถานีตำรวจ จำนวน ๑ แห่ง คือ สถานีตำรวจภูธรขาว เขตพื้นที่รับผิดชอบ ตำบลนาเลิง ตำบลนางาม ตำบลขาว

๓.๓.๕ การบริการขั้นพื้นฐาน

๑) การคมนาคม

ปัจจุบันตำบลนาเลิง มีโครงข่ายถนนเชื่อมคมนาคมในหมู่บ้านต่าง ๆ เข้าด้วยกันอย่างทั่วถึง ตลอดจนถนนสายต่าง ๆ ภายในหมู่บ้าน ก็มีการพัฒนาทำให้การคมนาคมมีความสะดวกรวดเร็วยิ่งขึ้น โครงข่ายถนนในปัจจุบันในตำบลนาเลิง คือ

๑. ถนนลาดยาง
๒. ถนนคอนกรีต
๓. ถนนดิน/ถนนลูกรัง

๒) การโทรคมนาคม

ที่ทำการไปรษณีย์โทรเลข จำนวน 1 แห่ง

๓) การประปา

มีระบบประปาหมู่บ้านเกือบทุกหมู่บ้าน

๔) การไฟฟ้า

มีไฟฟ้าใช้ทุกครัวเรือนและแหล่งน้ำประกอบด้วย

- (๑) หนองทุ่งสูง บ้านแห่ หมู่ ๒ เนื้อที่ประมาณ ๒-๑-๕๐ ไร่
- (๒) หนองอ้อ บ้านแห่ หมู่ ๒ เนื้อที่ประมาณ ๓-๑-๕๕ ไร่
- (๓) หนองโคน บ้านไชยวาน หมู่ ๓ เนื้อที่ประมาณ ๒๓-๑-๒๕ ไร่
- (๔) หนองหล่ม บ้านผักกาดหญ้า หมู่ ๔ เนื้อที่ประมาณ ๘๓-๐-๑ ไร่
- (๕) หนองโซ บ้านคิ่งสะอาด หมู่ ๕ เนื้อที่ประมาณ ๘-๒-๕๘ ไร่
- (๖) หนองเทวดา บ้านแห่ หมู่ ๘ เนื้อที่ประมาณ ๑๐-๒-๓๕ ไร่
- (๗) หนองไชยวาน บ้านไชยวาน หมู่ ๗ เนื้อที่ประมาณ ๒๕-๓-๓๑ ไร่
- (๘) หนองไม้ตาย บ้านแห่ หมู่ ๕ เนื้อที่ประมาณ ๖๘-๑-๗๗ ไร่
- (๙) หนองกระนวน บ้านผักกาดหญ้า หมู่ ๓
- (๑๐) แม่น้ำชี

๓.๔ ความหมายและความสำคัญของท่าน

เพื่อให้ได้ข้อมูลอันเป็นจริงของการให้ทานในปัจจุบัน จึงจะได้นำไปเปรียบเทียบกับสมัยพุทธกาล โดยตั้งประเด็นคำถาม เกี่ยวกับความหมายและความสำคัญ จุดประสงค์การให้ทาน ลักษณะการให้ทาน พฤติกรรมการให้ทาน ประเพณีทำบุญให้ทาน เพื่อให้เข้าใจแต่ละประเด็นดังต่อไปนี้

*องค์การบริหารส่วนตำบลนาเลิง, [ออนไลน์], แหล่งที่มา : www.naleng.go.th/index.php [สืบค้นข้อมูล วันที่ ๒๕ กันยายน ๒๕๕๕].

๓.๒.๑ ความหมายของทาน

จากการสัมภาษณ์กลุ่มประชากรผู้ให้ข้อมูลเกี่ยวกับความหมายของทานที่ชาวตำบลนางเลิ้งมีความเข้าใจ ซึ่งให้ความหมายที่มีความหมายหลายนัยและแตกต่างกันออกไป ตามพื้นฐานของแต่ละคน ความว่า ทาน หมายถึง การให้วัตถุสิ่งเครื่องใช้เท่าที่มีความจำเป็น ส่วนที่ลึกไปกว่านั้นคือการบริจาค การเสียสละ การช่วยสังคม การช่วยเหลือผู้ด้อยโอกาส ผลของทานคือการจำกัดความตระหนี่ที่มีอยู่ภายในใจของแต่ละคน^๒ คนส่วนมากจะเข้าใจว่าทานหมายถึงเฉพาะการให้ทานแก่พระภิกษุสงฆ์สามเณรเท่านั้น ซึ่งก็ถูกตามแบบดั้งเดิม แต่ทุกวันนี้กลับเห็นว่าทานก็คือการรู้จักแบ่งปันสิ่งของที่เรามี การเสียสละแรงกายแรงใจช่วยเหลือสังคมทั้งวัด บ้าน โรงเรียน หรือชุมชนที่เราอาศัยอยู่ ซึ่งผลของทานก็คือการลดความเห็นแก่ตัว^๓ การบริจาส่งของ การเสียสละทรัพย์สินของตนให้แก่ผู้อื่น การบรรเทาความเดือดร้อนให้แก่ผู้อื่น ซึ่งปัจจุบันมีเหตุภทท์ต่างๆ มากมาย^๔ ความหมายหลักๆ ของทานก็คือการทำบุญด้วยข้าวปลา อาหารอื่นๆ เพราะทานต้องเกี่ยวข้องกับบุญ หากไม่เป็นบุญไม่ถือว่าเป็นทาน เป็นเพียงการให้ธรรมดา คำว่าทานต้องเกี่ยวข้องกับพระเณร ซึ่งมีผลเป็นความสุขสดชื่น ดังพญาวีสุตที่สอนว่า คันแมนทานถูกต้อง ตัวผู้ให้ชื่นบาน^๕ การให้เพื่อผู้อื่น ให้สิ่งของของตนแก่ผู้เดือดร้อนเกี่ยวกับอาหารการกิน เสื้อผ้า หรือเครื่องนุ่งห่มที่พอเพียง การเสียสละแรงกายแรงใจช่วยเหลืองานในลักษณะส่วนรวม หรือแม้แต่การสร้างความสัมพันธ์ในชุมชนก็ถือว่าเป็นทานนะทุกวันนี้ ไม่ได้หมายความว่าเฉพาะเจาะจงแค่พระสงฆ์เท่านั้น เพราะเมื่อทำทานอย่างทุกวันนี้มันให้ผลทันตา ไม่ต้องหวังภพหน้าชาติหน้าเหมือนในอดีต พวกเราจึงพร้อมใจกันทำทานกันมาก^๖ ทานอีกความหมายหนึ่งที่คนไม่ค่อยคำนึงถึงคือ การให้เพื่อสร้างความสามัคคีของคนในชุมชน ทำแล้วให้แล้วคนในชุมชนเกิดความสามัคคี เมื่อมีความสามัคคีก็เป็นการสร้างความดีอย่างหนึ่งด้วย^๗

^๒ สัมภาษณ์ พระพินิจพิณย์, วัดผักกาดหญ้า, วันที่ ๒๕ เมษายน ๒๕๕๕.

^๓ สัมภาษณ์ อาจารย์ขงยุทธ วารินทร์ ผู้อำนวยการโรงเรียนไชยวานนาเลิงกิ่งสะอาด, นางนภาพรณัฏ พลวรศัย, ครูโรงเรียนไชยวานนาเลิงกิ่งสะอาด, วันที่ ๒๕ เมษายน ๒๕๕๕.

^๔ สัมภาษณ์ นางบัวพันธ์ ทับธานี, อาสาสมัครสาธารณสุขหมู่บ้าน, วันที่ ๒๕ เมษายน ๒๕๕๕.

^๕ สัมภาษณ์ แม่บัวศรี แก้วภู, แม่อำพร มณีฉาย, วันที่ ๒๕ เมษายน ๒๕๕๕.

^๖ สัมภาษณ์ นายสมชัย สังศักดิ์ ผู้ใหญ่บ้านบ้านไชยวาน, วันที่ ๒๕ เมษายน ๒๕๕๕.

^๗ สัมภาษณ์ นางจำรุณ นาทมพล, นายสง่า วรเนตร, สมาชิกองค์การบริหารส่วนตำบล, วันที่ ๒๕ เมษายน ๒๕๕๕

จากการศึกษาความเข้าใจเรื่องทานของชาวดำบลนาเลิง สรุปความได้ว่า กลุ่มเป้าหมายส่วนมาก ให้ความหมายว่า ทาน หมายถึง การให้วัตถุสิ่งของ การบริจาคทรัพย์สินที่ตนเองมีเพื่อคนอื่น การเสียสละแรงกายแรงใจ รองลงมา ทาน คือการช่วยสังคม การสละสิ่งของเพื่อผู้อื่น ส่วนน้อยที่กล่าวว่า ทาน หมายถึง การกำจัดความตระหนี่ การช่วยสังคม การช่วยเหลือผู้ด้อยโอกาส การลดความเห็นแก่ตัว การบริจาคสิ่งของ การบรรเทาความเดือดร้อนให้แก่ผู้อื่น คือการทำบุญ การให้เพื่อผู้อื่น ให้ของตนแก่ผู้เดือดร้อน การสร้างความสัมพันธ์ในชุมชน สร้างความสามัคคี สร้างความดีอย่างหนึ่ง

๓.๒.๒ ความสำคัญของการให้ทาน

จากการสัมภาษณ์กลุ่มประชากรผู้ให้ข้อมูลได้กล่าวถึงความสำคัญของการให้ทาน ว่า ทานมีความสำคัญต่อการดำเนินชีวิตในสังคม การให้ทานเป็นการสร้างบารมี เป็นการบำรุงพระสงฆ์ผู้สืบทอดพระพุทธศาสนา เป็นแนวทางปฏิบัติพื้นฐานให้บุคคลเข้าถึงธรรมของพระพุทธเจ้า ทานย่อมมีผลต่อผู้ให้และผู้รับ ผู้ให้รู้จักการเสียสละ รู้จักแบ่งปัน รู้ถึงความเดือดร้อนของผู้อื่น ผู้รับรู้ถึงน้ำใจของผู้ให้ เป็นการช่วยสังคม การบริจาคทานเป็นการช่วยคนที่มิมีชีวิตอยู่ การบริจาคทาน (ตามความเชื่อ) เป็นการช่วยคนที่เสียชีวิตไปแล้ว ให้ได้รับผลทานที่ญาติพี่น้องบำเพ็ญบุญแล้วส่งผลบุญไปให้ ซึ่งถือว่าเป็นการกระทำที่มีความสำคัญมากของชาวพุทธ และถือว่าเป็นกิจที่ต้องกระทำ^๔

นอกจากนี้แล้วที่ถือว่ามีความสำคัญมากคือ การให้ทานเป็นการสร้างบารมี สร้างความดีที่คนแต่ละคนจะต้องทำด้วยตัวเอง เพราะชาวอีสานส่วนใหญ่จะถูกสอนว่า บุญๆ (ที่เกิดจากการให้ทาน) นี้บ่มีไฟปั่นแจก มันบ่ແກແກแบ่งได้คือคั่งไม้ผ่ากลาง คือคั่งเฮากิน เฮากินก็คั่งมัน บ่ไปอ้อมเข้าพุ่นผู้บ่กิน จากคำสอนสุภาษิตหรือผญาอีสานที่กล่าวมา เป็นเหตุให้ชาวดำบลนาเลิงซึ่งเป็นส่วนหนึ่งของชาวอีสาน พากันเชื่อและปฏิบัติตามคำผญานี้ เป็นเหตุให้ชาวบ้านนาเลิงนิยมให้ทาน และรักษาศีลเจริญจิตภาวนาไปพร้อมๆ กันด้วย ตรงนี้เองที่ถือว่าคติความเชื่อเกี่ยวกับทานจึงมีความสำคัญต่อชาวดำบลนาเลิงมาก^๕ หากจะกล่าวถึงความสำคัญของการให้ทานเห็นจะได้แก่ การให้ทานหรือถวายวัตถุสิ่งของให้เป็นทานแด่พระสงฆ์ ถือว่ามีความสำคัญต่อชาวดำบลนาเลิงและชาวพุทธโดยทั่วไปด้วย เพราะพระสงฆ์เป็นผู้สืบทอดพระพุทธศาสนา ทั้งที่เป็นหลักธรรมคำสอนและแนวทางปฏิบัติอันดีงามต่างๆ ด้วย ที่สืบทอดมาจนถึงทุกวันนี้ก็เพราะพระสงฆ์เป็นหลัก คิดว่าการให้ทานแต่

^๔สัมภาษณ์ พระสุรชัย คมภิธรรมโม, นายวีรพงษ์ พฤกษชาติ, ครูโรงเรียนไชยวานนาเลิงคิ่งสะอาด, วันที่ ๒๘ เมษายน ๒๕๕๕.

^๕สัมภาษณ์ คุณพ่อทองใส มหาสนิท, วันที่ ๒๘ เมษายน ๒๕๕๕.

พระสงฆ์มีความสำคัญมาก^{๙๙} อันที่จริงสิ่งที่ปรากฏชัดของการให้ทานคือการบำรุงพระสงฆ์ผู้สืบทอดพระพุทธศาสนา พระสงฆ์เป็นแนวทางของการปฏิบัติพื้นฐานให้บุคคลเข้าถึงธรรมของพระพุทธเจ้า เพราะหากไม่มีพระสงฆ์แล้วใครจะเป็นกำลังหลักในการสืบทอดพระพุทธศาสนา ดังนั้นการให้ทานแด่พระสงฆ์จึงเป็นสิ่งจำเป็นและสำคัญมาก^{๑๐๐}

สรุปความคิดเห็นเกี่ยวกับความสำคัญของทานของชาวตำบลนาเลิงได้ว่า ชาวตำบลนาเลิงส่วนมากมีคำตอบเกี่ยวกับความสำคัญของการให้ทานว่า การบริจาคทานเป็นการบำรุงพระสงฆ์ผู้สืบทอดพระพุทธศาสนา รองลงมาให้ความสำคัญของการให้ทานว่า เป็นการสร้างบารมี ส่วนน้อยที่ให้ความสำคัญของการให้ทานว่า ทานมีความสำคัญต่อการดำเนินชีวิตในสังคม การบริจาคทานเป็นแนวทางปฏิบัติพื้นฐานให้เข้าถึงธรรมของพระพุทธเจ้า ทานย่อมมีผลต่อผู้ให้และผู้รับ ผู้ให้รู้จักเสียสละ รู้จักแบ่งปัน รู้ถึงความเดือดร้อนของผู้อื่น ผู้รับรู้ถึงความมีน้ำใจของผู้ให้ การบริจาคทานเป็นการทำบุญให้แก่ผู้ที่เสียชีวิตไปแล้ว ซึ่งแสดงว่าชาวตำบลนาเลิงมีความกตัญญูต่อบรรพบุรุษเป็นอย่างดี

๓.๕ จุดมุ่งหมายของการให้ทาน

จากการสัมภาษณ์กลุ่มประชากรผู้ให้ข้อมูลได้กล่าวถึงจุดมุ่งหมายของการให้ทานว่า จุดมุ่งหมายของการให้ทานคือให้เพื่อบูชาคุณต่อผู้มีพระคุณมีบิดา มารดา อุปัชฌาย์ อาจารย์ ตลอดจนผู้มีพระคุณอื่นๆ ผู้ซึ่งเคยให้ข้าวให้น้ำ ให้ความรู้ ประสานศิลาปะวิทยากรต่างๆ ให้ เพื่อการอนุเคราะห์และสงเคราะห์แก่คนอื่น เพื่อตัดหรือจัดความตระหนี่ และที่ถือว่าจุดหมายสูงสุดของชาวพุทธในการทำทาน ก็คือหวังประโยชน์ในภพหน้าชาติหน้าอันหมายถึงความสุขบนสวรรค์^{๑๐๑} ซึ่งมีความสอดคล้องกับชาวตำบลนาเลิงอีกคนที่มีความมุ่งหมายว่าทำทานหรือให้ทานแล้วต้องการไปเกิดบนสวรรค์ เป็นการทำความดีใส่ตัว เหตุผลเพราะความดีหรือสิ่งดีงามทั้งหลายคนแต่ละคนต้องลงมือทำด้วยตนเอง การได้สงเคราะห์ผู้อื่นให้มีความสุขตามอัธยาศัยของแต่ละคน จุดมุ่งหมายอีกข้อหนึ่งคือหวังความร่ำรวยซึ่งเป็นผลมาจากการทำบุญ ทำทานเพื่อความสบายใจและหวังความสุขอัน

^{๙๙} สัมภาษณ์ นางพรสวรรค์ นามเขต, ชาวบ้านนาเลิง, วันที่ ๒๘ เมษายน ๒๕๕๕.

^{๑๐๐} สัมภาษณ์ นางอรุณี วิเศษโฆหาร, นางเดือนใจ ศรีไชยวาน, อาสาสมัครสาธารณสุขหมู่บ้าน, วันที่ ๒๘ เมษายน ๒๕๕๕.

^{๑๐๑} สัมภาษณ์ พระทองมี ทิพย์โธ วัดทุ่งสะอาควนาราม, วันที่ ๒๘ เมษายน ๒๕๕๕.

เกิดจากการทำทานหรือให้ทาน^{๑๓} ส่วนที่มึความเห็นต่างจากคนอื่นๆ ที่กล่าวมา คือทำทานเพื่อหวัง โชคลาภ เพราะคิดว่าการได้โชคได้ลาภมันก่อให้เกิดความสุขทางใจมากกว่าอย่างอื่น บุญกุศลมัน มองไม่เห็น แต่โชคลาภมันเห็นชัดกว่า^{๑๔} คิดว่าจุดมุ่งหมายของการให้ทานก็เพื่อพ้นเคราะห์กรรมที่เคยทำ มาในอดีต เพราะกรรมในอดีตไม่อาจเห็นได้ ไม่เหมือนกรรมในปัจจุบันที่พอจะสังเกตเห็นได้และ รับรู้ได้ว่าได้กระทำความอะไรไปบ้าง การพ้นหรือบรรเทากรรมเก่าในอดีตให้จางลงจึงเป็น จุดมุ่งหมายของการให้ทาน^{๑๕} เรื่องจุดมุ่งหมายของการให้ทาน เท่าที่เคยได้ยินได้ฟังจากผู้เฒ่าผู้แก่ หรือพ่อแม่ ปู่ย่า ตายายว่า อย่าไปตั้งจุดมุ่งหมายหรือตั้งเป้าอะไร เพราะให้ทานมันก็ได้ผลอยู่แล้วคือ บุญนั้นใจ บุญเป็นตัวแทนความสุขที่ได้รับจากการให้ทาน บุญเป็นชื่อของความสุข ความเจริญ ความอยู่ดีมีสุข และเป็นอะไรอีกหลายๆ อย่าง ซึ่งล้วนแล้วแต่เป็นสิ่งดีๆ ทั้งสิ้น ส่วนจุดมุ่งหมายหรือ เป้าหมายจะเป็นอะไรได้อะไรนั้น อยู่ที่เจตนาของการให้ทานเป็นสำคัญ คือให้น้อยแต่มีความ ศรัทธาเลื่อมใสมาก ผลหรืออานิสงส์ก็เกิดมาก พระท่านว่าหากหวังมาก ยิงจะไม่ได้เลย ขอให้มิ ศรัทธามันเพียงอย่างเดียว สุขหรือสิ่งดีงามแม้ไม่ได้ตั้งเอาไว้ก็จะบังเกิดขึ้นเอง^{๑๖} คิดว่าคน ส่วนมากเมื่อทำบุญด้วยการให้ทานย่อมตั้งเป้าหมาย หรือมีจุดมุ่งหมายอยู่ในใจคือ สุข ความ เจริญ อายุยืน ขวัญยืน อยู่เย็นเป็นสุข โดยเฉพาะพร ๔ ประการ ได้แก่ อายุ วรรณะ สุขะ พละ ล้วน เป็นสิ่งที่คนส่วนใหญ่มุ่งหวัง และเวลาพระให้พรท่านก็จะให้พร ๔ อย่างนี้^{๑๗}

ความละเอียดตามที่กล่าวมาข้างต้น ช่วยสื่อเป็นคำตอบที่เป็นตัวแทนของชาวดำบลนา เลิง ที่ตอบเกี่ยวกับจุดมุ่งหมายของการให้ทานว่า จุดมุ่งหมายของการให้ทานคือต้องการเกิดใน สวรรค์ กำจัดความเห็นแก่ตัว ต้องการเสียสละ ต้องการบำรุงพระศาสนา ต้องการความสุข อนุเคราะห์และตอบแทนบุญคุณ รองลงมาตอบว่า หวังโชคลาภ ทำตามประเพณี หวังความร่ำรวย สงเคราะห์เพื่อนมนุษย์ ช่วยเหลือคนพิการ และผู้ประสบภัยต่างๆ ส่วนน้อยที่ตอบว่า คือ ทำตาม ประเพณีที่ ปู่ ย่า ตา ยาย เคยทำกันมา

^{๑๓} สัมภาษณ์ คุณพ่อสมบุญ อุดมโกชน, มัคคณาชก, นางครุณี วิเศษโวหาร, อาสาสมัครสาธารณสุข หมู่บ้าน, วันที่ ๒๕ เมษายน ๒๕๕๕.

^{๑๔} สัมภาษณ์ อาจารย์นภกรณ พลวรศัษ, วันที่ ๒๕ เมษายน ๒๕๕๕.

^{๑๕} สัมภาษณ์ นางบัวศรี แก้วภู, แม่เลี้ยงม เหล่าถาวร อายุ ๗๑ ปี, ผู้สูงอายุ, วันที่ ๒๕ เมษายน ๒๕๕๕.

^{๑๖} สัมภาษณ์ นายรังษี พรหมชัยนันท์, ผู้ใหญ่บ้านบ้านผักกาด, วันที่ ๒๕ เมษายน ๒๕๕๕.

^{๑๗} สัมภาษณ์ นางดวงใจ มุลนริตน์, สมาชิกองค์การบริหารส่วนตำบล, วันที่ ๒๕ เมษายน ๒๕๕๕.

๓.๖ ประเภทของวัตถุสิ่งของที่ให้ทาน

จากการสัมภาษณ์กลุ่มประชากรผู้ให้ข้อมูลได้กล่าวถึงประเภทของวัตถุสิ่งของที่ให้ทาน ซึ่งชาวตำบลนาเลิงกล่าวถึงประเภทของวัตถุสิ่งของที่ให้ทานว่า ชาวตำบลนาเลิงส่วนใหญ่นิยม (ส่วนใหญ่หรือเกือบจะทั้งหมด) ให้ทานด้วย ข้าว ผลไม้ ผัก ปลา เนื้อสัตว์ ขนมน้ำดื่ม น้ำผลไม้ น้ำผึ้ง น้ำอ้อย ผ้าห่ม จีวร สบง บาตร ผ้าอาบน้ำฝน ผ้าเช็ดตัว รองเท้า ดอกไม้ ต้นไม้ ไม้ดอก ไม้ประดับ พวงมาลัย ของหอม รูปเทียน สบู่ ยาสิฟัน เครื่องหอม ธงทิว ทึนออน เติง เสือ หมอน มุ้ง ผ้ารองนั่ง อุโบสถ ภูฏี วิหาร ศาลา โต๊ะ ม้านั่ง เก้าอี้ ประทีป โคมไฟ ไฟฉาย^{๑๘} ซึ่งส่วนใหญ่จะมีความคิดเห็นที่เหมือนกัน กัน จึงไม่นำรายละเอียดของคำสัมภาษณ์มาลงไว้ในหัวเรื่องนี้ แต่มีชาวตำบลนาเลิงบางคนให้ความเห็นว่า วัตถุสิ่งของที่แปลกแตกต่างออกไปส่วนมากจะเป็นสิ่งของที่มาจากท้องถิ่นอื่น ซึ่งถือว่าใช้เป็นวัตถุสิ่งของที่ใช้ประกอบการให้ทานของชุมชนได้เช่นกัน เช่น พืชผักผลไม้ เครื่องใช้ไม้สอย ข้าวปลาอาหาร เครื่องดื่ม หรือเครื่องอุปโภคบริโภคอื่นๆ อีกมาก จัดว่าเป็นประเภทที่ควรให้ทานได้^{๑๙}

๓.๗ วิธีการให้ทาน

จากการสัมภาษณ์กลุ่มประชากรผู้ให้ข้อมูลได้กล่าวถึงวิธีการให้ทาน บางคนให้ด้วยศรัทธา ให้ของที่สะอาด ให้ร่วมกับผู้อื่น ให้ลำพังตนเอง ให้เป็นปัจจัย ให้โดยไม่เจาะจง ให้โดยไม่กระทบผู้อื่น ให้ตามกาลสมควร ให้ด้วยมือตนเอง ให้โดยเคารพ ให้โดยอ่อนน้อม ให้ผู้อื่นไปถวายแทน^{๒๐} ส่วนมากให้แก่พระภิกษุสามเณร ให้โดยอ่อนน้อม ให้เพื่อสังคม ให้ร่วมกับผู้อื่น โดยมีความคาดหวังที่จะให้ผู้อื่นได้รับความสุขจากการให้ทานเป็นสำคัญ^{๒๑} ให้แก่พระภิกษุสามเณร ให้เป็นปัจจัย ให้เพื่อช่วยสังคม ให้ร่วมกับผู้อื่น ให้ตามกาล^{๒๒} ให้ด้วยศรัทธาความเลื่อมใสในพระพุทธศาสนา^{๒๓} ที่เห็นเป็นพิเศษว่าวิธีอื่นตามที่กล่าวมาคือการตั้งเป็นมูลนิธิช่วยสังคม เพราะวิธีการอย่างนี้จะไม่ค่อยเห็นมากนักในหมู่ชาวพุทธ หากตั้งเป็นมูลนิธิ หรือทุนนิธิ หรือบุญนิธิได้จะ

^{๑๘} สัมภาษณ์ นายพิม พ้องเสียง บ้านไชยวาน, วันที่ ๒๕ เมษายน ๒๕๕๕.

^{๑๙} สัมภาษณ์ คุณพ่อทองใส มหาสนิท, วันที่ ๒๕ เมษายน ๒๕๕๕.

^{๒๐} สัมภาษณ์ คุณพ่อทองใส มหาสนิท, มัคคนายก, วันที่ ๒๕ เมษายน ๒๕๕๕.

^{๒๑} สัมภาษณ์ นายวีรพงษ์ พฤกษชาติ ครูโรงเรียนไชยวานนาเลิงกิ่งสะอาด, วันที่ ๒๕ เมษายน ๒๕๕๕.

^{๒๒} สัมภาษณ์ พ่อสุพงษ์ แสงประกาย, มัคคนายก, วันที่ ๒๕ เมษายน ๒๕๕๕.

^{๒๓} สัมภาษณ์ แม่เสงี่ยม เหล่าถาวร, ผู้สูงอายุ, วันที่ ๒๕ เมษายน ๒๕๕๕.

เป็นประโยชน์คนทุกคนในชุมชนของตัวเอง ไม่ว่าจะเป็นวัด บ้าน โรงเรียน และหน่วยงานอื่นๆ ที่ตั้งอยู่ในชุมชนจะได้ประโยชน์ด้วย^{๒๔}

ชาวพุทธตำบลนาเลิงยึดหลักการทำบุญโดยในลักษณะให้โดยเคารพ ให้ของที่สะอาด มุ่งเน้นสถานที่ คือ วัด ถวายเป็นสังฆทาน ปาฏิบุคลิกทาน ไม่กระทบตนเองและผู้อื่น เคารพผู้รับทาน ตั้งเป็นกองทุนช่วยเหลือคนพิการ เด็กผู้ด้อยโอกาส ช่วยสังคมทุกอย่างเมื่อมีโอกาสสรุป ลักษณะการให้ทานของชาวพุทธตำบลนาเลิง จากการสัมภาษณ์มี ๒ ประเด็น คือ ทำด้วยตนเอง (คือ ถวายด้วยมือตัวเอง) และให้ผู้อื่นทำแทน (คือ ฝากของทำบุญ) โดยเฉพาะข้อหลัง ชาวตำบลนาเลิงนิยมปฏิบัติกันอย่างแพร่หลาย คือวิธีการให้ทานได้แก่ข้าวปลาอาหารเพื่อถวายแด่ พระภิกษุสามเณรในแต่ละวัน เจ้าของบ้านหลังไหนไม่สะดวกเดินทางไปด้วยตนเอง ก็จะนิยมฝากเพื่อนบ้านไปถวายแทน โดยผู้ฝากมีความรู้สึกว่าได้บุญกุศลเท่าเดิม ด้วยการยกสิ่งของที่ถวาย ไน้มใส่ศีรษะพร้อมคำพูดที่น้อมถวายด้วยศรัทธา ก็เป็นอันเสร็จสมบูรณ์แห่งทานแล้ว ซึ่งถือว่าเป็นวิธีการให้ทานที่ทันยุคทันสมัยมากที่สุด

ส่วนมาก ให้ทานด้วยศรัทธา ให้ของที่สะอาด ให้โดยเคารพ ถวายเป็นสังฆทาน ให้ตามกาล มีส่วนน้อยที่กล่าวถึงลักษณะการให้ทานว่า ให้เพื่อช่วยสังคม ให้ในวันเกิดของตัวเอง ให้แก่ขอทานและคนทั่วไป

๓.๘ ผู้ให้ทานและผู้รับทาน

จากการสัมภาษณ์กลุ่มประชากรผู้ให้ข้อมูล ได้กล่าวถึงผู้ให้ทานและผู้รับทาน ที่หมายถึง กลุ่มพระสงฆ์ กลุ่มทายกวัด กลุ่มครู กลุ่มอาสาสมัครสาธารณสุขหมู่บ้าน กลุ่มผู้สูงอายุ กลุ่มผู้ใหญ่บ้าน กลุ่มสมาชิกองค์การบริหารส่วนท้องถิ่น แสดงความเห็นเกี่ยวกับ ผู้ให้ทานและผู้รับทาน ส่วนใหญ่มีแนวคิดเป็นอย่างเดียวกันคือ ผู้ให้ทานได้แก่ ทายก (ผู้ชาย) ทายิกา (ผู้หญิง) รองลงมา ผู้ให้ทานได้แก่ พระสงฆ์สามเณร ผู้รับทาน ที่เป็นหลักใหญ่ในพระพุทธศาสนา ปัจจุบัน ได้แก่ พระภิกษุและสามเณร แม้จะ นอกจากนี้ยังมี ประชาชนทั่วไป เช่น คนพิการ คนขอทาน เป็นต้น^{๒๕} แม้ชาวตำบลนาเลิงจะมีความคิดเห็นเกี่ยวกับผู้ให้ทานและผู้รับทานที่เหมือนกันก็ตาม แต่ชาวตำบลนาเลิงส่วนมากมีความเห็นตรงกันอีกข้อหนึ่งคือผู้ให้ทานจะต้องมีศรัทธามั่นไม่หวั่นไหวต่อคำพูดที่ไม่ดีของคนอื่น ภาษาพระท่านเรียกว่าต้องเป็นอจลศรัทธา ในการให้ทานจะสำเร็จผลสมบูรณ์

^{๒๔} สัมภาษณ์ นางจรรุญ นาทมพล, สมาชิกองค์การบริหารส่วนตำบล, วันที่ ๒๕ เมษายน ๒๕๕๕.

^{๒๕} สัมภาษณ์ พ่อจอร์ ศรีไชยวาน, ผู้สูงอายุ, วันที่ ๒๕ เมษายน ๒๕๕๕.

นอกจากทายาททายาทามีศรัทธาแล้ว ผู้รับคือปฤคาคาทกก็จะต้องเป็นผู้มีศีลสะอาดบริสุทธิ์ด้วย เรียกว่า ดีพร้อมสมบูรณ์พร้อมทั้งสองฝ่ายจึงจะทำให้ท่านสำเร็จผลเป็นความสุขความเจริญด้วยดี

๓.๕ อานิสงส์ของการให้ทาน

จากการสัมภาษณ์กลุ่มประชากรผู้ให้ข้อมูลได้กล่าวถึงอานิสงส์ของการให้ทาน คือการกำจัดความตระหนี่ให้หมดสิ้นออกจากตัวเอง และต้องการผลบุญเพื่ออนาคต จนถึงได้บรรลุนิพพาน ส่วนกลุ่มทายาทวัด กลุ่มครู กลุ่มอาสาสมัครสาธารณะสุขหมู่บ้าน (อสม.) กลุ่มผู้สูงอายุ กลุ่มผู้ใหญ่บ้าน และกลุ่มสมาชิกองค์การบริหารส่วนตำบล (อบต.) ให้ข้อมูล ดังนี้คือ ส่วนมากมีผลกับจิตใจ คือความสบาย และได้รับการยกย่องจากสังคม เป็นที่นับถือของชุมชน รองลงมาเห็นว่าการให้ทานนั้นจะได้รับอานิสงส์ตามประเพณี ให้เพื่อเป็นบุญกุศลแก่ตนเอง ส่วนน้อยที่เห็นว่า ทำให้ประสบโชคบางโอกาสบางครั้ง^{๒๖} ตามความคิดเห็นอานิสงส์คือผลที่เกิดจากการทำความดีมีการให้ทานเป็นต้น เท่าที่ได้ยินได้ฟังจากทั้งผู้ใหญ่หรือพระสงฆ์ท่านมาเทศน์ท่านจะบอกว่าอานิสงส์ของการให้ซึ่งไม่ใช่เฉพาะการให้วัตถุสิ่งของเป็นทานเท่านั้น แม้แต่การให้อภัยทานก็จัดว่ามีผลเป็นความสุขเหมือนกัน ดังนั้นจึงตอบได้ว่า อานิสงส์ของการให้ทานหลักๆ แล้วก็คือ ความสุข เป็นคำที่ใครๆ ต่างปรารถนาและต้องการมากกว่าคำพูดอื่นใด เพราะไม่สามารถแทนความสุขที่แท้จริงได้^{๒๗}

๓.๑๐ ประเพณีการให้ทาน

นอกจากนี้ยังมีประเพณีเข้ามาเกี่ยวข้อง อันถือว่าเป็นส่วนหนึ่งของการทำบุญให้ทานตามกาลสมัย คือ สัต ๑๒ คือ การทำบุญประจำเดือน ได้แก่

๑) เดือนอ้าย หรือเดือน ๑ – บุญเข้ากรรม

ได้แก่ ประเพณีทำบุญเข้ากรรม เนื่องจากที่วัดหมู่บ้านไม่ได้จัดงานปรีวาสนกรรมเองสำหรับพุทธศาสนิกชนที่สนใจปฏิบัติธรรมหรือต้องการทำบุญกับพระที่เข้ากรรม เมื่อเมื่อทราบว่วัดใดมีงานปรีวาสนในช่วงเดือนอ้าย ก็จะไปปฏิบัติธรรมร่วมกับพระสงฆ์โดยการบวชชีพรหมณ์หรืออย่างนั้นก็ไปร่วมทำบุญตักบาตรกับพระสงฆ์ในตอนสายตลอดระยะเวลาที่ท่านเข้ากรรมนั้น ซึ่งเชื่อว่าได้บุญมาก เพราะเป็นการทำบุญกับพระปฏิบัติธรรม^{๒๘} ในการทำบุญต้องเตรียมสิ่งของไปทำบุญพอสมควร เพราะเป็นพระสงฆ์หมู่ใหญ่ บางครั้งก็กังวลกับสิ่งของทำบุญเหมือนกัน แต่เมื่อได้

^{๒๖} สัมภาษณ์ พระสุรัชย์ คมภิระมโม, วัดป่าสิลวนาราม, วันที่ ๒๕ เมษายน ๒๕๕๕.

^{๒๗} สัมภาษณ์ นายรังษี พรหมชัยนันท์, ผู้ใหญ่บ้านบ้านผักกาด, วันที่ ๒๕ เมษายน ๒๕๕๕.

^{๒๘} สัมภาษณ์ คุณพ่อพิมพ์ พ้องเสียง, มัคคทายก, วันที่ ๒๕ เมษายน ๒๕๕๕.

ไปทำจริง ๆ แม้ข้าวหรือสิ่งของไม่เพียงพอ ทางวัดก็มีข้าวสุกเตรียมไว้สำรองเพื่อทำบุญ การได้ทำบุญโดยการตักบาตรทำให้จิตใจสดชื่น ใจเป็นบุญกุศลมาก^{๒๙}

๒) เดือนยี่ หรือ เดือน ๒ – บุญคูณลาน

ก่อนถึงวันเพ็ญเดือน ๓ พระสงฆ์และผู้นำหมู่บ้านก็จะประกาศให้ชาวบ้านได้ทราบจะมีการทำบุญคูณลานหรือบุญกุ่มข้าวใหญ่ วิธีการทำบุญคือ ชาวบ้านจะนำข้าวเปลือกในเล้าหรือยุ้งฉางของตนใส่กระสอบนำไปกองรวมกันไว้ที่ลานวัด^{๓๐} เรือนที่ได้ข้าวมากและมีศรัทธามาก ก็จะนำไปมาก เช่น ๒-๓ ถุง หรือมากกว่านั้น ส่วนเรือนที่ได้ข้าวน้อยหรือมีกำลังศรัทธา น้อย ก็จะนำไปน้อย แต่เมื่อนำไปรวมกันทุกหลังคาเรือน ก็จะได้อกองข้าวใหญ่ หากปีนั้นข้าวมีราคาดี สามารถขายได้หลายหมื่นหรือเป็นแสนทีเดียว^{๓๑} ตอนค่ำของวันขึ้น ๑๕ ค่ำ เดือนยี่ ชาวบ้านก็จะไปร่วมพระสงฆ์เจริญพระพุทธมนต์เย็น ในตอนเช้าก็เชิญหมอพราหมณ์มาทำพิธีสู่ขวัญข้าว และตักบาตรเข้ากับพระสงฆ์ เป็นเสร็จพิธี การทำบุญกุ่มข้าวใหญ่นี้ไม่ได้ทำเฉพาะที่ตำบลนาเลิงเพียงแห่งเดียวเท่านั้น หมู่บ้านใกล้เคียงก็มีการทำบุญเหมือนกัน บางครั้งก็ได้ร่วมทำบุญกับหมู่บ้านอื่น รวมทั้งมหาวิทยาลัยสงฆ์ด้วย ซึ่งได้เดินทางไปร่วมทำบุญกับพระสงฆ์ที่ไปเรียนหนังสือ^{๓๒}

๓) เดือนสาม – บุญข้าวจี่

ประเพณีการทำบุญข้าวจี่เชื่อว่าได้รับอิทธิพลหรือมีมูลมาจากการที่นางปุลณทาสีถวายแบ่งจี่แก่พระพุทธเจ้า ซึ่งมีอานิสงส์ทำให้นางได้ไปเกิดเป็นนางอัปสรหลังจากเสียชีวิตแล้ว^{๓๓} เมื่อถึงวันเพ็ญเดือน ๓ ชาวบ้านก็จะจี่ข้าวทาไข่ตั้งแต่เช้ามืด ซึ่งจะทำให้เสร็จพอดีกับการไปจ้งหันที่วัด จะไปเตรียมไว้นาน เพราะข้าวจี่จะแข็ง พระจันไม่ได้ เสร็จแล้วเมื่อถึงเวลาที่จะเตรียมข้าวจี่และข้าวปลาอาหารอย่างอื่นไปทำบุญที่วัด พระสงฆ์ก็จะสวดพาหุง ๆ ถึงขั้นตอนการถวายข้าวจี่ ทายกก็จะนำพากล่าวคำถวายข้าวจี่และภัตตาหาร เมื่อถวายทาน รับพร และพระจันเสร็จแล้ว พระสงฆ์ท่านก็จะแบ่งข้าวจี่ให้ชาวบ้านได้นำไปรับประทานด้วย^{๓๔}

^{๒๙} สัมภาษณ์ คุณพ่อสมบุญ อุดมโกชน, มัคคนายก, วันที่ ๒๘ เมษายน ๒๕๕๕.

^{๓๐} สัมภาษณ์ คุณพ่อพันธ์ ดวงบุปผา, ผู้รู้ท้องถิ่น, วันที่ ๒๘ เมษายน ๒๕๕๕.

^{๓๑} สัมภาษณ์ คุณพ่อสุตใจ วรวงศ์, มัคคนายก, วันที่ ๒๘ เมษายน ๒๕๕๕.

^{๓๒} สัมภาษณ์ นางหนูพัฒน์ ศิลาเลิศ, อาสาสมัครสาธารณสุขหมู่บ้าน, วันที่ ๒๘ เมษายน ๒๕๕๕.

^{๓๓} สัมภาษณ์ พระจวน จันทวนุโณ, วัดสระทอง, วันที่ ๒๘ เมษายน ๒๕๕๕.

^{๓๔} สัมภาษณ์ พระทองมี ทิปวิโส, วันที่ ๒๘ เมษายน ๒๕๕๕.

๔) เดือนสี่ – บุญพะเหวด

บุญพะเหวดถือว่าเป็นบุญประจำปีหรือบุญ ๑๒ เดือนที่มีความสำคัญมาก เชื่อว่าเป็นการทำทานที่ได้านิสงส์มาก เพราะทำให้ไปบังเกิดในศาสนาพระศรีอารย์ ก่อนถึงวันเพ็ญเดือน ๔ ชาวบ้านก็จะจัดเตรียมสถานที่ภายในศาลาการเปรียญ โดยตั้งธรรมาสน์เทศน์ ซึ่งนิยมเทศน์ ๓ ธรรมาสน์ แล้วจัดเตรียมสิ่งของเครื่องใช้ให้ครบ เช่น ดันกล้าย ดันอ้อย เป็นต้น ผูกติดกับธรรมาสน์ หรือผูกไว้กับเสาที่มุมของบริเวณที่ได้ล้อมกำหนดไว้ นอกจากนี้ก็จะประดับธงทิวด้วย^{๓๕} ถึงวันขึ้น ๑๔ ค่ำเดือน ๔ ชาวบ้านก็จะห่อข้าวต้มทำขนมจินตามประเพณีนิยม ตอนเย็นก็จะแห่พะเหวดออกจากวัดไปตามหมู่บ้าน ชาวบ้านที่ไม่ได้ไปร่วมแห่ด้วยก็จะต้มน้ำดื่มตั้งไว้หน้าบ้านตน เมื่อแห่รอบหมู่บ้านเสร็จก็นำผ้าพะเหวดผูกไว้ภายในศาลาการเปรียญ หลังจากนั้นก็มีพิธีเจริญพระพุทธมนต์เย็น^{๓๖} ตอนเช้ามีดของวันเพ็ญเดือน ๔ ชาวบ้านก็ตื่นแต่เช้ามีดออกไปแห่ข้าวพันก้อนที่วัด หลังจากนั้นจึงเป็นการเทศน์มะลัยหมื่นมะลัยแสนและเทศน์สังกาสน์ ตอนเช้าชาวบ้านก็จะไปจ้งหันและร่วมทำบุญพะเหวด ซึ่งทางวัดก็ได้จัดเตรียมสิ่งของ เช่น ข้าวต้มมัด เป็นต้น ไว้ให้กับผู้ไปร่วมทำบุญด้วย พระสงฆ์ก็จะเทศน์คาถาพัน ชาวบ้านที่มีศรัทธามากก็จะร่วมนั่งฟังจนจบ เพราะเชื่อว่าจะทำให้ไปบังเกิดในยุคพระศรีอารย์^{๓๗} การเทศน์คาถาพันนี้แต่เดิมนิยมพระเถระจากวัดอื่นมาเป็นองค์เทศน์ แต่ทุกวันนี้เพื่อเป็นการสะดวกและรวบรัด นิยมนิมนต์พระเถระภายในวัดหมู่บ้านเทศน์เอง หลังพระฉันเพลแล้วจึงเป็นการเทศน์มหาชาติ ซึ่งนิยมเทศน์ ๓ ธรรมาสน์หรือเทศน์แหล่อีสาน ซึ่งใช้เวลาเทศน์นานมาก ชาวบ้านที่มีศรัทธาและมีกำลังปัจจัยก็จะทำบุญกับพระนักเทศน์ในขณะที่เทศน์อยู่ด้วย เมื่อพระเทศน์เสร็จ จึงเป็นอันเสร็จการทำบุญพะเหวด ชาวบ้านจึงช่วยกันเก็บสิ่งของให้เรียบร้อย^{๓๘}

๕) เดือนห้า – บุญสงกรานต์

บุญสงกรานต์ถือว่าเป็นกุศลโลบายในการทำบุญของคนอีสาน เพราะช่วงนี้เป็นหน้าร้อน ดังนั้น จึงมีการสาดน้ำกันเพื่อความเย็น ลูกหลานที่ไปทำงานกรุงเทพฯ ฯ หรือต่างจังหวัดก็จะนิยมนักกลับบ้านมาเล่นสงกรานต์ เพราะโรงงานหรือบริษัทจะหยุดพักยาว ประมาณ ๓-๕ วัน^{๓๙} ก่อนถึงวันเนา ชาวบ้านก็จะอัญเชิญพระศักดิ์สิทธิ์ ซึ่งเป็นพระพุทธรูปในอุโบสถหรือในศาลาการเปรียญลงมา

^{๓๕} สัมภาษณ์ นางดวงมณี สัพพลี, ครูโรงเรียนไชยวานนาเลิงกิ่งสะอาด, วันที่ ๒๕ เมษายน ๒๕๕๕.

^{๓๖} สัมภาษณ์ นายสมพร เหล่าถาวร, ผู้ใหญ่บ้านบ้านกิ่งสะอาด, วันที่ ๒๕ เมษายน ๒๕๕๕.

^{๓๗} สัมภาษณ์ นางสะอาด เดชพละ, ผู้สูงอายุ, วันที่ ๒๕ เมษายน ๒๕๕๕.

^{๓๘} สัมภาษณ์ พ่อจอร์ ศรีไชยวาน อายุ ๘๘ ปี, ผู้สูงอายุ, วันที่ ๒๕ เมษายน ๒๕๕๕.

^{๓๙} สัมภาษณ์ นายพงษ์ศักดิ์ พรหมทา, ผู้ใหญ่บ้านบ้านนาเลิง, วันที่ ๒๕ เมษายน ๒๕๕๕.

ประดิษฐานให้ชาวบ้านได้มาสรงน้ำพระ เมื่อถึงวันที่ ๑๓ เมษายน ของปีนั้น ๆ ชาวบ้านก็จะเตรียมอาหารหวานคาวไปทำบุญตักบาตรที่วัด ซึ่งมีคนไปทำบุญมาก^{๔๐} ถึงตอนบ่ายองค์การบริหารส่วนตำบลก็จัดพิธีรดน้ำคำหัวขอพระผู้ใหญ่ขึ้นที่วัด โดยพระสงฆ์เป็นผู้นำพาสรงน้ำพระพุทธรูปก่อน แล้วมานั่งที่เก้าอี้ให้ผู้อื่นสรงน้ำและรดน้ำคำหัวไปตามลำดับอาวุโส เสร็จแล้วจึงมีการสาดน้ำกัน ชาวบ้านจะมีโอกาสได้ทำบุญอีกครั้งหนึ่งคือตอนอัญเชิญพระพุทธรูปกลับขึ้นประดิษฐานไว้ที่เดิม ซึ่งมีการแห่พระไปตามหมู่บ้าน ผู้ที่มีศรัทธาก็จะร่วมบริจาคปัจจัยในตอนแห่พระนี้^{๔๑}

๖) เดือนหก – บุญบั้งไฟ

บุญบั้งไฟค่อนข้างมีพิธีกรรมที่เกี่ยวกับพระพุทธศาสนาน้อย บางคนถึงกับกล่าวว่าเป็นพิธีของมารก็มี เพราะมีการดื่มเหล้าเล่นการพนันกัน จะกล่าวเฉพาะที่เกี่ยวข้องกับการทำบุญเท่านั้น ก่อนถึงวันเพ็ญเดือน ๖ คณะกรรมการหมู่บ้านจะประชุมกัน เมื่อตกลงกันว่าจะจัดแข่งขันจุดบั้งไฟ ก็จะหาเจ้าภาพรางวัลสำหรับผู้ร่วมแข่งขันบั้งไฟ และมีการเก็บค่าบั้งไฟด้วย เพื่อเป็นค่าใช้จ่ายในการจัดงาน นอกจากนี้ยังมีการเรียกรับเงินชาวบ้านในการจัดงานด้วย^{๔๒} หลังจากงานเสร็จ เงินที่ได้ก็ถวายวัดเก็บไว้เป็นกองกลางในการใช้จ่ายต่าง ๆ การบริจาคเงินในงานบุญบั้งไฟนี้เป็นการบริจาคเพื่อการกุศล ไม่อาจกล่าวว่าเป็นทานร้อยเปอร์เซ็นต์ เพราะเป็นลักษณะทานบังกับ หลาย ๆ คนอาจมีใจไม่เป็นกุศล แต่ก็ต้องให้ตามธรรมเนียมปฏิบัติ^{๔๓}

๗) เดือนเจ็ด – บุญข้าชะ

การทำบุญบุญข้าชะเชื่อว่าสามารถชำระล้างสิ่งที่เป็นเสนียดจัญไรต่าง ๆ ให้หมดสิ้นไปจากหมู่บ้านและจะทำให้อยู่เย็นเป็นสุข ไม่ใช่พิธีกรรมที่เกี่ยวกับพระพุทธศาสนาโดยตรง แต่ก็ประยุกต์เข้ากับการให้ทานในพระพุทธศาสนา เพราะมีการนิมนต์พระเจริญพระพุทธมนต์ฉันเพลด้วย^{๔๔} ซึ่งชาวบ้านนำโดยปู่เจ้าหรือผู้เฒ่าที่ได้รับการนับถือในหมู่บ้านจะเตรียมอาหารหวานคาวที่จะนำไปเลี้ยงตาปู่ ที่ขาดไม่ได้คือไก่ต้ม เหล้า เป็นต้น เพราะถือว่าตาปู่ชอบสิ่งเหล่านี้ เมื่อเจริญพระ

^{๔๐} สัมภาษณ์ นายสมศักดิ์ ทูลธรรม, ผู้ใหญ่บ้านบ้านอีโก้ม, วันที่ ๒๘ เมษายน ๒๕๕๕.

^{๔๑} สัมภาษณ์ นายอวยชัย ปะสังคะโย, สมาชิกองค์การบริหารส่วนตำบล, วันที่ ๒๘ เมษายน ๒๕๕๕.

^{๔๒} สัมภาษณ์ คุณพ่อพรหมา แก้วภู, ผู้รู้ท้องถิ่น, วันที่ ๒๘ เมษายน ๒๕๕๕.

^{๔๓} สัมภาษณ์ นางทองนิ่ม บุตรศรี, อาสาสมัครสาธารณสุขหมู่บ้าน, วันที่ ๒๘ เมษายน ๒๕๕๕.

^{๔๔} สัมภาษณ์ คุณพ่อวินัย วารินทร์, ผู้รู้ท้องถิ่น, วันที่ ๒๘ เมษายน ๒๕๕๕.

พุทธมนต์เสร็จและฉันเสร็จหรือไม่ก็ถวายปันโตให้พระสงฆ์มาฉันที่วัดเลย ปู่จ๋าก็จะนำพาทำพิธีเลี้ยงคาปู^{๔๕}

๘) เดือนแปด – บุญเข้าพรรษา

บุญเข้าพรรษาเป็นบุญที่เกี่ยวกับพระพุทธศาสนาโดยตรง และกล่าวได้ว่าเป็นบุญที่พุทธศาสนิกชนสามารถทำได้ครบวงจรคือทั้งถวายทาน รักษาศีล และเจริญภาวนา ในตอนเช้าของวันเข้าพรรษา ชาวบ้านก็จะพากันไปทำบุญตักบาตรที่วัด ส่วนผู้ที่เข้ารักษาศีลจะไปวัดแต่เช้าตรู่เพื่อสมาทานอุโบสถศีล พุทธศาสนิกชนจะนำผ้าอาบน้ำฝนและเทียนพรรษาไปถวายพระสงฆ์ด้วย^{๔๖} แต่ก่อนนิยมหล่อเทียนถวายพระ ข้อดีคือเป็นการได้ร่วมมือร่วมใจกันทำบุญ ปัจจุบันนิยมซื้อเทียนจากร้านสังฆภัณฑ์ไปถวายพระ บางคนไม่ซื้อเทียนแต่ซื้อหลอดไฟฟ้าไปถวายแทน เพราะจัดเป็นประทีปเหมือนกัน และใช้ประโยชน์ได้มากกว่า สะดวกกว่า ในช่วงเข้าพรรษานี้ชาวบ้านจะทำบุญกับพระสงฆ์ได้เต็มที่ เพราะท่านต้องอยู่กับที่ และพระสงฆ์ก็แสดงธรรมทุกวันพระ ทำให้ชาวบ้านได้ทั้งบุญละกุศล นอกจากการมาทำบุญถวายทานแก่พระสงฆ์ในตอนเช้าและตอนเพลแล้ว ยังสามารถนำน้ำปानะมาถวายในตอนเย็นหรือตอนที่พระสงฆ์ลงอุโบสถศีล ในวันขึ้น ๑๕ ค่ำ และแรม ๑๔ หรือ ๑๕ ค่ำด้วย^{๔๗}

๙) เดือนเก้า – บุญข้าวประดับดิน

บุญข้าวประดับดินทำเพื่ออุทิศส่วนกุศลให้แก่เปรต หรือญาติพี่น้องที่ตายไปแล้ว ข้าวประดับดินประกอบด้วยข้าวปลา อาหารคาวหวาน หมากพลูและบุหรี ซึ่งบรรจุใส่กระตังยแล้วนำไปวางไว้ตามพื้นหรือแขวนไว้ตามต้นไม้ในบริเวณวัดก็ได้ ซึ่งชาวบ้านจะทำกันแต่เช้าตรู่^{๔๘} เฉพาะบุญข้าวประดับดินนี้เป็นการทำทานอุทิศส่วนกุศลแก่ผู้เสียชีวิตแล้ว ที่เป็นการทำบุญกับผู้ที่ยังมีชีวิตอยู่คือการถวายทานแก่พระสงฆ์ในเวลาเช้าของวันเพ็ญเดือน ๙ หากผู้ให้ทานต้องการให้บุญนี้ถึงแก่บรรพบุรุษของตนผู้ล่วงลับไปแล้ว ก็อุทิศบุญในตอนนี้อีก^{๔๙}

^{๔๕} สัมภาษณ์ นายสุจิต คำใจ, สมาชิกองค์การบริหารส่วนตำบล, วันที่ ๒๕ เมษายน ๒๕๕๕.

^{๔๖} สัมภาษณ์ นายสมพร เหล่าถาวร, ผู้ใหญ่บ้านบ้านคิ่งสะอาด, วันที่ ๒๕ เมษายน ๒๕๕๕.

^{๔๗} สัมภาษณ์ แม่เสี่ยม เหล่าถาวร อายุ ๗๑ ปี, ผู้สูงอายุ, วันที่ ๒๕ เมษายน ๒๕๕๕.

^{๔๘} สัมภาษณ์ คุณพ่อลี วิเศษหวาน, ผู้รู้ท้องถิ่น, วันที่ ๒๕ เมษายน ๒๕๕๕.

^{๔๙} สัมภาษณ์ อาจารย์ชัยสิทธิ์ วิชาชัย, ครู โรงเรียนไผ่หวานนาเลิงคิ่งสะอาด, วันที่ ๒๕ เมษายน ๒๕๕๕.

๑๐) เดือนสิบ – บุญข้าวสาก

ชาวบ้านจะเตรียมข้าวสากไว้ตั้งแต่วันขึ้น ๑๔ ค่ำ เดือน ๑๐ โดยการนำอาหารหวานคาว รวมทั้งหมากพลูบุหรีใส่ลงในห่อใบตองด้วย ซึ่งห่อนี้มีความยาวประมาณ ๒๕ เซนติเมตร ถึงตอนเช้าของวันขึ้น ๑๕ ค่ำ ก็พากันนำข้าวปลาอาหารไปถวายพระในตอนเช้านั้น หลังจากนั้นก็กลับมาบ้าน ถึงเวลา ๑๐ นาฬิกา ก็จะพากันนำข้าวสากออกไปทำพิธีทางพระพุทธศาสนา คือ กล่าวคำถวายแก่พระสงฆ์ก่อนแล้วนำไปวางหรือห้อยไว้ตามต้นไม้ภายในบริเวณวัด เพราะเชื่อว่าให้วิญญาณผู้ตายมากินอาหารหรือรับทาน เมื่อทางวัดให้สัญญาณจึงแย่งข้าวสากกันแล้วนำไปไว้ตามไร่นาสวน เพราะเชื่อว่าจะทำให้พืชผลทางการเกษตรมีความอุดมสมบูรณ์^{๕๐}

๑๑) เดือนสิบเอ็ด – บุญออกพรรษา

เมื่อถึงวันขึ้น ๑๕ ค่ำ เดือน ๑๑ ชาวบ้านจะนำข้าวปลาอาหารและผ้าจ่านาพรรษาไปถวายพระสงฆ์ผู้จำพรรษาครบ ๓ เดือน อุบาสก-อุบาสิกาที่เข้าจำศีลในวันพระตลอดพรรษาก็จะได้รับกฐาอุโบสถศีลเป็นวันสุดท้ายของเทศกาลเข้าพรรษา^{๕๑} ที่จัดเป็นงานพิเศษคือการกวนข้าวทิพย์ถวายพระสงฆ์ด้วย ข้าวทิพย์ที่ได้ชาวบ้านจะเตรียมไว้ใส่บาตรในวันรุ่งขึ้น ซึ่งเป็นตักบาตรเวทโรหณะ การกวนข้าวทิพย์นี้จะล้อมหรือกั้นบริเวณไว้โดยเฉพาะ นิยมให้เด็กสาวเป็นผู้กวน เพราะเชื่อว่าเป็นหญิงพรหมจารี ที่เหลือจากการถวายพระชาวบ้านจะแบ่งกันไปกิน ในตอนเช้าของวันแรม ๑ ค่ำ เดือน ๑๑ ชาวบ้านจะเตรียมข้างสุกและอาหารหวานคาวไว้เตรียมใส่บาตรพระ เมื่อตักบาตรเสร็จก็เป็นอันเสร็จพิธี^{๕๒}

๑๒) เดือนสิบสอง – บุญกฐิน

ส่วนมากจะมีเจ้าภาพจองกฐินไว้ตั้งแต่ช่วงเข้าพรรษา ปีไหนที่ไม่มีใครจอง ชาวบ้านก็จะร่วมกันเป็นเจ้าภาพ เรียกว่า “กฐินสามัคคี” ไม่ว่าจะเป็นการถวายกฐินแบบไหน สำหรับผู้ใฝ่ในบุญแล้วสามารถทำทานได้หมด คือไปร่วมถวายทานและอนุโมทนาบุญกับเจ้าภาพด้วย ซึ่งบุญกฐินนี้เป็นกาลทาน เชื่อว่ามีอานิสงส์มาก บางรายก็ทำบุญกฐินพร้อมกับทำบุญอุทิศให้กับญาติผู้ล่วงลับไปแล้วด้วย ในการทำบุญกฐินเจ้าภาพจะชักชวนญาติ ๆ ทำบุญกัน เพื่อให้ได้กองกฐินใหญ่ เพราะ

^{๕๐} สัมภาษณ์ นางครุณี วิเศษโฆหาร, อาสาสมัครสาธารณสุขหมู่บ้าน, วันที่ ๒๕ เมษายน ๒๕๕๕.

^{๕๑} สัมภาษณ์ คุณพ่อทองคำ บุนทา, ผู้รู้ท้องถิ่น, วันที่ ๒๕ เมษายน ๒๕๕๕.

^{๕๒} สัมภาษณ์ อาจารย์ชัยสิทธิ์ วิชาชัย, ครู โรงเรียนไชยวานนาเลิงคั้งสะอาด, วันที่ ๒๕ เมษายน ๒๕๕๕.

จุดประสงค์เพื่อให้ได้ปัจจัยบำรุงวัด หากได้ปัจจัยมาก ก็สามารถที่จะนำไปใช้ประโยชน์ได้มาก เช่น สร้างกุฏิ วิหาร เป็นต้น^{๕๓}

จากการศึกษาเกี่ยวกับการให้ทานของชาวดำบลนาเลิง ผลการศึกษาพบว่า ผู้วิจัยได้กล่าวถึงประเพณีทำบุญให้ทานเพิ่มเติมเข้ามา ที่เรียกว่า “ฮิตสิบสอง” ในฐานะเป็นส่วนหนึ่งที่เกี่ยวข้องกับพระพุทธศาสนาโดยตรงก็มีนั่นคือ บุญเข้ากรรม บุญคูณลาน บุญพระเวส บุญเข้าพรรษา บุญออกพรรษา บุญข้าวประดับดิน บุญสลากภัต และบุญกฐิน ทุกบุญที่กล่าวมาล้วนมีทานเป็นพื้นฐานทั้งนั้น ส่วนบุญช่าสะ (ช่าระ) บุญบ้องไฟ และบุญข้าวจี อาจไม่มีพื้นมาจากพระพุทธศาสนาโดยตรงก็ตาม แต่ก็จัดเป็นบุญที่ชาวดำบลนาเลิงปฏิบัติกันเป็นประจำทุกเดือน

^{๕๓} สัมภาษณ์ พระบุญมา ฐมมานนฺโท, วัดทุ่งสะอาควนาราม, วันที่ ๒๕ เมษายน ๒๕๕๕.

บทที่ ๔

เปรียบเทียบการให้ทานในสมัยพุทธกาลกับการให้ทานของชาวตำบลนาเลิง อำเภอเสลภูมิ จังหวัดร้อยเอ็ด

บทที่ ๔ เป็นการศึกษาเกี่ยวกับการเปรียบเทียบการให้ทานในสมัยพุทธกาลกับการให้ทานของชาวตำบลนาเลิง อำเภอเสลภูมิ จังหวัดร้อยเอ็ด ซึ่งประกอบด้วยวัตถุนาน ผู้ให้ทาน ผู้รับทาน วิธีการให้ทาน ความมุ่งหวังในการให้ทาน ความเหมือนของการให้ทาน ความต่างของการให้ทาน และตารางเปรียบเทียบการให้ทาน มีรายละเอียดดังนี้

๔.๑ วัตถุนาน

ในสังคีตสูตร คำว่า ทานวัตถุ ท่านหมายถึงเหตุแห่งการให้ทาน^{*} แต่ในงานวิจัยนี้ ใช้คำว่า วัตถุนาน ซึ่งหมายถึงสิ่งของสำหรับให้ทานเท่านั้น วัตถุสำหรับให้ทานในสมัยพุทธกาลจำแนกออกได้เป็น ๒ ลักษณะ คือ (๑) ปัจจัย ๔ (๒) วัตถุนาน ๑๐ ประการ, การถวายปัจจัย ๔ เป็นลักษณะการถวายทานตามนัยพระวินัย คือ ถวายเครื่องนุ่งห่ม บิณฑบาต ที่อยู่อาศัย และยารักษาโรค ซึ่งวัตถุนานเหล่านี้เป็นสิ่งจำเป็นสำหรับชีวิตจริง ๆ ไม่อาจขาดได้ หากขาดปัจจัย ๔ เหล่านี้แล้วจะทำให้มีความยากลำบากในการดำเนินชีวิต ที่แตกต่างจากวัตถุนาน ๑๐ ประการในพระสูตรคือวัตถุนาน ๑๐ ประการไม่มีระบุถึงยารักษาโรค วัตถุนานที่ปรากฏในพระสูตรและคัมภีร์พระพุทธศาสนาเถรวาทโดยรวมมี ๑๐ ประการคือ

- (๑) อนนํ ให้ของเคี้ยวและของกินทุกอย่าง เช่น ข้าว เป็นทาน
- (๒) ปานํ ให้น้ำดื่ม ของลิ้มรสทุกอย่าง เช่น น้ำมะม่วง เป็นทาน
- (๓) วตฺถํ ให้เครื่องนุ่งห่ม รวมทั้งผ้าเช็ดตัวเป็นทาน
- (๔) ยานํ ให้ยานพาหนะ เช่น รถยนต์ คานหาม รวมทั้งร่มและ รองเท้าเป็นทาน
- (๕) มาลา ให้ดอกไม้ รวมทั้งไม้ใบเป็นทาน
- (๖) คนฺธํ ให้ของหอม เช่น จันทร์บดเป็นทาน
- (๗) วิเลปนํ ให้เครื่องประเทืองผิว เช่น น้ำหอมเป็นทาน
- (๘) เสยฺยา ให้ที่นอนหมอนมุ้ง รวมทั้งผ้าห่มเป็นทาน

^{*}ที.ปา. (ไทย) ๑๑/๓๓๖/๓๔๕.

(๕) อวสถ ให้ที่อยู่อาศัยเป็นทาน

(๑๐) ปริเปยุ ให้ประทีป รูป น้ำมันเป็นทาน^๒

บรรดาวัตถุทานทั้ง ๑๐ ประการนี้ บางอย่างก็มีลักษณะใกล้เคียงกัน เช่น ของหอม กับ เครื่องประทีปผิว เป็นต้น เพราะเครื่องประทีปผิวทั่วไปนิยมทำมาจากของหอม แต่ที่แตกต่างคือ ของหอมไม่ได้มุ่งการประดับตกแต่งร่างกายเหมือนเครื่องประทีปผิว ตัวอย่างอันหนึ่งที่เกิดแต่ การถวายทานวัตถุสามารถศึกษาได้จากพระสูตรที่ว่าด้วยเรื่องทาน เช่น ทานสูตร เป็นต้น เพื่อให้ เนื้อหาเกี่ยวกับวัตถุทานมีความสมบูรณ์ยิ่งขึ้น ผู้วิจัยจึงขอยกตัวอย่างผลแห่งทานที่ปรากฏในวิมาน วัตถุโดยย่อคือ สมัยหนึ่ง พระมหาโมคคัลลานเถระได้เที่ยวชมวิมานของเทวดาในเทวโลก ท่านได้ พบเทพบุตรคนหนึ่งมีร่มมั่งคั่งงามวิจิตรเหมือนกับสมบัติของท้าวสักกะ พระเถระถามถึงเหตุแห่ง การได้ทิพยสมบัติ เทพบุตรนั้นจึงเรียนว่า ท่านได้พบพระกัสสปสัมมาสัมพุทธเจ้า จึงมีใจเลื่อมใส หมกจืด และได้ถวายข้าว น้ำจืด ของถ้ำ ของลี้ลับแด่พระองค์ ด้วยบุญนั้น จึงทำให้ได้เกิดในเทวโลก และมีร่มมั่งคั่งที่วิจิตรงดงามเช่นนี้^๓

ส่วนวัตถุสิ่งของที่ชาวพุทธตำบลนาเลิงได้ถวายทาน ได้แก่ ข้าว ผลไม้ ผัก ปลา เนื้อสัตว์ ขนมน้ำดื่ม น้ำเปล่า น้ำผลไม้ น้ำผึ้ง น้ำอ้อย ผ้าห่ม จีวร สบง บาตร ผ้าอาบน้ำฝน รองเท้า ดอกไม้ ของหอม รูปเทียน ธูป ยาสิฟัน เครื่องหอม ธงทิพ ที่นอน เบาะ เสื่อ หมอน มุ้ง ผ้ารองนั่ง อุโบสถ กุฏิ วิหาร ศาลา โต๊ะ ม้านั่ง เก้าอี้ ประทีป โคมไฟ ไฟฉาย และอื่น ๆ

เมื่อเปรียบเทียบสิ่งของที่ถวายทานแล้ว พบว่า สิ่งของในการถวายทานของชาวนาเลิงก็ จัดอยู่ในวัตถุ ๑๐ ประการนี้เหมือนกัน เพียงแต่มีความหลากหลายของสิ่งของที่ให้ตามยุคสมัย เท่านั้นเอง สิ่งของบางอย่าง เช่น ยาสิฟัน ก็จัดอยู่ในของเกี้ยว คือเกี้ยวเพื่อชำระฟันให้สะอาด, โคมไฟ ไฟฉาย ก็จัดอยู่ในประทีป

ที่กล่าวมานี้เป็นเรื่องของสิ่งของที่ควรถวายเท่านั้น ประเด็นที่น่าศึกษาอย่างหนึ่งคือ สิ่งของที่ไม่ควรถวาย ในสมัยพุทธกาล สิ่งของที่ไม่ควรถวายแก่พระสงฆ์ เช่น เงิน ทอง ศาสดา เป็นต้น สิ่งเหล่านี้จัดเป็นวัตถุอนามาส พระสงฆ์ไม่ควรแตะต้อง เพราะอาจทำให้เกิดความยินดีได้ แต่ทุกวันนี้ชาวบ้านถือว่าเป็นเรื่องปกติ เพราะเห็นว่าพระสงฆ์มีความจำเป็นต้องใช้ แต่ผู้ที่เคร่งครัด ก็พยายามหลีกเลี่ยงการถวายและการรับวัตถุอนามาสนี้ สิ่งของบางอย่าง เช่น บุหรี่ เป็นต้น แม้ ชาวบ้านจะไม่ได้กล่าวถึง แต่ปัจจุบันก็มีการณรงค์ว่าไม่ควรถวายแก่พระสงฆ์

^๒ อ.ทสก. (ไทย) ๒๔/๑๓๓/๓๒๓,

^๓ พ.ว. (ไทย) ๒๖/๑๐๑๕-๑๐๔๓/๑๒๕-๑๓๐.

๔.๒ ผู้ให้ทาน

ในฐานะผู้ให้ทาน ก็ต้องศึกษาเหมือนกันว่าทายกต้องมีคุณสมบัติเช่นใดบัณฑิตจึงสรรเสริญทานนั้น พระพุทธองค์ตรัสไว้ในทานสูตร ว่าด้วยเรื่องแห่งองค์ประกอบของทานมีพระคาถาแสดงไว้ว่า

ทายก ก่อนให้ก็มีใจดี
เมื่อกำลังให้ก็ทำจิตให้เลื่อมใส
ครั้นให้แล้วก็มิใจเบิกบาน
นี่เป็นความถึงพร้อมแห่งยัญ
ปฏิภาณผู้ดำรงประพฤติพรหมจรรย์ทั้งหลาย
คือ ท่านผู้ปราศจากราคะ ปราศจากโทสะ
ปราศจากโมหะ ไม่มีอาสวะ
ย่อมเป็นเขตที่สมบูรณ์แห่งการให้
ทายกต้อนรับปฏิภาณด้วยตนเอง
ถวายทานด้วยมือตนเอง
ยัญนั้นย่อมมีผลมาก
เพราะตน (ทายกผู้ให้ทาน) และเพราะผู้อื่น (ปฏิภาณ)
เป็นบัณฑิตผู้เป็นนักปราชญ์ มีศรัทธา
มีใจพินแล้ว บูชายัญอย่างนี้
ย่อมเข้าถึงโลกที่ปราศจากความเบียดเบียนเป็นสุข^๔

คัมภีร์มังคลัตถที่ปนี ได้กล่าวถึงความโลภะ จาคะ และปัญญา ในฐานะเป็นเหตุให้ทานมีลักษณะแตกต่างกันว่า ทายกผู้ให้ไม่มีความโลภในใจขณะให้ทาน ชื่อว่าเป็นเจ้าแห่งทาน ความโลภนั้นครอบงำไม่ได้ ทายกผู้มีใจไกลต่อความเป็นทาสแห่งคณหาในขณะให้ทาน ชื่อว่าทาสทาน และทายกผู้สละสิ่งของ (ไทยธรรม) อันเป็นที่รักของตนให้ทาน ชื่อว่า สหายทาน^๕

ทาสแห่งทาน (ทาสทาน) หมายถึง ผู้ให้ของที่ด้อยกว่าของที่ตนบริโภคหรือใช้สอยเอง เช่น เลือกอาหารที่ดีไว้สำหรับบริโภคเองแล้วถวายอาหารที่ไม่ประณีตแก่พระสงฆ์ เป็นต้น สหายแห่งทาน (สหายทาน) หมายถึง ผู้ให้สิ่งของที่เสมอกับตนเองบริโภคหรือใช้สอยตัว ถือตนเอง

^๔ อกฺ.ฉกฺก. (ไทย) ๒๒/๓๓/๔๘๓-๔๘๘.

^๕ พระสิริมงคลอาจารย์, มังคลัตถที่ปนีแปล เล่ม ๓, พิมพ์ครั้งที่ ๑๘, (กรุงเทพมหานคร : มหามกุฏราชวิทยาลัย, ๒๕๓๓), หน้า ๒๑.

บริโภคหรือใช้สอยสิ่งของใด ก็ให้ของเช่นนั้นแก่ผู้อื่น ส่วนสามิทาน (ทานบติ) หมายถึง ผู้ให้ของที่ ประณีตกว่าของที่ตนบริโภคอยู่ ตลอดจนถึงให้ความเคารพยำเกรงวัตถุทานและผู้รับทาน

ผู้ให้ทานที่เป็นกลุ่มเป้าหมาย ได้แก่ กลุ่มพระสงฆ์ ทายกวัด ครู อาสาสมัครสาธารณสุข หมู่บ้าน ผู้สูงอายุ ผู้ใหญ่บ้าน สมาชิกองค์การบริหารส่วนท้องถิ่น ส่วนใหญ่มีแนวคิดเป็นอย่ างเดียวกันคือ ผู้ให้ทานได้แก่ ทายก-ทายิกา รongลงมา ผู้รับทานได้แก่ พระสงฆ์สามเณร นอกจากนี้ยังมีประชาชนบางคนหรือบางกลุ่มมีความเห็นว่า การให้ทานในปัจจุบันไม่ได้มุ่งหมายเฉพาะ พระสงฆ์เท่านั้น แต่ยังรวมถึงกลุ่มคนยากไร้ทรัพย์สินเงินทอง หรือแม้แต่ไร้ญาติขาดมิตรหรือพูดให้ เข้าใจอย่างง่าย ๆ คือคนขาดที่พึ่ง ซึ่งมีปริมาณเพิ่มมากขึ้นในปัจจุบันนี้

จิตใจของผู้ให้ทานมีความเป็นกุศลหรือเกิดความสุขสบายใจในขณะที่ให้ทาน เพราะมี ความสุขกับการได้ทำบุญ ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับเหตุทำทานด้วย เช่น ทำทานให้กับญาติผู้เสียชีวิต ก็มีใจ ยินดีว่าญาติจะได้รับส่วนบุญที่ทำให้นั้น หากเป็นการทำตามประเพณี ก็คิดว่าตนได้ทำหน้าที่ของ พุทธศาสนิกชนที่ดีแล้ว (ในกรณีนี้มีใจเฉย ๆ ไม่ยินดีก็มี) หากทำเพื่อช่วยเหลือสังคม ก็คิดว่าตนเอง ได้เสียสละประโยชน์ตนเพื่อประโยชน์ผู้อื่น หรือหากทำเพื่อให้พ้นเคราะห์ ก็คิดว่าด้วยอานิสงส์บุญ ที่ทำนั้น ตนจะต้องพ้นเคราะห์อย่างแน่นอน^๖ กรณีตัวอย่างเช่น การประกอบพิธีแต่งงานหรือสะเดาะ เคราะห์ของวัดต่างๆ มีปรากฏให้เห็นมากขึ้น มองมุมหนึ่งก็ถือว่าเป็นการช่วยให้ชาวพุทธได้มี โอกาสทำทานหรือให้ทาน เพราะสุดท้ายแล้วคนผู้ไปร่วมพิธีก็จะไปทำบุญมีการให้ทานที่เรียกว่า สังฆทาน เป็นหลักอยู่แล้ว

๔.๓ ผู้รับทาน

พระพุทธศาสนากล่าวถึงทาน ๒ ประเภท คือ สังฆทาน กับปาฏิบุคลิกทาน, สังฆทาน คือ การให้แก่พระสงฆ์หมู่ใหญ่ หรือให้เพื่อส่วนรวม เป็นการให้โดยไม่จำเพาะเจาะจงในบุคคล ๑ จำพวก คือ

- (๑) ให้ทานในสงฆ์ ๒ ฝ่าย มีพระพุทธเจ้าเป็นประมุข
- (๒) สงฆ์ ๒ ฝ่าย
- (๓) ภิกษุสงฆ์
- (๔) ภิกษุณีสงฆ์
- (๕) นิมนต์จากสงฆ์ ๒ ฝ่าย
- (๖) นิมนต์จากภิกษุสงฆ์

^๖สัมภาษณ์ นางดวงมณี สัพพณี, ครู โรงเรียนไชยวานนาเลิงคั้งสะอาด, วันที่ ๒๕ เมษายน ๒๕๕๕.

(๗) นิมนต์จากภิกษุณีสงฆ์^๗

ส่วนปาฏิบุคลิกทาน ได้แก่ การให้เจาะจงแก่ผู้ใดผู้หนึ่ง พระพุทธองค์ตรัสไว้ใน ทักขิณากิวังคสูตร บุคคลผู้รับทานประเภทปาฏิบุคลิกทานนี้มี ๑๔ จำพวก^๘ คือ

- (๑) พระอรหันตสัมมาสัมพุทธเจ้า
- (๒) พระปัจเจกพุทธเจ้า
- (๓) พระอรหันต์
- (๔) ผู้ปฏิบัติอรหัตผล
- (๕) พระอนาคามีผล
- (๖) ผู้ปฏิบัติอนาคามีผล
- (๗) พระสกทาคามี
- (๘) ผู้ปฏิบัติสกทาคามี
- (๙) พระโสดาปัตติผล
- (๑๐) ผู้ปฏิบัติโสดาปัตติผล
- (๑๑) นักบวชภายนอกพระพุทธศาสนา
- (๑๒) ผู้มีศีล
- (๑๓) ผู้ทุศีล
- (๑๔) ให้ทานในสัตว์ดิรัจฉาน

คุณสมบัติของปฎิภาห (ผู้รับ) ที่จะทำทานให้มีอานิสงส์มาก ต้องมีองค์ ๓ คือ เป็นผู้ปราศจากราคะ เป็นผู้ปราศจากโทสะ เป็นผู้ปราศจากโมหะ หรือเป็นพระอริยบุคคล ปาฏิบุคลิกทานนี้มีอานิสงส์แก่ทายกมากน้อยโดยลำดับนับตั้งแต่พระพุทธเจ้าลงมาถึงสัตว์ดิรัจฉาน คือทานแก่สัตว์ดิรัจฉาน มีอานิสงส์ ๑๐๐ อติภาพ...ทานที่ถวายแก่พระสัมมาสัมพุทธเจ้ามีอานิสงส์นับไม่ได้

นอกจากนี้พระพุทธองค์ยังได้ตรัสถึงองค์ ๘ ประการ แห่งผู้รับทานที่ทำทานให้มีอานิสงส์มาก คือ

- (๑) เป็นผู้มีความเห็นชอบ
- (๒) เป็นผู้มีความดำริชอบ
- (๓) เป็นผู้มีความเจรจาชอบ
- (๔) เป็นผู้มีความกระทำชอบ

^๗ ม.อ. (ไทย) ๑๔/๓๘๐/๔๒๕-๔๓๐.

^๘ ม.อ. (ไทย) ๑๔/๓๗๕/๔๒๓-๔๒๘.

- (๕) เป็นผู้มีกำลังใจขงชอบ
- (๖) เป็นผู้มีกพยขชอบ
- (๗) เป็นผู้มีกระลขชอบ
- (๘) เป็นผู้มีกดงจขชอบ^๙

นอกจากคุณสมบัติที่กล่าวมาข้างต้นแล้ว พระองค์ทรงเปรียบเทียบคุณสมบัติของนาที่ดีเหมือนกับสมณะพราหมณ์ที่ดี ความว่า

พืชที่สมบูรณ์ถูกหว่านลงในนาที่สมบูรณ์ เมื่อฝนตกต้องตามฤดูกาล รัชชาติจะงอกงามได้ เพราะไม่มีศัตรูพืช มีความเจริญงอกงาม มีความไพบลย มีผลสมบูรณ์เต็มที่ จันใดโภชนะที่สมบูรณ์ที่บุคคลให้ในสมณะพราหมณ์ผู้มีศีลก็จันนั้นเหมือนกัน ย่อมนำมาซึ่งกุศลอันสมบูรณ์ เพราะกรรมที่เขาทำไว้นั้นสมบูรณ์แล้ว^{๑๐}

องค์ประกอบของท่านมีความสัมพันธ์กับวัตถุที่ท่านให้ คือ วัตถุต้องเป็นของบริสุทธิ์ คือได้มาด้วยความสุจริต ยุติธรรม ผู้ให้ท่าน กล่าวอีกนัยหนึ่งคือผู้ให้ท่านและผู้รับท่านต้องเป็นคนดี ได้วัตถุท่านมาโดยบริสุทธิ์ ความบริสุทธิ์แห่งทักษิณามี ๔ ประการคือ

- (๑) ทักษิณาที่บริสุทธิ์ฝ่ายทายก (ผู้ให้) แต่ไม่บริสุทธิ์ฝ่ายปฎิคาหก (ผู้รับ)
- (๒) ทักษิณาที่บริสุทธิ์ฝ่ายปฎิคาหก แต่ไม่บริสุทธิ์ฝ่ายทายก
- (๓) ทักษิณาที่ไม่บริสุทธิ์ทั้งฝ่ายทายก และฝ่ายปฎิคาหก
- (๔) ทักษิณาที่บริสุทธิ์ฝ่ายทายก และปฎิคาหก^{๑๑}

ทักษิณาชื่อว่าบริสุทธิ์ฝ่ายทายก คือผู้ให้เป็นผู้มีศีล ได้ของมาโดยธรรม มีจิตเลื่อมใส เชื่อกรรมและผลแห่งกรรม แล้วให้ท่านในคนทุศีล

ทักษิณาชื่อว่าบริสุทธิ์ฝ่ายปฎิคาหก คือผู้รับเป็นคนทุศีล ได้ของมาโดยไม่เป็นธรรม มีจิตไม่เลื่อมใส ไม่เชื่อกรรมและผลของกรรม แล้วให้ท่านในผู้มีศีล

ทักษิณาชื่อว่าไม่บริสุทธิ์ทั้งสองฝ่าย คือผู้ให้เป็นคนทุศีล ได้ของมาโดยไม่เป็นธรรม มีจิตไม่เลื่อมใส ไม่เชื่อกรรมและผลของกรรม แล้วให้ท่านในคนทุศีล ท่านนั้นย่อมไม่มีผลไพบลย

ทักษิณาชื่อว่าบริสุทธิ์ทั้งสองฝ่าย คือผู้ให้เป็นคนมีศีล ได้ของมาโดยธรรม มีจิตเลื่อมใส เชื่อกรรมและผลของกรรม แล้วให้ท่านในผู้มีศีล ท่านของผู้นั้นย่อมมีผลไพบลย^{๑๒}

^๙ อกุฏฐก. (ไทย) ๒๓/๓๔ /๒๕๐ – ๒๕๑.

^{๑๐} อกุฏฐก. (ไทย) ๒๓ /๓๔ /๒๕๑.

^{๑๑} ม.อุ. (ไทย) ๑๔/๓๘๑/๔๓๐.

^{๑๒} ม.อุ. (ไทย) ๑๔/๓๘๒/๔๓๑.

ส่วนผู้รับทานของชาวตำบลนาเลิงโดยมากได้แก่พระภิกษุ-สามเณร แม่ชี รองลงมาคือประชาชนทั่วไป เช่น คนพิการ คนขอทาน เป็นต้น สำหรับการถวายทานแก่พระสงฆ์นั้นมีทั้งแบบตั้งฆทานและแบบปาฏิบุคลิกทาน เชื่อว่าพระสงฆ์ผู้รับทานนั้นเป็นผู้มีศีล สิ่งของที่ทำทานนั้นก็ได้อาหารโดยบริสุทธิ เพราะหามาหรือซื้อมาด้วยทรัพย์ของตนที่เกิดจากการประกอบอาชีพสุจริต^{๑๓} จึงเห็นได้ว่าผู้รับทานตามความคิดเห็นของชาวบ้านนาเลิง จะให้น้ำหนักกับพระภิกษุสามเณรเป็นหลัก ซึ่งถือว่าเป็นไปตามหลักการของพระพุทธศาสนาที่กล่าวว่า ผู้ที่ได้ชื่อว่าเป็นปฎิภาหุได้แก่พระภิกษุและสามเณรเท่านั้น โดยเฉพาะพระภิกษุหรือชื่อที่ชาวบ้านทั่วไปนิยมเรียกกันว่า พระสงฆ์ เป็นผู้ประกอบด้วยศีล ๒๒๗ ข้อ และเชื่อว่าให้ทานแล้วจะได้รับอานิสงส์มากกว่าปฎิภาหุอื่นๆ

๔.๔ วิธีการให้ทาน

ลักษณะของการให้ทานของศาสนิกชนนั้นพระพุทธเจ้าทรงแสดงไว้ ๕ ประการด้วยกัน คือ ให้ทานด้วยศรัทธา ทานโดยเคารพ ทานตามกาลอันสมควร ทานด้วยจิตอนุเคราะห์ ทานไม่กระทบตนและผู้อื่น

ให้ทานด้วยศรัทธา คือ การให้ด้วยเชื่อว่าผลของทานนั้นมีประโยชน์ทั้งแก่ผู้ให้และผู้รับ, ให้โดยเคารพ คือ ให้ด้วยอาการนอบน้อมทั้งกาย วาจา ใจ, ให้ตามกาล คือ ให้ในสมัยที่กำหนดไว้ เช่น ถวายข้าวมธุปายาสในช่วงออกพรรษา เป็นต้น, ให้ด้วยจิตอนุเคราะห์ คือ ให้ด้วยใจโอบอ้อมอารี มีจิตเมตตาต่อผู้รับ, ให้ทานไม่กระทบตนและผู้อื่น คือ ให้ตามกำลังทรัพย์ที่ตนมีอยู่ ไม่รบกวนของของคนอื่นมาให้ทาน

เกี่ยวกับกิริยาหรืออาการของผู้ให้ พระพุทธเจ้าได้ทรงแสดงไว้ ๕ ประการ คือ

- (๑) ให้โดยเคารพ
- (๒) ให้ด้วยความอ่อนน้อม
- (๓) ให้ด้วยมือตนเอง
- (๔) ให้ของที่ตนเป็น
- (๕) ให้ทานเพราะเห็นผลที่จะมาถึง^{๑๔}

ลักษณะของสัปปริสทาน คือการให้ทานของคนดีหรือผู้มีปัญญา พระพุทธองค์ทรงแสดงไว้ ๘ ประการ คือ

^{๑๓} สัมภาษณ์ คุณพ่อสุุดใจ วรวงศ์, วันที่ ๒๕ เมษายน ๒๕๕๕.

^{๑๔} อ.บุญจก. (ไทย) ๒๒ / ๑๔๓ / ๒๔๔.

- (๑) ให้ของที่สะอาด
- (๒) ให้ของที่ปราณีต
- (๓) ให้ตามกาล
- (๔) ให้ของที่สมควร
- (๕) เลือกให้ (เลือกผู้รับ)
- (๖) ให้เป็นนิตย์
- (๗) กำลังให้ก็ทำจิตใจให้ผ่องใส
- (๘) ครั้นให้แล้วก็จิตใจ^๕

ตามพระพุทธพจน์นี้มีอธิบายดังนี้คือ การให้ของที่สะอาดและปราณีตย่อมบ่งบอกถึงความตั้งใจให้ทานของทายก เพราะต้องการให้ปฏิภคฺคาหฺกได้รับของที่ดี, การให้ตามกาลเป็นทานที่หาได้ยาก เพราะนาน ๆ จึงจะมีการให้ทานประเภทนี้ เช่น กรฐินทาน เป็นต้น, ในการถวายทานแก่พระสงฆ์ ต้องถวายของที่สมควรคือควรแก่สมณบริโภค ถวายไปแล้วเกิดประโยชน์แก่ท่าน เช่น ข้าว น้ำ เป็นต้น ไม่ถวายสิ่งที่ก่อให้เกิดกิเลสหรือโทษ หรือต้องเป็นภาระของผู้รับ เช่น การถวายสัตว์คิริจฺจณ ศาสตราวุธเป็นต้น, ต้องรู้จักเลือกให้ (วิจัย ทานํ สุกตฺวปฺปสฺสํ) จึงจะทำให้ทานมีอานิสงส์มาก แต่ต้องวางใจเป็นกลาง ไม่ใช่เลือกให้ด้วยอำนาจอคติ ซึ่งทานลักษณะนี้มีแต่จะก่อให้เกิดโทษคือทำให้ผู้รับทานอิจฉากัน ผิดใจกัน, เมื่อให้ทานก็ต้องให้เป็นนิตย์ จึงจะได้เป็นการสั่งสมบุญมิให้ขาด และได้เป็นการบำรุงพระพุทธศาสนาให้มั่นคง ทำให้พระสงฆ์ได้รับความสะดวกสบายในการดำรงชีพหรือบำเพ็ญสมณธรรม, ประการสุดท้าย การให้ทานมีความสัมพันธ์กับใจ ทายกต้องไม่ตระหนี่ในทาน ถิ่นขณะให้ต้องมีใจผ่องใส ครั้นให้แล้วก็มิจิตเบิกบาน ทานจึงจะมีอานิสงส์มาก

จากสัมภาษณ์ชาวตำบลนาเลิง พบว่า บางคนให้ด้วยศรัทธา ให้ของที่สะอาด ให้ร่วมกับผู้อื่น ให้ลำพังตนเอง ให้เป็นปัจจัย ให้โดยไม่เจาะจง ให้โดยไม่กระทบผู้อื่น ให้ตามกาลสมควร ให้ด้วยมือตนเอง ให้โดยเคารพ ให้โดยอ่อนน้อม ให้ผู้อื่นไปถวายแทน^๖ ให้โดยอ่อนน้อม ให้เพื่อสังคม ให้ร่วมกับผู้อื่น^๗ ส่วนมากให้ทานด้วยศรัทธา ให้ของที่สะอาด ให้โดยเคารพ ให้เป็นนิตย์ คือใส่บาตรและไปจ้งหันเป็นประจำ ให้ตามกาล เช่น ทำบุญกฐิน ให้เนื่องในเทศกาลต่าง ๆ หรือวัน

^๕ อิง.อุฎฺฐก. (ไทย) ๒๓ /๓๗ /๒๕๖ – ๒๕๗.

^๖ สัมภาษณ์ คุณพ่อทองใส มหาสนิท, บ้านไชยวาน, วันที่ ๒๕ เมษายน ๒๕๕๕.

^๗ สัมภาษณ์ นายวีรพงษ์ พุกษชาติ ครูโรงเรียนไชยวานนาเลิงกิ่งสะอาด, วันที่ ๒๕ เมษายน ๒๕๕๕.

สำคัญทางพระพุทธศาสนา มีส่วนน้อยที่กล่าวถึงลักษณะการให้ทานว่า ให้เพื่อช่วยสังคม ให้ในวันเกิดของตัวเอง ให้แก่ขอทานและคนทั่วไป โดยสรุปแล้วการให้ทานมี ๒ ลักษณะ คือ ให้ด้วยตนเอง และให้ผู้อื่นทำแทน

๔.๕ ความมุ่งหวังในการให้ทาน

หากกล่าวถึงชาวพุทธโดยทั่วไปเมื่อได้มีโอกาสให้ทาน หรือที่เรียกว่าได้ทำบุญด้วยการให้ทานแล้ว ก็ย่อมมีความหวังในการการให้ทานเป็นธรรมดา ซึ่งในอังคุตตรนิกาย สัตตกนิบาต กล่าวถึงลักษณะการให้ทานของทวยกไว้ ๓ ประการ ได้แก่

(๑) ให้ทานอย่างไม่มีใจเยื่อใย ไม่มีจิตผูกพัน มุ่งหวังตั้งสมบุญ ไม่ให้ทานด้วยคิดว่าเมื่อละโลกนี้ไปแล้วจักบริโภคนิผลทานนี้

(๒) ให้ทานด้วยคิดว่า การให้ทานเป็นการดี

(๓) ให้ทานด้วยคิดว่า บิณฑบาต ปุ๋ยา ตายาย เคยให้ทาน ดังนั้น ตนเองไม่ควรให้วงศ์ตระกูลเก่าแก่เสื่อมเสียไป

(๔) ให้ทานด้วยคิดว่าตนเองหุงหากินเองได้ คนเหล่านี้ (พระสงฆ์) หุงหากินเองไม่ได้ การที่ตนเองหุงหากินเองได้จะไม่ให้ทานแก่ชนเหล่านี้ผู้หุงหากินเองไม่ได้เป็นสิ่งไม่ควร

(๕) ให้ทานด้วยคิดว่า จักให้ทานและจำแนกทานนี้เหมือนเหล่าญาติในปางก่อน คือ อภิภูญาติ วามกญาติ วามเทวญาติ เวสสามิตตญาติ ยมทักคิญาติ อังคิรญาติ ภารทวาชญาติ วาเสฏฐญาติ กัสสปญาติและภคญาติ ที่ได้บูชามหาชัยแล้ว

(๖) ให้ทานด้วยคิดว่า เมื่อตนเองให้ทานนี้ จิตย่อมผ่องใส จะเกิดความชื่นชมโสมนัส

(๗) ให้ทานเพื่อเป็นเครื่องประดับจิต ประดับแต่งจิต^{๑๔}

หากให้ทานในลักษณะที่ตรงกันข้ามกับที่กล่าวมานี้ก็รวมเป็นทวยก ๑๔ ประเภท บรรดาการให้ทานทั้ง ๗ ประเภทนี้ การให้ในข้อที่ ๓-๕ เป็นการให้ของผู้มีใจยังไม่สูง นอกนั้นเป็นการให้ของผู้มีใจสูง เข้าใจการให้ทานตามคำสอนพระพุทธศาสนา

ในมังคลัตถทีปนี ได้กล่าวถึงความมุ่งหวังในการให้ทานไว้ ๒ ประการ คือ

(๑) ให้เพื่ออนุเคราะห์ คือ ให้ความช่วยเหลือคนยากไร้ด้วยจิตเมตตา ไม่หวังผลตอบแทนใด ๆ จากการให้นั้น

^{๑๔} อัง.สตุตถก. (ไทย) ๒๓/๕๒/๘๕/๕๐.

(๒) ให้เพื่อบูชาคุณ คือ ถวายทานแด่พระพุทธเจ้าในฐานะเป็นศาสดาของพระพุทธศาสนา และถวายแก่พระสงฆ์ เพราะเป็นผู้สั่งสอนคุณงามความดีแก่ชาวโลก^{๑๙}

คัมภีร์อังคุตตรนิกาย อัฐกนิบาต กล่าวถึงทานูปัตติ ๘ คือ การให้วัตถุทาน ๑๐ ประการ โดยมีความมุ่งหวังคือ

- (๑) ให้เพื่อจะได้เกิดเป็น กษัตริย์ หรือมหาเศรษฐี
- (๒) ให้เพื่อจะได้เกิดเป็น เทวดาชั้นจาตุมหาราชิกา
- (๓) ให้เพื่อจะได้เกิดเป็น เทวดาชั้นดาวดึงส์
- (๔) ให้เพื่อจะได้ไปเกิดเป็น เทวดาชั้นยามา
- (๕) ให้เพื่อจะได้ไปเกิดเป็น เทวดาชั้นดุสิต
- (๖) ให้เพื่อจะได้ไปเกิดเป็น เทวดาชั้นนิมมานรดี
- (๗) ให้เพื่อจะได้ไปเกิดเป็น เทวดาชั้นปรนิมมิตวสวัตดี
- (๘) ให้เพื่อจะได้ไปเกิดเป็น พรหม^{๒๐}

ส่วนความมุ่งหวังในการให้ทานของชาวตำบลนาเลิง พบว่า ให้เพื่อบูชาคุณ เพื่ออนุเคราะห์ ตัดความตระหนี่ หวังประโยชน์ชาติหน้าและประโยชน์ในปัจจุบัน^{๒๑} ต้องการเกิดบนสวรรค์ ทำความดีไต่ตน สงเคราะห์ผู้อื่น หวังความร่ำรวย หวังความสุข^{๒๒} หวังโชคลาภ^{๒๓} เพื่อพ้นเคราะห์กรรม^{๒๔} ทำเพื่อความสบายใจ ต้องการเกิดในสวรรค์ กำจัดความเห็นแก่ตัว ต้องการเสียสละ ต้องการบำรุงพระศาสนา ทำตามประเพณี ช่วยเหลือคนพิการ และช่วยผู้ประสบภัยต่าง ๆ^{๒๕}

^{๑๙} พระสิริมงคลจารย์, มงคลดอททีปนี แปล เล่มที่ ๓, พิมพ์ครั้งที่ ๑๘, (กรุงเทพมหานคร : มหามกุฏราชวิทยาลัย, ๒๕๓๓), หน้า ๑๓ ; ปิ่น มุกกัณฑ์, มงคลชีวิต, (กรุงเทพมหานคร : มหามกุฏราชวิทยาลัย, ๒๕๓๕), หน้า ๒๑๑.

^{๒๐} อนุ.อรรถก. (ไทย) ๒๓/๓๕/๒๕๒-๒๕๓.

^{๒๑} สัมภาษณ์ พระทองมี ทีปวิโส วัดทุ่งสะอาควนาราม, วันที่ ๒๕ เมษายน ๒๕๕๕.

^{๒๒} สัมภาษณ์ คุณพ่อสมบุญ อุดมโกชน, มักคณายก, วันที่ ๒๕ เมษายน ๒๕๕๕.

^{๒๓} สัมภาษณ์ อาจารย์นภกรณ พลวรศัษา, ครูโรงเรียนไชยวานนาเลิงทุ่งสะอาด, วันที่ ๒๕ เมษายน ๒๕๕๕.

^{๒๔} สัมภาษณ์ นางบัวศรี แก้วภู, ผู้สูงอายุ, วันที่ ๒๕ เมษายน ๒๕๕๕.

^{๒๕} สัมภาษณ์ นางดวงใจ มุลนรัตน์, สมาชิกองค์การบริหารส่วนตำบล, วันที่ ๒๕ เมษายน ๒๕๕๕.

๔.๖ ความเหมือนของการให้ทาน

การให้ทานในส่วนของขวัญวัตถุ พบว่า ในสมัยพุทธกาลวัตถุหรือสิ่งของที่ให้ ได้แก่ วัตถุทาน ๑๐ ประการ คือ ข้าว น้ำ ผ้า ยาน ดอกไม้ ของหอม เครื่องลูบไล้หรือเครื่องประเทืองผิว ที่นอน ที่พัก และเครื่องประทีป ซึ่งเมื่อเปรียบเทียบกับสิ่งของในการให้ทานของชาวดาบสนาเลิงแล้ว พบว่า มีความเหมือนกัน เพียงแต่สิ่งของในการให้ทานของชาวดาบสนาเลิงมีความหลากหลายกว่า แต่ที่สงเคราะห์เข้าในวัตถุทานทั้ง ๑๐ ประการนี้ได้ เช่น รองเท้าก็จัดอยู่ในประเทืองยานพาหนะ โคมไฟ ไฟฉาย จัดอยู่ในประทีป, ผู้ให้ทานในสมัยพุทธกาลเน้นที่การมีจิตใจเป็นกุศลในการให้ทาน คือ ต้องมีใจยินดีในทานทั้งก่อนให้ ขณะให้ และหลังจากให้แล้ว ซึ่งผู้ให้ทานของชาวดาบสนาเลิงแม้จะมีหลายกลุ่ม เช่น ผู้สูงอายุ ผู้นำหมู่บ้าน เป็นต้น แต่หากกล่าวถึงสภาพจิตใจของผู้ให้แล้ว ทานจะมีอันติสงฆ์มาก ผู้ให้ต้องมีสภาพจิตใจเป็นอย่างเดียวกัน และต้องให้ทานด้วยมือของตนเอง ไม่ใช่ฝากคนอื่นทำทาน, ผู้รับทานที่เหมือนกันคือมีภิกษุสงฆ์เป็นผู้รับทาน (สังฆทาน) ที่จำแนกเป็นรายบุคคล (ปาฏิบุคคลิกทาน) มีพระสงฆ์ผู้ทรงศีลเป็นผู้รับทาน ในส่วนที่สัมพันธ์กับทักษิณา ชาวนาได้ถวายทานหรือทักษิณาที่บริสุทธิ์แก่พระสงฆ์ผู้บริสุทธิ์หรืออาจไม่บริสุทธิ์ก็มี, ความเหมือนกันของวิธีการให้ทานคือ ให้ทานด้วยศรัทธา เพราะเชื่อในผลของทาน ให้ด้วยความเคารพโดยกาย วาจา ใจ ให้ตามกาล เช่น ถวายทาน เป็นต้น ให้ด้วยจิตอนุเคราะห์แก่ผู้รับ หวังให้เป็นประโยชน์แก่ผู้รับจริง ๆ ให้ไม่กระทบผู้อื่น เช่น ไม่ขอเขามาให้ทาน เป็นต้น ให้ด้วยมือตนเอง ไม่เอาของที่เป็นเดนถวายพระสงฆ์ ให้ของที่ดี สมควรแก่ผู้รับหรือแก่สมณบริโศก ไม่ถวายสิ่งที่เป็นโทษแก่ผู้รับ ให้ทานเป็นนิตย และมีใจเป็นกุศลในการให้ทาน, ความเหมือนของความมุ่งหวังในการให้ทานคือ ให้เพราะเห็นว่าทานเป็นความดี ให้ตามประเพณีที่บรรพบุรุษได้พาทำกันมา ให้เพื่อทำให้จิตใจผ่องใสเบิกบาน เพื่อสงเคราะห์ผู้อื่นที่เดือดร้อนหรือสมควรได้รับความช่วยเหลือ ให้เพื่อบูชาคุณ รวมทั้งให้เพื่อปรารถนาทิพยสมบัติ

๔.๗ ความแตกต่างของการให้ทาน

ทานวัตถุที่พระสูตรไม่ได้ระบุคือที่นั้ง แต่ชาวดาบสนาเลิงมีการถวายโต๊ะ เก้าอี้ด้วย, ผู้ให้ทานที่ปรากฏในคัมภีร์พระพุทธศาสนาเถรวาท จัดประเภทบุคคลผู้ให้ทานไว้ ๓ อย่างคือ (๑) นายแห่งทาน (๒) สหายทาน (๓) ทาสแห่งทาน กล่าวเฉพาะในส่วนที่แตกต่างกัน บุคคลประเภททาสแห่งทานในปัจจุบันที่ปรากฏในการให้ทานของชาวดาบสนาเลิง คือ มีการให้ทานเพื่อสะเดาะเคราะห์ การให้ทานในลักษณะนี้จัดว่าเป็นการให้ของบุคคลที่ทาสแห่งทาน ซึ่งไม่ปรากฏในการให้ในสมัยพุทธกาล, ความแตกต่างของผู้รับทานคือ ชาวดาบสนาเลิงไม่ได้ถวายทานแก่สงฆ์ ๒ ฝ่าย

เหมือนในสมัยพุทธกาลแล้ว เพราะปัจจุบันไม่มีภิกษุในฝ่ายเถรวาท ในส่วนของปาฏิบุคลิกทาน ชาวบ้านก็ไม่ได้ถวายทานแด่พระพุทธรูป พระปัจเจกพุทธเจ้า พระอรหันตสาวกและพระอริยสาวก เหมือนในสมัยพุทธกาลแล้ว ดังนั้น การถวายทานที่จะให้ได้านิสงส์มากก็ต้องถวายแก่ภิกษุสงฆ์ เท่านั้น, ความแตกต่างของวิธีการให้ทาน เช่น การให้ทานตามกาล ในสมัยพุทธกาล การนำผ้าไปทิ้งไว้ตามป่าช้าเพื่อให้พระสงฆ์ได้ชักบังสุกุลนำผ้าไปตัดเย็บจีวรตรงกับการถวายผ้าป่าในปัจจุบัน ที่ต่างกันคือการถวายผ้าป่าในปัจจุบันหลาย ๆ แห่งเป็นการเรียไรชาวบ้าน ทำให้ชาวบ้านได้ถวายทาน ด้วยความไม่เต็มใจ หากจะเรียกว่าทักษิณาไม่บริสุทธิ์ฝ่ายปฏิบัติหากก็คงไม่ผิด เพราะการถวายผ้าป่า มีจุดประสงค์เพื่อหาเงินให้ได้มาก ๆ จะได้นำเงินนั้นมาพัฒนาวัด ดังนั้น การถวายทานจึงมุ่งที่ ปริมาณคือจำนวนเงินที่ได้ ไม่ได้มุ่งคุณภาพของทาน แม้การถวายผ้ากฐินก็เช่นเดียวกัน ไม่ได้มุ่ง ถวายจีวรให้ภิกษุผู้มีจีวรเก่าได้ผลัดเปลี่ยนเหมือนในอดีต แต่มุ่งให้ได้เงินมาก ๆ หากวัดใดได้เงิน น้อย ก็จะมองว่าไม่มีความสามารถ หรือไม่ยินดีในทานนั้น ซึ่งการให้ทานในลักษณะนี้ผิด วัตถุประสงค์ในการให้ทาน โดยเฉพาะในรัฐพิธี เพราะถือตามแบบของชาวตะวันตก การแต่งชุด ปกติขาว สวมรองเท้าขัดมันถวายกฐิน ทำให้ขาดความเคารพในการถวายทาน, ความแตกต่างกัน ของจุดมุ่งหมายในการให้ทานคือ ในสมัยพุทธกาลไม่ได้มีการถวายทานเพื่อสะเดาะเคราะห์หรือแก้ เสนียดจัญไร แต่ปัจจุบันมีการให้ในลักษณะนี้ จนถึงบางวัดรับประกอบพิธีสะเดาะเคราะห์ก็มี จน กลายเป็นพุทธพาณิชย์ ไม่ใช่ทานที่พระพุทธเจ้าทรงสรรเสริญ เพราะเป็นไปเพื่อตอบสนองกิเลส ตัณหาของทั้งผู้ให้ทานและผู้รับทาน

๔.๘ ตารางเปรียบเทียบการให้ทาน

จากการศึกษาเปรียบเทียบการให้ทานในสมัยพุทธกาลกับการให้ทานของชาวดำบลนา เลิง สามารถแสดงเป็นตารางได้เสนอไว้ในตารางที่ ๑

ตารางที่ ๑ การเปรียบเทียบให้ทานสมัยพุทธกาลกับการให้ทานของชาวตำบลนาเลิง

ลำดับที่	ประเด็นเปรียบเทียบ	สมัยพุทธกาล	ชาวตำบลนาเลิง
	สิ่งของให้ทาน	- ปัจจัย ๔ ประกอบด้วย เครื่องนุ่งห่ม อาหารบิณฑบาต ที่อาศัย และยารักษาโรค - ทานวัตถุ ๑๐ ได้แก่ ข้าว น้ำ ผ้า ยาน ดอกไม้ ของหอม เครื่องลูบไล้หรือเครื่องประทีปทิว ที่นอน ที่ปัก และเครื่องประทีป	- ข้าว ผลไม้ ผัก ปลา เนื้อสัตว์ ขนมน้ำดื่ม น้ำเปล่า น้ำผลไม้ น้ำผึ้ง น้ำอ้อย ผ้าห่ม จีวร สบง บาตร ผ้าอาบน้ำฝน รองเท้า ดอกไม้ ของหอม รูปเทียน สบู่ ยาสีฟัน เครื่องซ่อมรองเท้า ที่นอน เติง เสื้อหมอน มุ้ง ผ้ารองนั่ง อุโบสถ กุฏิ วิหาร ศาลา โต๊ะ ม้านั่ง เก้าอี้ ประทีป โคมไฟ ไฟฉาย และอื่นๆ
	ผู้ให้ทาน	- โดยมากเป็นชาวบ้านทั่วไป - ทาสแห่งทาน สหายทาน และทานบดี - ฝ่ายผู้ให้บริสุทธหรือไม่บริสุทธ - ก่อนให้มีใจยินดี ขณะให้และหลังให้มีใจผ่องใสเบิกบาน	- โดยมากเป็นชาวบ้านทั่วไป - ทาสแห่งทาน สหายทาน และทานบดี - ฝ่ายผู้ให้บริสุทธหรือไม่บริสุทธ - ก่อนให้มีใจยินดี ขณะให้และหลังให้มีใจผ่องใสเบิกบาน
	ผู้รับทาน	- พระสงฆ์ - บุคคลเจาะจง	- พระภิกษุ สามเณร ชี - ผู้พิการ คนยากไร้ มูลนิธิ
	วิธีการให้ทาน	- ให้ทานด้วยศรัทธา ทานโดยเคารพ ทานตามกาลอันสมควร ทานด้วยจิตอนุเคราะห์ ทานไม่กระทบตนและผู้อื่น - ให้ของที่สะอาดประณีต ให้ตามกาล ให้ของที่สมควร เลือกให้ (เลือกผู้รับ) ให้เป็นนิตย์ กำลังให้และให้แล้วก็มีจิตผ่องใส	- ให้เองหรือใช้ผู้อื่นให้ - ให้ด้วยศรัทธา ให้ของที่สะอาด ให้ร่วมกับผู้อื่น ให้ด้วยตนเอง ให้เป็นปัจจัย ให้โดยไม่เจาะจง ให้โดยไม่กระทบผู้อื่น ให้ตามกาลอันสมควร ให้โดยเคารพ ให้โดยอ่อนน้อม ให้ผู้อื่นไปถวาย ให้เพื่อสังคม

	ความมุ่งหวังในการให้ทาน	- ให้เพื่อได้ไปเกิดในเทวโลก - ให้เพื่อนุเคราะห์ผู้อื่น - ให้เพื่อบูชาคุณ	- ให้เพื่อบูชาคุณ เพื่ออนุเคราะห์ ตัดความตระหนี่หวังผลประโยชน์ชาติหน้า และประโยชน์ในปัจจุบัน ต้องการเกิดบนสวรรค์ ทำความดีใส่ตัว สงเคราะห์ผู้อื่นหวังร่ำรวย ทำเพื่อความสบายใจ หวังความสุข หวังโชคลาภ เพื่อพ้นเคราะห์กรรม ทำเพื่อความสบายใจ
	การให้ทานตามกาล	- บุญเข้าพรรษา - บุญออกพรรษา - บุญกฐิน	- บุญประจำเดือน ๑๒

บทที่ ๕

สรุปผลการวิจัยและข้อเสนอแนะ

๕.๑ สรุปผลการวิจัย

ท่าน หมายถึง การให้ การบริจาค ให้สิ่งของที่ควรให้แก่บุคคลที่ควรให้ แบ่งปัน ความสุขให้แก่ผู้อื่น กำจัดความตระหนี่ การให้ทานนั้นเป็นวิธีที่ดีที่สุดสำหรับช่วยส่งเสริมความร่วมมือกันในทางสังคม เป็นการเชื่อมช่องว่างทางสังคม และทางเศรษฐกิจ สร้างความรักใคร่ในหมู่คณะให้เกิดความสามัคคี ส่งผลให้ประสบความสำเร็จ

วัตถุสำหรับให้ทานในสมัยพุทธกาลจำแนกออกได้เป็น ๒ ลักษณะ คือ (๑) ปัจจัย ๔ (๒) วัตถุทาน ๑๐ ประการ ส่วนวัตถุสิ่งของที่ชาวพุทธดำปนาเล็งได้ถวายทาน ได้แก่ ข้าว ผลไม้ ผัก ปลา เนื้อสัตว์ ขนมน้ำดื่ม น้ำเปล่า น้ำผลไม้ น้ำผึ้ง น้ำอ้อย ผ้าห่ม จีวร สบง บาตร ผ้าอาบน้ำฝน รองเท้า ดอกไม้ ของหอม รูปเทียน สบู่ ยาสิฟัน เครื่องย้อม ธงทิว ที่นอน เติง เสื้อ หมอน มุ้ง ผ้ารองนั่ง อุโบสถ กุฏิ วิหาร ศาลา โต๊ะ ม้านั่ง เก้าอี้ ประทีป โคมไฟ ไฟฉาย และอื่น ๆ

เมื่อเปรียบเทียบสิ่งของที่ถวายทานแล้ว พบว่า สิ่งของในการถวายทานของชาวนาเล็งก็จัดอยู่ในวัตถุ ๑๐ ประการนี้เหมือนกัน เพียงแต่มีความหลากหลายของสิ่งของที่ให้ตามยุคสมัยเท่านั้นเอง สิ่งของบางอย่าง เช่น ยาสิฟัน ก็จัดอยู่ในของเคี้ยว คือเคี้ยวเพื่อชำระฟันให้สะอาด, โคมไฟ ไฟฉาย ก็จัดอยู่ในประทีป หรือผ้ารองนั่ง โต๊ะ ม้านั่ง เก้าอี้ ก็สงเคราะห์เข้าในที่นอนได้

ผู้ทำทานที่ท่านกล่าวไว้ในคัมภีร์มั่งคั่งตลอดชีพนี้มี ๓ ประเภทคือ (๑) ทาสแห่งทาน (ทาสทาน) หมายถึง ผู้ให้ของที่ดีน้อยกว่าของที่ตนบริโภคหรือใช้สอยเอง เช่น เลือกอาหารที่ดีไว้สำหรับบริโภคเองแล้วถวายอาหารที่ไม่ประณีตแก่พระสงฆ์ เป็นต้น สหายแห่งทาน (สหายทาน) หมายถึง ผู้ให้สิ่งของที่เสมอกับตนเองบริโภคหรือใช้สอยตัว คือตนเองบริโภคหรือใช้สอยสิ่งของใด ก็ให้ของเช่นนั้นแก่ผู้อื่น ส่วนสามิทาน (ทานบดี) หมายถึง ผู้ให้ของที่ประณีตกว่าของที่ตนบริโภคอยู่ตลอดจนถึงให้ความเคารพยำเกรงวัตถุทานและผู้รับทาน

สำหรับชาวดำปนาเล็ง ผู้ให้ทานที่เป็นกลุ่มเป้าหมาย ได้แก่ กลุ่มพระสงฆ์ ทายกวัด ครู อาสาสมัครสาธารณสุขหมู่บ้าน ผู้สูงอายุ ผู้ใหญ่บ้าน สมาชิกองค์การบริหารส่วนท้องถิ่น ส่วนใหญ่มีแนวคิดเป็นอย่างเดียวกันคือ ผู้ให้ทานได้แก่ ทายก-ทายิกา รองลงมา ผู้ให้ทานได้แก่ พระสงฆ์ สามเณร ซึ่งผู้ทำทานเหล่านี้มีลักษณะเป็นทานบดี เพราะตั้งถวายหรือให้สิ่งที่ดีแก่ผู้รับ

ผู้รับทานในสมัยพุทธกาลมี ๒ ประเภท คือ (๑) สงฆ์ หมายถึงเอาทั้งภิกษุตั้งแต่ ๔ รูปขึ้นไป และผู้ที่ทายกนิมนต์จากสงฆ์ (ตัวแทนสงฆ์) (๒) ปาฏิบุคลิก คือ ผู้รับทานที่ทายกจะจงถวาย ส่วนผู้รับทานของชาวค่านาเลิงโดยมากได้แก่พระภิกษุ-สามเณร แม้จี รongลงมาคือประชาชนทั่วไป เช่น คนพิการ คนขอทาน เป็นต้น

ลักษณะของการให้ทานของสัตบุรุษนั้นพระพุทธเจ้าทรงแสดงไว้ ๕ ประการด้วยกัน คือ ให้ทานด้วยศรัทธา ทานโดยเคารพ ทานตามกาลอันสมควร ทานด้วยจิตอนุเคราะห์ ทานไม่กระทบตนและผู้อื่น

ให้ทานด้วยศรัทธา คือ การให้ด้วยเชื่อว่าผลของทานนั้นมีประโยชน์ทั้งแก่ผู้ให้และผู้รับ, ให้โดยเคารพ คือ ให้ด้วยอาการนอบน้อมทั้งกาย วาจา ใจ, ให้ตามกาล คือ ให้ในสมัยที่กำหนดไว้ เช่น ถวายข้าวมธุปายาสในช่วงออกพรรษา เป็นต้น, ให้ด้วยจิตอนุเคราะห์ คือ ให้ด้วยใจโอบอ้อมอารี มีจิตเมตตาต่อผู้รับ, ให้ทานไม่กระทบตนและผู้อื่น คือ ให้ตามกำลังทรัพย์ที่ตนมีอยู่ ไม่รบกวนของของคนอื่นมาให้ทาน

การให้ทานของชาวค่านาเลิง พบว่า เป็นการให้ด้วยศรัทธา ให้ของที่สะอาด ให้ร่วมกับผู้อื่น ให้ลำพังตนเอง ให้เป็นปัจจัย ให้โดยไม่เจาะจง ให้โดยไม่กระทบผู้อื่น ให้ตามกาลสมควร ให้ด้วยมือตนเอง ให้โดยเคารพ ให้โดยอ่อนน้อม ให้ผู้อื่นไปถวายแทน ให้โดยอ่อนน้อม ให้เพื่อสังคม ให้ร่วมกับผู้อื่น ส่วนมากให้ทานด้วยศรัทธา ให้ของที่สะอาด ให้โดยเคารพ ให้เป็นนิตย์ คือ ใสบาตรและไปจ้งหันเป็นประจำ ให้ตามกาล เช่น ทำบุญกฐิน ให้เนื่องในเทศกาลต่าง ๆ หรือวันสำคัญทางพระพุทธศาสนา มีส่วนน้อยที่กล่าวถึงลักษณะการให้ทานว่า ให้เพื่อช่วยสังคม ให้ในวันเกิดของตัวเอง ให้แก่ขอทานและคนทั่วไป โดยสรุปแล้วการให้ทานมี ๒ ลักษณะ คือ ให้ด้วยตนเอง และให้ผู้อื่นทำแทน

คัมภีร์อังคุตตรนิกาย อัฐกนิบาต กล่าวถึงความมุ่งหวังในการให้ทานไว้ ๘ ประการ เรียกว่า “ทานุปปัตติ” ได้แก่ (๑) ให้เพื่อจะได้เกิดเป็น กษัตริย์ หรือมหาเศรษฐี (๒) ให้เพื่อจะได้เกิดเป็น เทวดาชั้นจาตุมหาราชิกา (๓) ให้เพื่อจะได้เกิดเป็น เทวดาชั้นดาวดึงส์ (๔) ให้เพื่อจะได้ไปเกิดเป็น เทวดาชั้นยามา (๕) ให้เพื่อจะได้ไปเกิดเป็น เทวดาชั้นดุสิต (๖) ให้เพื่อจะได้ไปเกิดเป็น เทวดาชั้นนิมานรดี (๗) ให้เพื่อจะได้ไปเกิดเป็น เทวดาชั้นปรนิมมิตวสวัตติ (๘) ให้เพื่อจะได้ไปเกิดเป็น พรหม

คัมภีร์มั่งคัลลทีปนี ได้กล่าวถึงความมุ่งหวังในการให้ทานไว้ ๒ ประการ คือ

๑. ให้เพื่ออนุเคราะห์ คือ ให้ความช่วยเหลือคนยากไร้ด้วยจิตเมตตา ไม่หวังผลตอบแทนใด ๆ จากการให้นั้น

๒. ให้เพื่อบูชาคุณ คือ ถวายทานแด่พระพุทธเจ้าในฐานะเป็นศาสดาของพระพุทธศาสนา และถวายแก่พระสงฆ์ เพราะเป็นผู้สั่งสอนคุณงามความดีแก่ชาวโลก

ส่วนความมุ่งหวังของการให้ทานของชาวตำบลนาเลิงคือ ต้องการไปเกิดในสวรรค์ กำจัดความเห็นแก่ตัว ต้องการเสียสละ ต้องการบำรุงพระศาสนา ต้องการความสุข อนุเคราะห์และตอบแทนบุญคุณ หวังโชคลาภ ทำตามประเพณี หวังความร่ำรวย สงเคราะห์เพื่อนมนุษย์ ช่วยเหลือคนพิการ และผู้ประสบภัยต่างๆ ทำตามประเพณีที่ปู่ ย่า ตา ยาย เคยทำกันมาความเหมือนกันคือ ให้เพื่อนอนุเคราะห์ ให้เพื่อนบูชา ส่วนที่แตกต่างกัน คือ เกี่ยวกับประเพณีวัฒนธรรม ความเชื่อในท้องถิ่นที่ ปู่ ย่า ตา ยาย เคยทำกันมา คือ ยึดติดในคนโบราณ

๕.๒ ข้อเสนอแนะ

๕.๒.๑ ข้อเสนอแนะเชิงปฏิบัติ

เกี่ยวกับการถวายเงินแก่พระสงฆ์ หากไม่ปรารถนาจะถวายโดยตรงแก่ท่าน ก็สามารถถวายเป็นสิ่งของหรือกัปปิยภัณฑ์ได้ ส่วนการถวายสิ่งที่มีโทษต่อร่างกาย เช่น บุหรี่ เป็นต้น ควรงดเว้น ผู้วิจัยเห็นว่า การถวายบุหรี่ไม่เป็นบาป แต่ก็ไม่ควร เพราะเป็นการบั่นทอนสุขภาพผู้สูบ

พระพุทธศาสนาสอนให้เลือกถวายทาน เพราะจะทำให้ได้อานิสงส์มากขึ้นแตกต่างกัน ผู้วิจัยเห็นว่ายังเป็นวิธีที่ทำให้พระสงฆ์เร่งชวนขายพัฒนาตนให้เป็นทักษิณในยุคคลหรือเนื่อนานบุญ อันดีด้วย แต่ในปัจจุบัน หากหมู่บ้านนั้น ๆ มี ๒ วัด คือวัดบ้านกับวัดป่า การมีใจลำเอียงเลือกถวายแก่ภิกษุในวัดใดวัดหนึ่งโดยไม่คำนึงถึงคุณสมบัติของภิกษุไม่ควรเลย เพราะจะทำให้พระสงฆ์แตกสามัคคีกันได้ ผู้ทำทานสามารถถวายแก่ภิกษุได้ทั้งใน ๒ วัด โดยพิจารณาจากคุณสมบัติหรือคุณธรรมของผู้รับ อย่างนี้จะเกิดประโยชน์คือความปรองดองของคนในสังคม

๕.๒.๒ ข้อเสนอแนะสำหรับการวิจัยครั้งต่อไป

จากการศึกษาวิจัยเรื่อง “ศึกษาเปรียบเทียบการให้ทานในสมัยพุทธกาลกับปัจจุบัน ศึกษาเฉพาะกรณี ตำบลนาเลิง อำเภอเสลภูมิ จังหวัดร้อยเอ็ด” ยังพบว่ามีประเด็นที่น่าสนใจควรแก่การศึกษาเพิ่มเติม ๒ ประเด็น ได้แก่

(๑) ศึกษาเปรียบเทียบการให้ทานของพุทธศาสนิกชนภาคตะวันออกเฉียงเหนือ และภาคกลาง

(๒) ศึกษาวิเคราะห์วิธีการให้ทานตามหลักการเลือกให้ของพุทธศาสนิกชนชาวไทย

บรรณานุกรม

๑. ภาษาไทย :

ก. ข้อมูลปฐมภูมิ

มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. พระไตรปิฎกภาษาบาลี. ฉบับมหาจุฬาเตปิฎก, ๒๕๐๐.

กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๓๕.

_____. พระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. กรุงเทพมหานคร :

โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๓๕.

มหามกุฏราชวิทยาลัย. พระไตรปิฎกพร้อมอรรถกถา แปล ชุด ๕๑ เล่ม. กรุงเทพมหานคร :

โรงพิมพ์มกุฏราชวิทยาลัย, ๒๕๓๔.

ข. ข้อมูลทุติยภูมิ

(๑) หนังสือ :

คุณ โทจันทร์. พุทธศาสนากับชีวิตประจำวัน. กรุงเทพมหานคร : โอเดียนสโตร์, ๒๕๓๓.

ชัยวัฒน์ อัดพัฒน และคณะ. หลักการดำรงชีวิตในสังคม. พิมพ์ครั้งที่ ๒ กรุงเทพมหานคร :

มหาวิทยาลัยรามคำแหง, ๒๕๓๓.

ทองหล่อ วงษ์ธรรมา. ปรัชญา ๒๐๑ พุทธศาสน์. กรุงเทพมหานคร : โอ เอส พริ้นติ้งเฮาส์,

๒๕๓๘.

บุญมี แท่นแก้ว. ประวัติศาสตร์ต่างๆ และปรัชญาธรรม. กรุงเทพมหานคร : โอเดียนสโตร์,

๒๕๔๖.

ประชิด สกณะพัฒน์. ศาสนพิธี. กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์แสงดาว, ๒๕๓๓.

ประยุทธ์ หลงบุญสม. พจนานุกรมมคธ-ไทย. พิมพ์ครั้งที่ ๒. กรุงเทพมหานคร :

บริษัทธรรมสาร จำกัด, ๒๕๔๖.

ปิ่น มุทุกันต์. มงคลชีวิต. กรุงเทพมหานคร : มหามกุฏราชวิทยาลัย, ๒๕๓๕.

พระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตฺโต). พจนานุกรมพุทธศาสน์ ฉบับประมวลศัพท์.

พิมพ์ครั้งที่ ๕. กรุงเทพมหานคร : มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๔๓.

_____. พจนานุกรมพุทธศาสตร์ ฉบับประมวลธรรม. พิมพ์ครั้งที่ ๕. กรุงเทพมหานคร :

มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๔๓.

_____. บุญ-บาปที่จะกู้แผ่นดิน. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์การศาสนา, ๒๕๔๓.

_____. ก้าวไปกับบุญ ธรรมะฉบับเรียนสด. นครปฐม : วัฒนคุณาธร, ๒๕๔๖.

- _____ **ธรรมนูญชีวิต พุทธจริยธรรมเพื่อชีวิตที่ดีงาม**. พิมพ์ครั้งที่ ๓๖. กรุงเทพมหานคร :
โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๔๗.
- พระมหาสุวิทย์ วิบุลยชโย. **ทวนถ้อยคำแห่งการพัฒนาชีวิต**. พิมพ์ครั้งที่ ๔. ปทุมธานี : บริษัทฟอง
ทองเอ็นเตอร์ไพรส์ จำกัด, ๒๕๔๑.
- พระมหาทองสุข ปญฺญสุโข. **มรดกอันล้ำค่าของพระเจ้าอโศกมหาราช**. พารามิตี : เสน กุปตะลัด
บานารัส อินฺดู ยูนิเวอร์ซิตี, ๒๕๔๒.
- พระราชสุธี (โสภณ โสภณจิตฺโต). **อุทานบุญ**. กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์ กุศลธรรม, ๒๕๔๘.
- พระวิเทศธรรมรังสี (สุรศักดิ์ ชีวานันโท). **พระธรรมนำชีวิต**. กรุงเทพมหานคร : บริษัทจัดการพิมพ์,
๒๕๔๓.
- พระศรีปัญญามุนี (อ่อน). **คัมภีร์มงคลที่เปลี่ยนแปลง**. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์เลี้ยงช้างจงเจริญ,
๒๕๐๖.
- พระสิริมงคลจารย์. **มงคลที่เปลี่ยนแปลงที่ ๓**. พิมพ์ครั้งที่ ๑๘. กรุงเทพมหานคร :
มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๓๗.
- พระอุครคณาธิการ (ชวินทร์ สุระคำ). **ประวัติศาสตร์พระพุทธศาสนาในอินเดีย**. กรุงเทพมหานคร :
โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๓๔.
- พุทธทาสภิกขุ. **ทศพิธราชธรรม**. กรุงเทพมหานคร : ธรรมสภา, ๒๕๓๗.
- _____ **ทาน ศีล ภาวนา**. กรุงเทพมหานคร : รุ่งแสงการพิมพ์, ม.ป.ป.
- _____ **เตือนใจวัยรุ่น**. กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์ธรรมสภา, ม.ป.ป.
- พระมหาสังเวช ฐมฺมเนตฺติโก. **ความอัศจรรย์ในพระธรรมวินัย**. กรุงเทพมหานคร :
สำนักพิมพ์ประดิพันธ์, ๒๕๓๖.
- พระราชญาณวิสิฐ (เสริมชัย ชยมงฺกโล). **หลักธรรมมาภิบาล**. กรุงเทพมหานคร :
โรงพิมพ์สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ, ๒๕๔๕.
- พระเทพดิลก (ระแบบ วิฑูยาโณ). **หลักมงคล ๓๘ ประการ**. พิมพ์ครั้งที่ ๗. กรุงเทพมหานคร :
ธรรมสภา, ๒๕๔๕.
- สมเด็จพระมหาธีรราชเจ้า (พิมพ์ ฐมฺมโร). **มงคลยอดชีวิต ฉบับสมบูรณ์**. กรุงเทพมหานคร : ธรรมสภา,
๒๕๒๘.
- สภาวัฒนธรรมจังหวัดขอนแก่น. **ของดีอีสาน**. ขอนแก่น : สำนักงานศึกษาธิการจังหวัดขอนแก่น,
๒๕๔๐.

สุชีพ ปุญญานุภาพ. พระไตรปิฎกฉบับสำหรับประชาชน. พิมพ์ครั้งที่ ๑๖. กรุงเทพมหานคร:
มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย, ๒๕๓๖.

อร่าม อินพุ่ม. มงคลชีวิต ๓๘ ประการ. กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์เพชรกระวี, ๒๕๓๗.

(๒) วิทยานิพนธ์ :

บุญหนา จิมาโนง. พฤติกรรมการทำบุญของชาวพุทธในเขตอำเภอเมือง จังหวัดขอนแก่น.

วิทยานิพนธ์ปริญญาศิลปศาสตรมหาบัณฑิต. บัณฑิตวิทยาลัย :

มหาวิทยาลัยขอนแก่น, ๒๕๔๕.

พระครูไพศาลธรรมานุสิฐ (ถนอม ภิญโญจิตฺต). การศึกษาเปรียบเทียบตัวอย่างการให้ทานใน
พระสูตรต้นปิฎกกับการปฏิบัติจริงในลำพูน. วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต.

บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๔๖.

พระมหาไพฑูรย์ สุทฺธวิโร/น้อยวัน. วิเคราะห์เชิงปรัชญาเรื่องบาปในพระพุทธศาสนาเถรวาท.

วิทยานิพนธ์ ปริญญาพุทธศาสตรมหาบัณฑิต. บัณฑิตวิทยาลัย :

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๔๖.

พระมหาเอกรินทร์ เอกนโร/วงษ์จันทร์. การศึกษาเชิงวิเคราะห์บุญในพุทธปรัชญาเถรวาทและ

ปรัชญาคริสต์นิกายโรมันคาทอลิก. วิทยานิพนธ์ ปริญญาศิลปศาสตรมหาบัณฑิต.

บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๔๖.

พระมหาเซน แสงวมี. การศึกษาเชิงวิเคราะห์เรื่องอานิสงฆ์ของท่านในพระพุทธศาสนา.

วิทยานิพนธ์ศาสนศาสตรมหาบัณฑิต. บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย, ๒๕๔๒.

พระมหาสง่า ไชยวงศ์. การศึกษาวิเคราะห์เรื่องทานในพระพุทธศาสนา. วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตร
มหาบัณฑิต. บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยเชียงใหม่, ๒๕๔๑.

พระมหาเปรม โอภาโส. การศึกษาวิเคราะห์ศรัทธาของชาวพุทธไทยในปัจจุบัน.

วิทยานิพนธ์ ปริญญาพุทธศาสตรมหาบัณฑิต. บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัย

มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๔๑.

พระมหาวัช เชมรโซ (พุทธโส). การศึกษาวิเคราะห์ในเรื่องเทศน์มหาชาติที่มีอิทธิพลต่อ

สังคมไทย. วิทยานิพนธ์ พุทธศาสตรมหาบัณฑิต. บัณฑิตวิทยาลัย :

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๓๗.

พระมหาบุญกอง คุณาโร (มาหา). การศึกษาเชิงวิเคราะห์ความกตัญญูในพระพุทธศาสนา

เถรวาท. วิทยานิพนธ์ พุทธศาสตรมหาบัณฑิต. บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัย

มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๔๘.

แบบสัมภาษณ์

เรื่อง ศึกษาเปรียบเทียบการให้ทานสมัยพุทธกาลกับการให้ทานของชาวดำบลนาเล็ง
อำเภอเสลภูมิ จังหวัดร้อยเอ็ด

๑. แบบสัมภาษณ์นี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต
สาขาวิชาพระพุทธศาสนา มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย โดยมี ๑ เพื่อศึกษาการให้ทาน
ในสมัยพุทธกาล ๒ เพื่อศึกษาการให้ทานของชาวดำบลนาเล็ง อำเภอเสลภูมิ จังหวัดร้อยเอ็ด ๓ เพื่อ
ศึกษาเปรียบเทียบการให้ทานในสมัยพุทธกาลกับชาวดำบลนาเล็ง อำเภอเมือง จังหวัดร้อยเอ็ด

๒. แบบสัมภาษณ์นี้แบ่งออกเป็น ๒ ตอน ๆ คือ

๒.๑ ข้อมูลทั่วไปผู้ตอบแบบสัมภาษณ์ พระสงฆ์ ๓ รูป

๒.๒ ตอนที่ ๑ - ๕, แบบสัมภาษณ์เชิงลึก

แต่ละตอนจะมีคำชี้แจงให้ทราบทุกขั้นตอน

๓. ข้อมูลและคำตอบแบบสัมภาษณ์นี้จะนำไปใช้ในการศึกษาวิจัยเท่านั้น จะไม่มี
ผลเสียต่อผู้ตอบแบบสัมภาษณ์แต่อย่างใด และผู้ทำการวิจัยจะเก็บไว้เป็นความลับ ดังนั้นกรุณาตอบ
แบบสัมภาษณ์ทุกข้อและโปรดให้ข้อมูลที่ชัดเจนตรงกับความจริงมากที่สุด

ขอเจริญพร

พระครูโพธิชยธรรม

นิสิตระดับบัณฑิตศึกษา สาขาวิชาพระพุทธศาสนา

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

ตอนที่ ๑ ข้อมูลส่วนตัวผู้ตอบแบบสัมภาษณ์

๑. เพศ ☐ ชาย ☐ หญิง อายุ.....ปี

๒. สถานภาพ ☐ โสด ☐ สมรส

อื่นๆ ระบุ.....

๓. การศึกษา ☐ ป.๔-๖., ☐ ม.๓-ม.๖, ☐ อนุปริญญา,

☐ ปริญญาตรี, ☐ ปริญญาโท, ☐ ปริญญาเอก

อื่นๆ ระบุ.....

๔. อาชีพ ☐ รับราชการ ☐ ทำงานบริษัท ☐ กิจการส่วนตัว ☐ เกษตรกร

อื่นๆ ระบุ.....

รายได้เฉลี่ยต่อเดือน

☐ ๒๐๐๐-๔๐๐๐

☐ ๔๐๐๐-๖๐๐๐

☐ ๖๐๐๐-๘๐๐๐

☐ ๘๐๐๐-๑๐๐๐๐

☐ ๑๐๐๐๐- ขึ้นไป

๕. วัด.....เลขที่.....หมู่.....ตำบล.....

อำเภอ.....จังหวัด.....

บ้านเลขที่.....หมู่.....ตำบล.....อำเภอ.....

จังหวัด.....

ตอนที่ ๒ แบบสัมภาษณ์เชิงลึก

๑. ประเด็นคำถามเกี่ยวกับความหมายของท่าน

๑.๑ ท่าน มีความหมายว่าอย่างไร ?

.....

.....

๑.๒ ท่านมีความสำคัญอย่างไร ?

.....

.....

๒. ประเด็นคำถามเกี่ยวกับวัตถุประสงค์การให้ทาน

๒.๑ ท่านทำบุญให้ทาน เพื่ออะไร ?

.....

.....

๓. ประเด็นคำถามเกี่ยวกับลักษณะการให้ทาน

๓.๑ ลักษณะของการให้ทานมีอย่างไรบ้าง ?

.....

.....

๔. ประเด็นคำถามเกี่ยวกับชนิดของท่าน

๔.๑ ท่านมีชนิดใดบ้าง ?

.....

.....

๕. ประเด็นคำถามเกี่ยวกับผู้ให้และผู้รับทาน

๕.๑ ผู้ให้ทานคือบุคคลประเภทใดบ้าง ?

.....

.....

๕.๒ ผู้รับทานคือบุคคลประเภทใดบ้าง

.....

.....

๖. ประเด็นคำถามเกี่ยวกับแรงจูงใจในการให้ทาน

๖.๑ ท่านทำบุญให้ทานสาเหตุหรือแรงจูงใจมาจากอะไร ?

.....

๗. ประเด็นคำถามเกี่ยวกับประเพณีทำบุญให้ทาน

๗.๑ ท่านพบว่าในตำบลนาเลิง ประเพณีทำบุญให้ทานในปัจจุบัน ประเพณีใดนิยมทำกันมากที่สุด ?

๗.๒ ท่านพบว่าในตำบลนาเลิง ประเพณีทำบุญให้ทานในปัจจุบัน ประเพณีใดทำกันน้อยที่สุด หรือไม่ทำเลย ?

.....

๘. ประเด็นคำถามเกี่ยวกับอานิสงส์ของท่าน

๘.๑ ท่านคิดว่า ท่านมีผลในปัจจุบันอย่างไร ?

.....

๘.๒ ท่านคิดว่า ท่านมีผลในอนาคตอย่างไร ?

.....

รายชื่อผู้ให้สัมภาษณ์

กลุ่มพระสงฆ์

๑. พระพินิจพินัย, วัดฝักกาดหญ้า ต.นาเลิง อ.เสลภูมิ จ.ร้อยเอ็ด
๒. พระจวน จันทวนุโณ, วัดสระทอง ต.นาเลิง อ.เสลภูมิ จ.ร้อยเอ็ด
๓. พระทองมี ทีปวิโส วัดคิ่งสะอาดวนาราม บ้านคิ่งสะอาด ต.นาเลิง อ.เสลภูมิ จ.ร้อยเอ็ด
๔. พระบุญมา ฐมมานนฺโท, วัดคิ่งสะอาดวนาราม ต.นาเลิง อ.เสลภูมิ จ.ร้อยเอ็ด
๕. พระสุรชัย กุมภีรธมฺโม วัดวัดป่าศิวนาราม บ้านแห่ ต.นาเลิง อ.เสลภูมิ จ.ร้อยเอ็ด

กลุ่มผู้นำท้องถิ่น

๑. นายพงษ์ศักดิ์ พรหมทา ๕/๖ บ้านนาเลิง ต.นาเลิง อ.เสลภูมิ จ.ร้อยเอ็ด
๒. นายสมศักดิ์ ทุลธรรม ๑๐๔/๕ บ้านอีโก้ม ต.เทอดไท อ.ทุ่งเขาหลวง จ.ร้อยเอ็ด
๓. นายรังษี พรหมชัยนันท์ ๑๓/๓ บ้านฝักกาดหญ้า ต.นาเลิง อ.เสลภูมิ จ.ร้อยเอ็ด
๔. นายสมัย สังศักดิ์ ๗๐/๓ บ้านไชยวาน ต.นาเลิง อ.เสลภูมิ จ.ร้อยเอ็ด
๕. นายสมพร เหล่าถาวร ๓๔/๕ บ้านคิ่งสะอาด ต.นาเลิง อ.เสลภูมิ จ.ร้อยเอ็ด

กลุ่มสมาชิกองค์การบริหารส่วนตำบล (อบต.)

๑. นางจรรุญ นาทมพล ๓๕/๖ บ้านไชยวาน ต.นาเลิง อ.เสลภูมิ จ.ร้อยเอ็ด
๒. นายสง่า วรเนตร ๕๖/๕ บ้านคิ่งสะอาด ต.นาเลิง อ.เสลภูมิ จ.ร้อยเอ็ด
๓. นายอวยชัย ปะสังกะโย ๗/๖ บ้านนาเลิง ต.นาเลิง อ.เสลภูมิ จ.ร้อยเอ็ด
๔. นายสุตใจ คำใจ ๓๒/๖ บ้านนาเลิง ต.นาเลิง อ.เสลภูมิ จ.ร้อยเอ็ด
๕. นางดวงใจ มุลนิรัตน์ ๔๗/๖ บ้านนาเลิง ต.นาเลิง อ.เสลภูมิ จ.ร้อยเอ็ด

กลุ่มอาสาสมัครสาธารณสุขหมู่บ้าน (อสม.)

๑. นางบัวพันธ์ ทับธานี ๕ / ๗ บ้านไชยวาน ต.นาเลิง อ.เสลภูมิ จ.ร้อยเอ็ด
๒. นางหนูพัฒน์ ศิลาเลิศ ๘ / ๗ บ้านไชยวาน ต.นาเลิง อ.เสลภูมิ จ.ร้อยเอ็ด
๓. นางครุณี วิเศษโวหาร ๔๐ / ๗ บ้านไชยวาน ต.นาเลิง อ.เสลภูมิ จ.ร้อยเอ็ด
๔. นางเตือนใจ ศรีไชยวาน ๑ / ๗ บ้านไชยวาน ต.นาเลิง อ.เสลภูมิ จ.ร้อยเอ็ด
๕. นางทองนึ่ง บุตรศรี ๕ / ๗ บ้านไชยวาน ต.นาเลิง อ.เสลภูมิ จ.ร้อยเอ็ด

กลุ่มแม่คณายก

๑. คุณพ่อพิม พ้องเสียง ๔๔ / ๗ บ้านไชยวาน ต.นาเลิง อ.เสลภูมิ จ.ร้อยเอ็ด
๒. คุณพ่อสมบุรณ์ อุดมโกชน์ ๖๗ / ๗ บ้านไชยวาน ต.นาเลิง อ.เสลภูมิ จ.ร้อยเอ็ด
๓. คุณพ่อสุพงษ์ แสงประกาย ๖๐ / ๗ บ้านไชยวาน ต.นาเลิง อ.เสลภูมิ จ.ร้อยเอ็ด
๔. คุณพ่อสุจิต วรรณศรี ๑๐ / ๗ บ้านไชยวาน ต.นาเลิง อ.เสลภูมิ จ.ร้อยเอ็ด
๕. คุณพ่อทองใส มหาสนิท ๑ / ๗ บ้านไชยวาน ต.นาเลิง อ.เสลภูมิ จ.ร้อยเอ็ด

กลุ่มครู

๑. อาจารย์ยงยุทธ วารินทร์ ครูโรงเรียนไชยวานนาเลิงกิ่งสะอาด ม. ๗ ต.นาเลิง อ.เสลภูมิ จ.ร้อยเอ็ด
๒. อาจารย์นภาพรณัฏ์ พลวรศัษยา ครูโรงเรียนไชยวานนาเลิงกิ่งสะอาด ม. ๗ ต.นาเลิง อ.เสลภูมิ จ.ร้อยเอ็ด
๓. อาจารย์วีรพงษ์ พฤกษชาติ ครูโรงเรียนไชยวานนาเลิงกิ่งสะอาด ม. ๗ ต.นาเลิง อ.เสลภูมิ จ.ร้อยเอ็ด
๔. อาจารย์ดวงมณี สัพพลิต ครูโรงเรียนไชยวานนาเลิงกิ่งสะอาด ม. ๗ ต.นาเลิง อ.เสลภูมิ จ.ร้อยเอ็ด
๕. อาจารย์ชัยสิทธิ์ วิชาชัย ครูโรงเรียนไชยวานนาเลิงกิ่งสะอาด ม. ๗ ต.นาเลิง อ.เสลภูมิ จ.ร้อยเอ็ด

กลุ่มผู้สูงอายุ

๑. แม่บัวศรี แก้วภู อายุ ๖๖ ปี ๒๐ / ๖ บ้านนาเลิง ต. นาเลิง อ.เสลภูมิ

จ. ร้อยเอ็ด

๒. แม่อัมพร มณีฉาย อายุ ๖๐ ปี ๕๑ / ๖ บ้านนาเลิง ต. นาเลิง อ.เสลภูมิ

จ. ร้อยเอ็ด

๓. พ่อขจร ศรีไชยวาน อายุ ๘๘ ปี ๓๖ / ๗ บ้านไชยวาน ต. นาเลิง

อ.เสลภูมิ จ. ร้อยเอ็ด

๔. แม่เสงี่ยม เหล่าถาวร อายุ ๗๑ ปี ๔๕ / ๗ บ้านไชยวาน ต. นาเลิง

อ.เสลภูมิ จ. ร้อยเอ็ด

๕. นางสะอาด เศษพละ อายุ ๗๒ ปี ๔๐ / ๖ บ้านนาเลิง ต. นาเลิง อ.เสลภูมิ

จ. ร้อยเอ็ด

กลุ่มผู้รู้ท้องถิ่น

๑. พ่อพันธ์ ดวงบุปผา อายุ ๗๓ ปี ๕ / ๖ บ้านนาเลิง ต. นาเลิง อ.เสลภูมิ

จ. ร้อยเอ็ด

๒. พ่อพรหมมา แก้วภู อายุ ๗๘ ปี ๒๕ / ๗ บ้านไชยวาน ต. นาเลิง

อ.เสลภูมิ จ. ร้อยเอ็ด

๓. พ่อวินัย วารินทร์ อายุ ๕๗ ปี ๒๕ / ๗ บ้านไชยวาน ต. นาเลิง อ.เสลภูมิ

จ. ร้อยเอ็ด

๔. พ่อลี วิเศษหวาน อายุ ๗๓ ปี ๒๔ / ๗ บ้านไชยวาน ต. นาเลิง อ.เสลภูมิ

จ. ร้อยเอ็ด

๕. พ่อทองคำ บุนทา อายุ ๕๕ ปี ๖๑ / ๗ บ้านไชยวาน ต. นาเลิง อ.เสลภูมิ

จ. ร้อยเอ็ด

รูปถ่ายกลุ่มผู้ให้สัมภาษณ์

ชาวบ้านถวายน

วันที่ ๑๕ เมษายน ๒๕๕๕

สัมภาษณ์กลุ่มพระสงฆ์

สัมภาษณ์ พระอาจารย์จวน จนทวน โณ, วัดสระทอง, วันที่ ๒๕ เมษายน ๒๕๕๕

สัมภาษณ์ ท่านเจ้าคุณพระพิณจพิณย์, วัดผักกาดหญ้า, วันที่ ๒๕ เมษายน ๒๕๕๕

สัมภาษณ์ พระอาจารย์บุญมา ฐมมานนฺโท วัดคิ่งสะอาด, วันที่ ๒๕ เมษายน ๒๕๕๕

สัมภาษณ์ พระอาจารย์สุรชัย คมภิระมโม, วัดป่าศีลวนาราม, วันที่ ๒๕ เมษายน ๒๕๕๕

กลุ่มผู้สูงอายุ

สัมภาษณ์ แม่บัวศรี แก้วภู, วันที่ ๒๕ เมษายน ๒๕๕๕

สัมภาษณ์ แม่อัมพร มณีฉาย, วันที่ ๒๕ เมษายน ๒๕๕๕

สัมภาษณ์ พ่อขจร ศรีไชยวาน, วันที่ ๒๕ เมษายน ๒๕๕๕

กลุ่มผู้รู้ท้องถิ่น

สัมภาษณ์ พ่อพรหมมา แก้วภู, วันที่ ๒๕ เมษายน ๒๕๕๕

สัมภาษณ์ พ่อลี วิเศษหวาน, วันที่ ๒๕ เมษายน ๒๕๕๕

กลุ่มมัคทายก

สัมภาษณ์ พ่อสมบุญ อุดมโกชน์, วันที่ ๒๕ เมษายน ๒๕๕๕

สัมภาษณ์ พ่อสุพงษ์ แสงประกาย, วันที่ ๒๕ เมษายน ๒๕๕๕

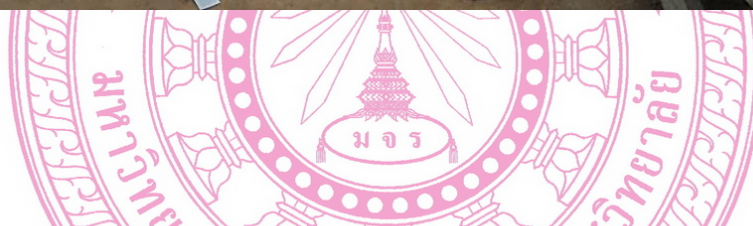

สัมภาษณ์ พ่อสุุดใจ วรวงศ์, วันที่ ๒๕ เมษายน ๒๕๕๕

กลุ่ม อสม.

สัมภาษณ์ นางหนูพัฒน์ ศิลาเลิศ, วันที่ ๒๕ เมษายน ๒๕๕๕

สัมภาษณ์ นางเตือนใจ ศรีไชยาน, วันที่ ๒๕ เมษายน ๒๕๕๕

กลุ่มครู

สัมภาษณ์ อาจารย์ณภัทร พลวงค์ษา, ร.ร. ไซยวานนาเลิงคั้งสะอาด, วันที่ ๒๕ เมษายน ๒๕๕๕

สัมภาษณ์ อาจารย์ยวีไลลักษณ์ แพงศรี, วันที่ ๒๕ เมษายน ๒๕๕๕

สัมภาษณ์ อาจารย์วีรพงษ์ พุกกะชาติ, วันที่ ๒๕ เมษายน ๒๕๕๕

สัมภาษณ์ อาจารย์พงษ์ศิริ พันธุ, วันที่ ๒๕ เมษายน ๒๕๕๕

กลุ่มผู้นำท้องถิ่น

สัมภาษณ์ นายประพนธ์ ดีสงคราม, กำนันตำบลนาเลิง, วันที่ ๒๕ เมษายน ๒๕๕๕

สัมภาษณ์ นายสมพร เหล่าถาวร, ผู้ใหญ่บ้านบ้านคิ่งสะอาด, วันที่ ๒๕ เมษายน ๒๕๕๕

สัมภาษณ์ นายสมัย สังข์ศักดิ์, ผู้ใหญ่บ้านบ้านไชยวาน, วันที่ ๒๕ เมษายน ๒๕๕๕

สัมภาษณ์ คุณพ่อเคน วรวงศ์, วันที่ ๒๕ เมษายน ๒๕๕๕

กลุ่ม อบต.

สัมภาษณ์ นายวีระศักดิ์ กลางบุรีรัมย์ นายก อบต., วันที่ ๒๕ เมษายน ๒๕๕๕

สัมภาษณ์ นายสมเกียรติ คำหอม ปลัด อบต., วันที่ ๒๕ เมษายน ๒๕๕๕

สัมภาษณ์ นายจักรพันธ์ พันธุ์ชัย (นิติกร), วันที่ ๒๘ เมษายน ๒๕๕๕

สัมภาษณ์ นางเบญจพรรณ สุวรรณท้าว (นักพัฒนาชุมชน), วันที่ ๒๘ เมษายน ๒๕๕๕

ประวัติผู้วิจัย

ชื่อ : พระครูโพธิชยธรรม (บุปผาสังข์)

เกิด : วันที่ ๒๘ ธันวาคม ๒๕๑๔

สถานที่เกิด : บ้านเลขที่ ๑๔๒ หมู่ ๕ ตำบลนาเลิง อำเภอเสลภูมิ จังหวัดร้อยเอ็ด

ภูมิลำเนาปัจจุบัน : วัด โพธิ์ศรีไชยวาน ตำบลนาเลิง อำเภอเสลภูมิ จังหวัดร้อยเอ็ด

อุปสมบท : วันที่ ๑๕ มีนาคม ๒๕๓๕

การศึกษา : นักธรรมเอก, พุทธศาสตรบัณฑิต สาขาวิชาพระพุทธศาสนา
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย รุ่นที่ ๕๖ (เกียรตินิยม
อันดับ ๒)

ที่อยู่ปัจจุบัน : วัดโพธิ์ศรีไชยวาน ตำบลนาเลิง อำเภอเสลภูมิ จังหวัดร้อยเอ็ด

ตำแหน่งหน้าที่ : เจ้าอาวาสวัดโพธิ์ศรีไชยวาน ตำบลนาเลิง อำเภอเสลภูมิ
จังหวัดร้อยเอ็ด

ตำแหน่งการงาน : พระสอนศีลธรรม (ศูนย์พระพุทธศาสนาวันอาทิตย์)